

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

joyce

SANATÇININ MEKTUPLARI

ÇEVİREN
KUDRET EMİROĞLU

James Joyce

Tam adı James Augustine Aloysius Joyce. 2 Şubat 1882'de Dublin'de doğdu. Bir Ciguit okulu olan Clongowes Wood College ve ardından Belvedere College'da öğrenim gördü. 1902'de University College Dublin'in sanat bölümünden mezun oldu. 1904 yılında, İrlanda toplumunda karşılaştığı sosyal ve siyasal baskılar nedeniyle İrlanda'yı terk etti. Yaşamının farklı dönemlerinde Fransa, Avusturya ve İtalya'da bulundu. Şiirlerinden oluşan ilk kitabı *Oda Müziği* 1907 yılında Londra'da yayımlandı. Joyce'un yaşamında önemli bir yeri olan 1914 yılında ilk romanı *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*, *The Egoist* dergisinde tefrika edilmeye başladı. Ardından aynı yıl 1904'ten beri üstünde çalıştığı öykülerinin toplamından oluşan *Dublinliler* yayımlandı. 1918'de *Sürgünler* adlı oyunu İngiltere ve Amerika'da yayımlandı. James Joyce'un, kimilerince tüm zamanların en iyi kitabı olarak görülen başyapıtı *Ulysses* 1922 yılında Paris'te okurla buluştuğunda modernist edebiyata getirdiği yeni anlatım teknikleriyle çok konuşuldu ve tartışıldı. Dublin'de geçen yirmi dört saati anlatan ve Homeros'un *Odyseid'si* üstüne kurulan *Ulysses* anlaşılması zor bir roman olarak anılsa da kısa zamanlarda bütün dünyada ün kazandı. Elli dokuz yaşında, 13 Ocak 1941'de Zürih'te öldü. 1939 yılında yayımlanan son romanı *Finnegans Wake* Türkçeye çevirilmemiş tek kitabı.

Kudret Emiroğlu

1956 Trabzon doğumlu. 1979'da Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Yerel tarih ve etimolojiyle ilgili çok sayıda çalışması yayımlandı. *Anadolu'da Devrim Günleri* (1999), Suavi Aydın, Oktay Ögel ve Süha Ünsal'la beraber hazırladığı *Mardin: Cemaat-Aşiret-Devlet* (2000), *Gündelik Hayatımızın Tarihi* (2001) ve *Kısa Osmanlı-Türkiye Tarihi Padişahlık Kültürü ve Demokrasi Ülküsü* (2015) bunlar arasında. Çok sayıda kitap çevirisi bulunuyor. *Kebikeç* dergisinin yayın yönetmeni.

James Joyce
SANATÇININ MEKTUPLARI

Notos Kitap 114
Klasik Kitaplar 008
Mektup
©Notos Kitap Yayınevi, 2015
Selected Letters of James Joyce

Birinci Basım
Haziran 2015

ISBN 978-605-9851-23-7

Sertifika 16343

Editör
Metin Rudar, Berkan M. Şimşek

Kapak Tasarımı
Emre Senan

Jacques Derrida'nın "Ulysses Gramofonu, Joyce'ta Evet Söylen(t)isi" yazısını
çevirenler: Mukadder Erkan ve Ali Utku
(*Edebiyat Edimleri*, Otonom Yayıncılık, 2010)

İçerideki Resim
Jacques-Émile Blanche, *James Joyce*, 1935

Notos Kitap Yayınevi
İnönü Caddesi, Dümen Sokak, 7/7
Gümüşsuyu, Beyoğlu 34427 İstanbul
0212 243 49 07
www.notoskitap.com
facebook.com/NotosKitap
twitter.com/NotosKitap

Baskı ve Cilt
Pasifik Ofset
Cihangir Mahallesi, Güvercin Caddesi
No: 3 Baha İş Merkezi, A Blok
Avcılar İstanbul
0212 412 17 77
Sertifika 12027

James Joyce
SANATÇININ MEKTUPLARI

MEKTUP

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
KUDRET EMİROĞLU

NOTOS

8	Kronoloji
35	Önsöz, Kudret Emiroğlu
49	Sanatçının Mektupları
197	Ulysses Gramofonu, Joyce'ta Evet Söylen(t)isi Jacques Derrida
207	Mektuplar Dîğini

KRONOLOJİ

TARİH	YAZARIN HAYATI	EDEBİYATTA NE OLDU
1882	2 Şubat'ta, vergi tahsildarı John Stanislaus ve Mary Jane'in oğlu olarak, Dublin'in banliyö kesimindeki Rathgar'da doğdu.	Robert Louis Stevenson: <i>New Arabian Nights</i> Henrik Ibsen: <i>Halk Düşmanı</i> Virginia Woolf doğdu.
1883		Stevenson: <i>Define Adası</i> Friedrich Nietzsche: <i>Böyle Buyurdu Zerdüş</i>
1884		Edwin Abbott Abbott: <i>Düzülke</i> Mark Twain: <i>Huckleberry Finn'in Maceraları</i>
1885		Émile Zola: <i>Germinal</i> Karl Marx: <i>Kapital II</i> Richard F. Burton <i>Binbir Gece Masalları'nı</i> İngilizceye çevirdi. D.H. Lawrence ve Ezra Pound doğdu.
1886		Arthur Rimbaud: <i>Illuminations</i> Stevenson: <i>Dr. Jekyll ve Mr. Hyde</i> Hermann Broch doğdu.
1887		H. Rider Haggard: <i>Ayişe</i> August Strindberg: <i>Baba</i> Nietzsche: <i>Ahlakın Soykütüğü</i>
1888	Bir Cizvit yatılı okulu olan Clongowes Wood College'da öğrenim görmeye başladı.	Oscar Wilde: <i>Mutlu Prens ve Diğer Öyküler</i> Stevenson: <i>The Black Arrow</i> George Moore: <i>Confessions of a Young Man</i>

TARİHSEL OLAYLAR

İrlanda Genel Sekreterliği'ne atanan liberal İngiliz siyasetçi Lord Frederick Cavendish, Irish National Invincibles adındaki aşırı milliyetçi bir grup tarafından öldürüldü.

İngiltere parlamentosunda ilan edilen baskıcı Suçu Engelleme Yasası'yla birlikte jüri kararıyla yargılama askıya alındı. Polise geniş arama ve tutuklama yetkileri verildi. Yasayı protesto etmek için İrlanda milliyetçileri İngiltere'de bombalı saldırılar düzenledi.

Amerikalı kaçak, çete lideri ve banka soyguncusu Jesse James öldürüldü. Oxford'da ilk İngilizce Kürsüsü açıldı.

İngiltere başbakanı William Gladstone, İrlanda'ya özerklik vermek için bir yasa teklifinde bulundu, ancak bu teklif, muhafazakâr muhalefet tarafından reddedildi. Çalışma şartlarının iyileştirilmesi amacıyla Amerika'da 700 bin işçi greve gitti.

JAMES JOYCE

		Édouard Dujardin: <i>Les Lauriers sont coupés</i>
		Strindberg: <i>Matmazel Julie</i>
		Katherine Mansfield, T.S. Eliot ve Fernando Pessoa doğdu.
1889		Jerome K. Jerome: <i>Kayıhta Üç Adam</i>
1890		Wilde: <i>Dorian Gray</i> 'in Portresi; <i>Sanatçı Olarak Eleştirmen</i>
		William Morris: <i>Hiçbir Yerden Haberler</i>
		Ibsen: <i>Hedda Gabler</i>
		Knut Hamsun: <i>Açlık</i>
		George James Frazer: <i>Altın Dal</i>
1891		Wilde: <i>Lord Arthur Savile</i> 'in Suçu, <i>Salome</i>
		Bernard Shaw: <i>Ibsencililiğin Özü</i>
		George Gissing: <i>New Grub Street</i>
		Thomas Hardy: <i>Tess</i>
		Henry Miller doğdu.
1892		W.B. Yeats: <i>The Countess Cathleen</i>
		Arthur Conan Doyle: <i>Sherlock Holmes</i> 'ün Maceraları
		Douglas Hyde: <i>Literary History of Ireland</i>
		Ibsen: <i>Yapı Ustası</i>
		Djuna Barnes ve J.R.R. Tolkien doğdu.
1893	Dini temelli eğitim veren Belvedere College'a başladı.	Hyde: <i>Love Songs of Connacht</i>
		Henry James: <i>Essays in London and Elsewhere</i>
1894		Moore: <i>Esther Waters</i>
		Arthur Machen: <i>Büyük Tanrı Pan</i>
		Rudyard Kipling: <i>Ormanın Kitabı</i>
		Marx: <i>Kapital III</i>
		Aldous Huxley doğdu.

KRONOLOJİ

İrlanda Bağımsızlık Partisi'nin bir üyesi olan William O'Shea, karısına açtığı boşanma davasında, milliyetçi lider Charles Stewart Parnell'in uzun süredir karısıyla yasak bir ilişki yaşadığını belirtti. Büyük bir skandala dönüşen davada Parnell suçlu bulundu. Partinin büyük çoğunluğu Parnell'in karşısında yer aldı ve Parnell başkanlıktan emekli oldu.

Parnell öldü.

İrlanda için tartışılan İkinci Özerklik Yasası, Avam Kamarası'nca kabul edildi, ama Lordlar Kamarası tarafından reddedildi.

Amerika, imalat konusunda dünyanın bir numaralı ülkesi oldu.

JAMES JOYCE

1895		Dönemin önde gelen edebiyat dergilerinden <i>The Yellow Paper</i> yayımlanmaya başladı. Wilde: <i>Ciddi Olmanın Önemi</i> ; <i>İdeal Koca</i> Hardy: <i>Adsız Sansız Bir Jude</i> H.G. Wells: <i>Zaman Makinesi</i> Oscar Wilde yargılandı ve hapse mahkûm edildi.
1896		Anton Çehov: <i>Martılar</i> Henri Bergson: <i>Madde ve Bellek</i> F. Scott Fitzgerald doğdu.
1897		Bram Stoker: <i>Dracula</i> Joseph Conrad: <i>Narcissus'un Zencisi</i> Henry James: <i>What Maisie Knew</i> Çehov: <i>Vanya Dayı</i> Edmond Rostand: <i>Cyrano de Bergerac</i> Stéphen Mallarmé: <i>Zarla Şans Dönmeyecek</i> William Faulkner doğdu.
1898		Henry James: <i>Yürek Burgusu</i> Wells: <i>Dünyalar Savaşı</i> Italo Svevo: <i>Senilità</i> C.S. Lewis doğdu.
1899	University College Dublin'de üniversite eğitimine başladı.	Yeats: <i>The Wind among the Reeds</i> Arthur Symons: <i>Symbolist Movement in Literature</i> Somerville ve Ross: <i>Some Experiences of an Irish R.M.</i> Conrad: <i>Karanlığın Yüreği</i> Sigmund Freud: <i>Rüyaların Yorumu</i>

KRONOLOJİ

Freud, Breuer'le yazdığı *Histeri Üzerine Çalışmalar* kitabıyla psikanalizi bilimsel bir tedavi tekniği olarak gündeme getirdi.

Amerika'da Klondike/Yukon Altına Hücumu başladı.

İngiltere Kraliçesi Victoria'nın tahttaki altmışıncı yılı vesilesiyle Diamond Jubilee kutlamaları yapıldı.

İngiltere'deki Muhafazakâr Parti'nin desteğiyle, İrlanda'da Protestan Sendikacıları temsil eden Ulster Birlik Partisi kuruldu.

Alman Deniz Yasası'yla silahlanma yarışı başladı.

Amerika'nın Küba Bağımsızlık Savaşı'na müdahalesiyle Amerika ve İspanya arasında savaş çıktı. On hafta süren savaş sonunda Amerika'nın lehine olan Paris Antlaşması imzalandı.

Curie çifti, radyumu keşfetti.

İngiltere ve Güney Afrika'daki Boer'lerin iki bağımsız devleti Orange Free State ve The Transvaal Republic arasında savaş çıktı.

Guglielmo Marconi, Fransa ve İngiltere arasındaki ilk kablosuz iletişimi gerçekleştirdi.

JAMES JOYCE

- 1900 Joyce'un, Ibsen'in *Biz Ölümler Uyanınca* adlı oyunu için yazdığı övgü dolu "Ibsen's New Drama" makalesi *Fortnightly Review*'da yayımlandı.
- 1901 "The Day of The Rabblement" adlı yazısı yayımlandı.
- 1902 University College Dublin'e bağlı Edebiyat ve Tarih Derneği'nde James Clarence Mangan üzerine bir konuşma yaptı. Paris'e ilk kez seyahat etti ve şehir hakkındaki yorumlarını yazdı.
- 1903 *Stephen Hero*'yu yazmaya başladı. Annesi Mary Jane Joyce kanser nedeniyle öldü.
- 1904 *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nin taslağını hazırladı. *Dublinliler*'in ilk öykülerini yazdı. Bazı şiir ve öyküleri çeşitli dergilerde yayımlanmaya başladı. Galway'li bir fırıncının kızı olan ve Dublin'de bir pansiyonda çalışan Nora Barnacle ile tanıştı ve onunla birlikte Avusturya-Macaristan'daki Pola'ya gitti.
- 1905 Nora'yla birlikte Trieste'ye taşındı. Buradaki Berlitz Okulu'nda İngilizce öğretmeni olarak çalıştı.
- Thorstein Veblen: *Aylak Sınıfın Teorisi*
Ernest Hemingway, Vladimir Nabokov ve J.L. Borges doğdu.
Conrad: *Lord Jim*
Thomas Mann: *Buddenbrooklar*
Oxford Book of English Verses 1250-1900
Wells: *The First Man in the Moon*
Çehov: *Üç Kızkardeş*
Henry James: *Güvercinin Kanatları*
André Gide: *Ahlaksız*
William James: *Varieties of Religious Experience*
Oxford Dünya Klasikleri Dizisi başladı.
Samuel Butler: *Tüm İnsanlar Gibi*
Henry James: *The Ambassadors*
Georg Simmel: *Metropol ve Zihinsel Yaşam*
W.E.B. Du Bois: *The Souls of Black Folk*
Shaw: *John Bull's Other Island*
J.M. Barrie: *Peter Pan*
Henry James: *The Golden Bowl*
Conrad: *Nostromo*
Çehov: *Vişne Bahçesi*
Dublin'de Abbey Tiyatrosu açıldı.
Shaw: *İnsan, Üstinsan*
Doyle: *Sherlock Holmes*'ün *Dönüşü*

KRONOLOJİ

İngiltere’de İşçi Partisi kuruldu.
Alman fizikçi Max Planck kuantum teorisini geliştirdi.

Kraliçe Victoria öldü.
Nobel ödülleri verilmeye başladı.
İngiltere Başbakanı Arthur Balfour, çoğunlukla Anglikan Kilisesi ve Roma Katoliklerine ait olan ilkokullardaki din eğitimi için kaynak sağlayan eğitim yarasını yürürlüğe koydu.

Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi’nin ikinci kongresinde Bolşevikler ve Menşevikler arasında tartışma çıktı.
Emmeline Pankhurst, İngiltere’de Kadınların Sosyal ve Politik Birliği’ni kurdu.

İngiltere-Fransa Dostluk Antlaşması imzalandı.
Rus-Japon Savaşı çıktı.

Kuzey İrlanda’da geçici hükümet (Ulster Birlik Konseyi), güneyde ise cumhuriyetçi siyasi parti Sinn Féin kuruldu.
Rusya’da Çarlık rejimine karşı devrim gerçekleşti. Rus-Japon Savaşı’nın getirdiği

JAMES JOYCE

- 27 Temmuz'da oğlu Giorgio doğdu.
Stephen Hero üzerinde çalışmaya ara verdi.
- 1906 Kısa bir süre Roma'da kaldı ve burada bir bankada görev yaptı. *Dublinliler*'i yayımlatmak amacıyla bir yıl içinde on beş ayrı yayınevine toplamda on sekiz kez başvurdu. Yayıncı Grant Richards, kitabı yayımlamayı kabul etti ama birçok bölümün hikâyelerden çıkarılması talebinde bulundu. Joyce, bazı değişiklikler yapmayı kabul etse de Richards kitabı basmayı reddetti.
- 1907 Trieste'ye geri döndü. İngilizce öğretmeni olarak özel dersler verdi. 26 Temmuz'da kızı Lucia doğdu. *Ölümler*'i yazdı. *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'ni yazmaya başladı. *Oda Müziği* yayımlandı. Trieste gazetelerinde, İrlanda politikası üzerine yazdığı yazılar yayımlandı.
- 1908 E.M. Forster: *Manzaralı Bir Oda*
Arnold Bennett: *The Old Wives' Tale*
- 1909 Ağustos'ta ve Ekim-Aralık arasında Dublin'e seyahat etti. *Dublinliler*'in basımı için anlaşma imzaladı.
- 1910 Gide: *Dar Kapı*
Wells: *Tono-Bungay*
Jack London: *Martin Eden*
- Max Weber: *Protestan Etiği ve Kapitalizmin Ruhu*
Elias Canetti ve Jean-Paul Sartre doğdu.
Robert Musil: *Öğrenci Törless'in Bunalımları*
Samuel Beckett doğdu.
- J.M. Synge: *Playboy of the Western World*
Shaw: *Major Barbara*
Henry Adams: *The Education of Henry Adams*
Conrad: *Gizli Ajan*
W.H. Auden doğdu.
- E.M. Forster: *Manzaralı Bir Oda*
Arnold Bennett: *The Old Wives' Tale*
G.K. Chesterton: *Bay Perşembe*
Gide: *Dar Kapı*
Wells: *Tono-Bungay*
Jack London: *Martin Eden*
- Forster: *Howards End*
Wells: *History of Mr. Polly*
Bennett: *Clayhanger*

KRONOLOJİ

olumsuz sonuçlar, uzun süredir anayasal monarşiye geçmek isteyen muhalefetin Çarlık rejimine karşı eleştirilerini de artırdı. Kanlı Pazar'ın da etkisiyle tüm Rusya'da eylemler ve grevler gerçekleşti.

Resimde Fovizm akımı başladı.

İlk modern savaş gemisi HMS Dreadnought İngiliz ordusunda yerini aldı.

Dublin'de National University of Ireland kuruldu.

Liberal devlet adamı Herbert Henru Asquith, İngiltere başbakanı oldu.

Norveçli kâşif Roald Amundsen, Güney Kutbu'na ayak basan ilk insan oldu.

David Lloyd George, alışılmadık bir vergilendirme sistemiyle halkın refah seviyesini yükseltmeyi amaçlayan *People's Budget*'ı İngiliz Parlamentosu'na sundu.

Marinetti, Fütürist Manifesto'yu yayımladı. Pablo Picasso ve Georges Braque'ın öncülüğünde Kübizm akımı başladı.

İngiltere Kralı VII. Edward öldü ve yerine V. George geçti.

Londra'da Post-empresyonizm sergisi yapıldı. Berlin'de avangard sanat dergisi *Der Sturm* yayımlanmaya başladı.

JAMES JOYCE

- 1911 *Dublinliler*'in basımı, VII.
Edward hakkında saldırgan bölümler barındırdığı gerekçesiyle durduruldu.
Trieste'de Shakespeare üzerine ders verdi.
- 1912 *Dublinliler*'in yayımlanması konusunda çıkan sorunlardan sonra matbaa, kitabın Yahudi karşıtı olduğunu iddia ederek tüm kopyaları yaktı. Joyce, kurtarabildiği tek bir nüshayla birlikte Londra'ya gitti, ancak orada da kitabını basabilecek bir yayınevi bulamadı.
İrlanda'yı son kez ziyaret etti.
- 1913
- 1914 *Dublinliler* Grant Richards tarafından yayımlandı.
Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi, *The Egoist* dergisinde tefrika edildi. *Giacomo Joyce*'u yazdı. *Sürgünler*'i tamamladı.
- R.M. Rilke: *Malte Laurids Brigge*'nin Notları
Whitehead ve Russell: *Principia Mathematica*
Ezra Pound: *Canzoni*
Conrad: *Batılı Gözler Altında*
Gaston Leroux: *Operadaki Hayalet*
Katherine Mansfield: *In a German Pension*
Chesteron: *Peder Brown Öyküleri*
Mann: *Venedik'te Ölüm*
Pound: *Ripostes*
Alain-Fournier: *Le Grands Meaulnes*
Dostoyevski ve Çehov'un yapıtları İngilizceye çevrilmeye başladı.
- Shaw: *Pygmalion*
Marcel Proust: *Swann'ların Tarafı*
D.H. Lawrence: *Oğullar ve Sevgililer*
Guillaume Apollinaire: *Alkoller*
Albert Camus doğdu.
Yeats: *Responsibilities*
Des Imagistes: An Anthology
Clive Bell: *Art*
Joyce, Pound, T.S. Eliot ve D.H. Lawrence gibi yazarları yayımlayan *The Egoist* (1914-1919) dergisi kuruldu.
Wyndham Lewis vortisist *Blast* dergisini kurdu.

KRONOLOJİ

Tersane işçileri, madenciler, demiryolu çalışanları ve ulaşım görevlileri, Liverpool'da geniş çaplı bir grev yaptı. Eylemler sonucunda göstericilerin üzerine yürüten polis, üç yüz elliden fazla göstericiyi yaraladı.

Ekspresyonist ressamı Wassily Kandinsky, Franz Marc ve August Macke, *Der Blaue Reiter* isimli sanat grubunu kurdu.

İrlanda'nın özerkliğiyle ilgili yasa tasarısına karşı çıkan ve Dublin'de kurulacak bir krallık meclisiyle yönetilmek yerine tam bağımsızlık isteyen 471.414 kişi, Belfast'ta Ulster Akdi'ni imzaladı. Protestanlar savunma amacıyla Ulster Gönüllü Kuvvetleri'ni kurdu.

Alman sosyalistler savaş karşıtı olduklarını ilan ederek uluslararası işçi dayanışması konusundaki taleplerini dile getirdi.

Titanik battı.

İrlanda'nın özerkliğine dair yasa tasarısı üçüncü kez İngiliz Parlamentosu'na sunuldu. Özerklik karşıtı beş bin Protestan Ulster'ci, Craigavon'da toplandı ve gerekirse güç kullanarak direneceklerini belirtti. Güneyde paramiliter Milliyetçi Gönüllü Kuvvetler kuruldu.

Woodrow Wilson, Amerika Birleşik Devletleri başkanı oldu.

Özerklik yasası kabul edildi ama Birinci Dünya Savaşı'nın çıkması nedeniyle yürürlüğe giremedi.

JAMES JOYCE

1915	Zürih'e taşındı. <i>Ulysses</i> üzerinde çalışmaya devam etti. <i>Sürgünler</i> 'i gözden geçirerek düzeltti.	Eliot: <i>Alfred Prufrock</i> 'ın Aşk Şarkısı
Woolf: <i>Dışa Yolculuk</i>
Conrad: <i>Zafer</i>
D.H. Lawrence: <i>Gökkuşağı</i>
Somerset Maugham: <i>Of Human Bondage</i>
Dorothy Richardson: <i>Pointed Roofs</i>
Franz Kafka: <i>Dönüşüm</i>
1916	<i>Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi</i> Amerika'da yayımlandı.	Yeats: <i>Easter 1916</i>
<i>Dada Manifestosu</i>
1917	Uzun süre devam edecek göz ameliyatlarının ilki gerçekleşti. <i>Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi</i> Britanya'da yayımlandı. <i>Ulysses</i> 'in ilk nüshasını tamamladı.	Yeats: <i>The Wild Swans at Coole</i>
Apollinaire: <i>Tiresias</i> 'ın Memeleri
Anthony Burgess doğdu.
1918	<i>Ulysses</i> , <i>The Little Review</i> 'da tefrika edilmeye başladı. <i>Sürgünler</i> , İngiltere ve Amerika'da yayımlandı.	Wyndham Lewis: <i>Tarr</i>
Lytton Strachey: <i>Eminent Victorians</i>
Oswald Spengler: <i>Batının Çöküşü</i>
1919	<i>The Little Review</i> 'a ek olarak <i>The Egoist</i> de <i>Ulysses</i> 'i tefrika etmeye başladı. Amerika Postanesi, Joyce'un bazı yazılarını içeren <i>The Little Review</i> sayılarını toplattı.	Sherwood Anderson: <i>Winesburg, Ohio</i>
Gide: <i>Pastoral Senfoni</i>
Kafka: <i>Ceza Kolonisinde</i>
Proust: <i>Çiçek Açmış Genç Kızların Gölgesinde</i>
J.D. Salinger doğdu.

KRONOLOJİ

Birinci Dünya Savaşı'nın ilk muharebesi, Belçika'nın batısındaki Ypres'te İngiltere ve Almanya arasında gerçekleşti.

Albert Einstein izafiyet teorisini buldu.

Soyut ve geometrik bir sanat anlayışını benimseyen Kazimir Maleviç, Süprematizm Manifestosu'nu yayımladı.

David Lloyd George, İngiltere başbakanı oldu.

Dublin'de Paskalya Ayaklanması meydana geldi, ancak bir hafta içinde bastırıldı.

Verdun ve Somme Savaşları'nda çok sayıda insan hayatını kaybetti.

Avrupalı İtilaf Devletleri, Gelibolu'yu terk etti.

Zürih'te Tristan Tzara, Hans Arp ve Hugo Ball sanat karşıtı Dada akımını başlattı.

Birinci Dünya Savaşı'nın en büyük muharebelerinden olan Passchendaele Savaşı gerçekleşti.

Gerek otokrasinin getirdiği baskı, gerekse ekonomik çöküş ve siyasi olumsuzluklar nedeniyle gücünü kaybeden Çarlık rejimi, Vladimir Lenin önderliğindeki Bolşevikler tarafından yıkıldı.

Balfour Deklarasyonu'yla Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kuruldu.

Birinci Dünya Savaşı sona erdi.

Önce İngiltere'de, sonraysa İrlanda'da kadınlara kısmi oy kullanma hakkı verildi. İrlandalı isyancı Con Markiewicz, ilk İngiliz kadın milletvekili oldu. Yapılan seçimlerde Sinn Féin'in adayları İrlanda'ya ayrılan 105 koltuktan 73'ünü kazandı, ama hiçbirisi mecliste yer almayı kabul etmedi.

1918'de İngiliz Parlamentosu'na seçilen Sinn Féin üyeleri, kendi parlamentolarını kurarak bağımsızlıklarını ilan etti. Sinn Féin hareketi bastırıldı, ama sonrasında gerilla savaşları patlak verdi. Ülkedeki polis güçleri, Kraliyet İrlanda Yedek Kuvvetleri olarak bilinen İngiliz Güvenlik Kuvvetleri tarafından da desteklendi ve isyan bastırılmaya çalışıldı.

İtilaf ve İttifak devletleri arasında, barışın şartlarını görüşmek üzere Paris Barış Konferansı düzenlendi.

Almanya Cumhuriyeti, devlet başkanının gerekli durumlarda kanun hükmünde kararname çıkarabileceğini belirten Weimar Anayasası'nı kabul etti.

Alman mimar Walter Gropius, dönemin en seçkin mimar, tasarımcı ve sanatçılarını bir araya getiren Bauhaus Okulu'nu kurdu.

Amerika'da komünizme karşı büyük bir önyargı ve korku başladı.

JAMES JOYCE

- 1920 *The Little Review*'un sayıları artarak toplanmaya devam etti. Eylül'de New York Muzır Kurulu yazmanı John S. Summer, Joyce'un yazılarından birini içeren *The Little Review* sayısına karşı bir beyanatta bulundu. Amerika'da *Ulysses*'in tefrikası durduruldu. Ezra Pound'un daveti üzerine bir haftalığına Paris'e gitti, sonrasında ailesiyle birlikte oraya taşındı.
- 1921
- 1922 *Ulysses* Şubat ayında, Sylvia Beach'in yayınevi Shakespeare and Company'de, Paris'te yayımlandı. Joyce'un itirazlarına rağmen çocuklarla birlikte Galway'e giden Nora'nın bindiği tren, İrlanda sivil savaş muhاریpleri tarafından ateşe verildi.
- Yeats: *Second Coming*
Eliot: *Sacred Wood*
Pound: *Hugh Selwyn Mauberley*
Proust: *Guermites Tarafı*
Edith Wharton: *Masumiyet Çağı*
Mansfield: *Katıksız Mutluluk*
Sinclair Lewis: *Main Street*
Wells: *The Outline of History*
- Yeats: *Michael Robartes and the Dancer*
Eugene O'Neill: *İmparator Jones*
Aldous Huxley: *Krom Sarısı*
D.H. Lawrence: *Âşık Kadınlar*
Proust: *Sodom ve Gomorra*
Luigi Pirandello: *Altı Kişi*
Yazarını Arıyor
Ludwig Wittgenstein: *Tractatus Logico-Philosophicus*
Eliot: *Çorak Ülke*
Woolf: *Jacob'un Odası*
Mansfield: *Bahçede Eğlence*
T.E. Lawrence: *Bilgeliliğin Yedi Sütunu*
John Galsworthy: *Forsythe Efsanesi*
Lewis: *Babbitt*
Hermann Hesse: *Siddharta*
T.S. Eliot, dönemin modernist şair ve yazarlarının yapıtlarını yayımladığı *The Criterion* dergisini kurdu.

KRONOLOJİ

Ülkeler arasında yaşanabilecek sorunları barış yoluyla çözmeyi amaçlayan Milletler Cemiyeti ilk toplantısını düzenledi.

İngiliz Parlamentosu, Protestan birlikçilere Ulster'in İrlanda bölümünde yer alan altı şehrin kontrolünü veren bir yasa çıkardı. İrlanda'nın iki ayrı bölümündeki işbirliğini artırmak amacıyla İrlanda Meclisi kuruldu.

Amerika'da kadınlara oy kullanma hakkı verildi.

İrlanda'nın kuzeyindeki Birlikçiler, İrlanda'nın bölünmesine onay verdi ve Mayıs ayında bir Kuzey İrlanda Parlamentosu seçti. Güneyde ise Sinn Féin, kendisini Ulusal Parlamento ilan ederek 128 koltuktan 124'ünü kazandıktan sonra 1920'de çıkarılan yasayı görmezden geldi.

Özgür İrlanda Devleti'ni oluşturan İngiliz-İrlanda Antlaşması imzalandı. Kendisine antlaşmanın dışında kalma hakkı verilen Kuzey İrlanda bunu kabul etti. İngiltere'de ilk doğum kontrol klinikleri açıldı.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kuruldu.

Ulusal Faşist Parti'yi iktidara getirme amacıyla Mussolini önderliğinde 30.000 kişi Roma'ya yürüdü. Ordu ve sağ kanat liberaller tarafından desteklenen Mussolini, yürüyüş sonucunda İtalya başbakanı oldu.

Özgür İrlanda Devleti resmi olarak ilan edildi ve bir anayasa oluşturuldu ama Sinn Féin'daki antlaşma yanlısı ve antlaşma karşıtı iki grup arasındaki bölünme içsavaşı hızlandırdı.

Birinci Dünya Savaşı boyunca İngiltere başbakanlığı görevini üstlenen David Lloyd George istifa etti.

Almanya, savaş tazminatı ödemeyi kesti; bunun üzerine Fransa, Almanya'nın kuzeyindeki Ruhr bölgesini işgal etti.

Amerika'da Ku Klux Klan yeniden canlandı.

Önce radyo, daha sonraysa televizyon yayınıyla medya sektöründe etkin bir konuma gelecek olan BBC kuruldu.

Mısır'daki Luxor şehrinde Firavun Tutanhamon'un mezarı bulundu.

JAMES JOYCE

- 1923
- Svevo: *Zeno'nun Bilinci*
Proust: *Mahpus*
Shaw: *Saint Joan*
Rilke: *Duino Ağltarı*
György Lukács: *Tarih ve Sınıf Bilinci*
Italo Calvino doğdu.
- 1924
- Bir bütün olarak basılmadan önce ayrı bölümler halinde yayımlanan *Finnegans Wake*'in ilk bölümü *Work in Progress* (Mamaluyo), *Transatlantic Review*'da yayımlandı.
- Sean O'Casey: *Juno and the Paycock*
Forster: *Hindistan'a Bir Geçit*
Mann: *Büyülü Dağ*
Yevgeniy Zamyatin: *Biz* (İng.)
- 1925
- Pound: *Cantos (I-XVI)*
Yeats: *A Vision*
Woolf: *Mrs. Dalloway*
F. Scott Fitzgerald: *Muhteşem Gatsby*
John Dos Passos: *Manhattan Transfer*
Kafka: *Dava*
Proust: *Albertine Kayıp*
Bernard Shaw Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.
- 1926
- Ulysses*'in tamamlanmamış bir korsan baskısı New York'ta, *Two Worlds Monthly*'de tefrika edildi.
- O'Casey: *The Plough and the Stars*
E. Hemingway: *Güneş de Doğar*
Ford Madox Ford: *A Man Could Stand Up*
Agatha Christie: *Roger Ackroyd Cinayeti*
Kafka: *Şato*
Georges Bernanos: *Sous le soleil de Satan*
Louis Aragon: *Le Paysan de Paris*

KRONOLOJİ

İrlanda'daki içsavaş, antlaşma yanlılarının lehine sonuçlandı. Militan unsurlar, İrlanda Cumhuriyet Ordusu'ndaki bölünmeye karşı çıkmaya devam etti. Stalin, Rusya Komünist Partisi'nin genel sekreteri oldu. Adolf Hitler'in, Almanya'da yönetimi ele geçirmek için Münih'te gerçekleştirdiği askeri darbe girişimi başarısızlıkla sonuçlandı ve Hitler hapse gönderildi.

Ekim Devrimi'nde Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurulmasında etkin bir rol oynayan Vladimir Lenin öldü.

İngiltere'de Ramsay MacDonald önderliğinde İşçi Partisi ilk kez başa geçti. Tarafsız kalmak yerine muhafazakârları desteklemekle suçlanan Fransa Cumhurbaşkanı Alexandre Millerand, millet meclisi ve başkanlık arasındaki anlaşmazlıkların büyümesi nedeniyle istifa etti.

Fransa'daki sağ merkezli koalisyon "bloc nationale", yerini cumhuriyetçi politik güçlerin oluşturduğu koalisyon "bloc des gauches"a bıraktı. Gaston Doumergue başkan oldu.

André Breton, birinci *Sürrealist Manifesto*'yu yayımladı.

Özgür İrlanda Devleti ile Kuzey İrlanda sınırı belirlendi.

Hitler, *Kavgam*'ı yayımladı.

Yönetmenliğini Sergey Eisenstein'in yaptığı, 1905'te Odessa'da Çarlık rejimine karşı ayaklanmayı konu alan *Potemkin Zırhlısı* gösterime girdi.

1920'de kurulan İrlanda Meclisi resmi olarak feshedildi.

İngiltere'de maden işçilerinin giderek kötüleşen çalışma şartları ve maaşlarının düşürülmesi nedeniyle Ticaret Birliği Sendikası'nın yaptığı çağrıyla büyük grev gerçekleştirildi.

İskoç mühendis John Logie Baird televizyonu icat etti.

Sıvı yakıtlı ilk roket üretildi.

JAMES JOYCE

- 1927 On üç kısa şiirinden oluşan *Pomes Penyeach*, Shakespeare and Company tarafından yayımlandı. *Work in Progress*'in ilk bölümleri Paris'te, *Transition* dergisinde yayımlandı.
- 1928 Telif haklarını korumak amacıyla *Work in Progress*'in bazı bölümleri New York'ta Crosby Gaige tarafından yayımlandı.
- 1929 *Work in Progress* üzerine yazılmış makale ve mektuplardan oluşan *Our Examination* yayımlandı. Joyce, *Ulysses*'in Fransızca çevirisine yardım etti.
- 1930 Herbert Gorman, Joyce'un teşvi-kiyle onun biyografisini yazmaya başladı.
- R.H. Tawney: *Religion and the Rise of Capitalism*
John Fowles doğdu.
Hemingway: *Kadinsız Erkekler*
Woolf: *Deniz Feneri*
Hesse: *Bozkırkurdu*
Kafka: *Amerika*
Proust: *Yakalanan Zaman*
Harold Nicholson: *Some People*
Willa Cather: *Death Comes for the Archbishop*
François Mauriac: *Thérèse Desqueyroux*
Forster: *Roman Sanatı*
Heidegger: *Varlık ve Zaman*
Yeats: *Tower*
Woolf: *Orlando*
D.H. Lawrence: *Lady Chatterley'in Aşığı*
V. Nabokov: *Rua, Dam, Vale*
Evelyn Waugh: *Decline and Fall*
Bertolt Brecht: *Üç Kuruşluk Opera*
Shaw: *The Apple Jar*
Woolf: *Kendine Ait Bir Oda*
William Faulkner: *Ses ve Öfke*
Hemingway: *Silahlara Veda*
E.M. Remarque: *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*
Jean Cocteau: *Müthiş Çocuklar*
Alberto Moravia: *Aylaklar*
Eliot: *Ash Wednesday*
Auden: *Poems*
Waugh: *Vile Bodies*
Faulkner: *Döşegimde Ölerken*
Musil: *Niteliksiz Adam* (1930-45)
Brecht: "Modern Tiyatro Epik Tiyatrodur"

KRONOLOJİ

Almanya'da ekonomik kriz yaşandı.

Amerikalı Charles Lindbergh, Atlantik Okyanusu'nu uçakla tek başına aşan ilk pilot oldu.

İlk sesli film *The Jazz Singer* gösterime girdi.

İngiltere'de kadınlara tam oy kullanma hakkı verildi.

Amelie Earhart, Atlantik üzerinden tek başına uçan ilk kadın pilot oldu.

İlk Mickey Mouse çizgi filmi yayınlandı.

İskoç biliminsanı Alexander Fleming, kendisine Nobel Bilim Ödülü'nü kazandıracak olan penisilini keşfetti.

On yıl boyunca sürececek Büyük Buhran'ın habercisi olan Wall Street iflası gerçekleşti ve Amerika'da borsa çöktü.

New York'ta Modern Sanatlar Müzesi kuruldu.

Fransa'nın tüm kuzey ve doğu sınırını kapsayan, savunma amaçlı Majino Hattı inşa edildi.

Mahatma Gandhi, Hindistan'da İngiltere'ye karşı sivil itaatsizlik mücadelesine başladı.

JAMES JOYCE

- 1931 Freud: *Uygarlığın Huzursuzluğu*
Harold Pinter doğdu.
Woolf: *Dalgalar*
Hermann Broch: *Die Schlafwandler*
Edmund Wilson: *Axel's Castle*
- 1932 Kızı Lucia'ya bir şizofreni türü olan hebefreni tanısı kondu.
Random House yayınevinden Bennett Cerf'le, *Ulysses*'in Amerika'da yayımlanması için antlaşma imzaladı.
- 1933 Lucia hastaneye kaldırıldı.
- 1934 *Ulysses* Amerika'da yayımlandı.
- 1935
- Huxley: *Cesur Yeni Dünya*
Louis Ferdinand Céline: *Gecenin Sonuna Yolculuk*
Edebiyat dergisi *Scrutiny* yayın hayatına başladı.
- Wells: *The Shape of Things to Come*
George Orwell: *Paris ve Londra'da Beş Parasız*
Gertrude Stein: *Alice B. Toklas'ın Özyaşamöyküsü*
André Malraux: *İnsanlık Durumu*
Federico García Lorca: *Kanlı Düğün*
Carl Gustav Jung: *Modern Man in Search of a Soul*
- Samuel Beckett: *Aşksız İlişkiler*
Robert Graves: *Ben, Claudius*
Orwell: *Burma Günleri*
Henry Miller: *Yengeç Dönencesi*
Fitzgerald: *Buruktur Gece*
Waugh: *A Handful of Dust*
Dylan Thomas: *18 Poems*
Cocteau: *La Machina infernale*
Arnold Toynbee: *A Study of History*
Eliot: *Murder in the Cathedral*

KRONOLOJİ

Yeni çıkarılan bir kamu güvenliği yasasıyla Özgür İrlanda Devleti, İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nu yasakladı.

İrlanda'da Éamon de Valera başkanlığında Fianna Fáil adında yeni bir siyasi parti kuruldu.

Naziler, Alman Parlamentosu "Reichstag"taki tek parti haline geldi.

Paul Doumer, Fransa başkanı oldu.

İngiltere altın sikke sistemini bıraktı.

İngiltere'de işsizliği ve yerel ekonomideki sıkıntıları protesto etmek için "açlık yürüyüşleri" yapıldı.

ABD Başkanı Franklin Roosevelt, Büyük Buhran'ın olumsuz etkilerini aşabilmek için The New Deal kalkınma planını uygulamaya koydu. Alkollü içeceklerin üretimine, satışına, ithalat ve ihracatına getirilen yasak kaldırıldı.

Hitler, Alman şansölyesi oldu. Alman Katolik ve Demokratik Partileri kovuşturmaya uğradı. Toplama kampları kuruldu.

Rusya, ABD'yle diplomatik ilişkiler kurmaya başladı.

İspanya'da faşist parti Falange kuruldu.

Hitler, "Führer" oldu.

Ukrayna Yahudisi banker Alexandre Stavisky'nin yaptığı geniş çaplı bir dolandırıcılığın ortaya çıkmasıyla Fransa'da büyük bir mali kriz patlak verdi.

JAMES JOYCE

- 1936 *Ulysses* İngiltere’de yayımlandı. Yeats: *Oxford Book of Modern Verse, 1892-1935*
Faulkner: *Abşalom, Abşalom!*
Margaret Mitchell: *Rüzgâr Gibi Geçti*
W.H. Auden: *Look Stranger!*
Céline: *Mort á credit*
Lorca: *Bernarda Alba’nın Evi*
John Maynard Keynes: *İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi*
Walter Benjamin: *Mekanik Yeni-
den Üretim Çağında Sanat Eseri*
- 1937 J.R.R. Tolkien: *Hobbit*
John Steinbeck: *Fareler ve İnsanlar*
Tom Stoppard doğdu.
- 1938 Beckett: *Murphy*
Elizabeth Bowen: *The Death of the Heart*
Graham Greene: *Brighton Rock*
Orwell: *Katalonya’ya Selam*
Miller: *Oğlak Dönencesi*
Dos Passos: *ABD Üçlemesi*
E.E. Cummings: *Collected Poems*
Jean-Paul Sartre: *Bulantı*
Jean Anouilh: *Bal des voleurs*
Johan Huizinga: *Homo Ludens*
Einstein&Infeld: *Fiziğin Evrimi*
- 1939 *Finnegans Wake*, Londra ve New York’ta yayımlandı. Flann O’Brien: *At Swim-Two-Birds*
Joyce, hastanede yatan Lucia’ya Christopher Isherwood: *Hoşçakal Berlin*
daha yakın olabilmek için Fran- Hemingway: *Klimanjaro’nun Karları*
sa’daki Vichy’e taşındı. Steinbeck: *Gazap Üzümleri*

KRONOLOJİ

Fransa'daki sol partiler ve sendikalar arasındaki Halk Cephesi ittifakı Léon Blum'un başkanlığında bir hükümet kurdu.

İngiltere'de V. George'un ölümünden sonra tahta VIII. Edward geçti. Sonrasında Amerikalı bir dul olan Wallis Simpson'la evlenmek isteyen VIII. Edward, meclis üyelerinin ve halkın onayını alamayınca tahttan feragat ederek yerini VI. George'a bıraktı.

Winston Churchill, büyümekte olan Nazi tehlikesine karşı yeniden silahlanma çağrısında bulundu.

Fransa, İngiltere ve ABD arasında denizcilik antlaşması imzalandı.

İspanya İçsavaşı başladı.

Güney İrlanda'da İngiltere tahtını tanımayan yeni bir yasa yürürlüğe girdi; ulusal sınırları "askıya alınan bütünlüşme" haricindeki "bütün İrlanda adası" olarak tanımlayan yasa, yirmi altı şehri kapsıyordu.

Fransa'da Blum hükümeti çöktü.

İspanya'daki Guernica şehri, Alman uçakları tarafından bombalandı.

Roma-Berlin mihveri oluşturuldu.

Kuzey İrlanda ve Özgür İrlanda Devleti'nin birleşmesi ümidi, Kuzey'de yapılan seçimlerde Birlikçiler'in ezici bir üstünlük sağlamasıyla suya düştü.

Almanya, Avusturya'yı topraklarına kattı. Münih Antlaşması'yla birlikte

Çekoslovakya'nın Südet bölgesi Almanya'ya verildi.

Il manifesto della razza'nın (İrk Manifestosu) yayımlanmasıyla İtalya'da faşist ve ırkçı ideoloji resmiyet kazanmış oldu. İtalya'da ilk kez Yahudi karşıtı önlemler alınmaya başladı.

Fransa'da 1937'de yerini Camille Chautemps'e bırakan Léon Blum, bundan bir yıl sonra parlamentoda meclis başkanı olarak görev yapmaya başladı. Bir ay süren bu görevin ardından ise yerini, sağ görüşlüler ve radikaller tarafından desteklenen Édouard Daladier'e bıraktı. Halk Cephesi hükümeti çöktü.

İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain, Münih Konferansı'yla silah bırakmayı kabul ederek Almanya karşısında taviz verdi. Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle İkinci Dünya Savaşı başladı.

JAMES JOYCE

- 1940 Fransa'nın Naziler tarafından işgal edilmesinden sonra Zürih'e kaçtı.
Herbert Gorman'ın Joyce biyografisi yayımlandı.
- 1941 Joyce, elli dokuz yaşında Zürih'te öldü. Nora'nın isteği üzerine herhangi bir dini seremoni olmadan Fluntern Mezarlığı'na gömüldü.
- Greene: *The Power and the Glory*
Thomas: *Sanatçının Genç Bir Köpek Olarak Portresi*
Hemingway: *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*
Arthur Koestler: *Gün Ortasında Karanlık*
Carson McCullers: *Yalnız Bir Avcıdır Yürek*
Angela Carter doğdu.
Nabokov: *Sebastian Knight'in Gerçek Yaşamı*
Jorge Luis Borges: *Yolları Çatalanan Bahçe*
Brecht: *Cesaret Ana*

KRONOLOJİ

Alman ordusu tarafından Dunkirk'te kuşatılan İngiliz, Fransız ve Belçikalı müttefik kuvvetleri, Dunkirk limanından “mucizevi bir şekilde” tahliye edildi. Britanya Savaşı'yla Almanya, İngiltere üzerine gönderdiği hava kuvvetleri ve sürekli hava bombardımanı ile Kraliyet Hava Kuvvetleri üzerinde üstünlük kazanmaya çalıştı.

Hitler, Rusya'yı işgal etti; Alman birlikleri Leningrad'ı kuşattı. Japonya, Pearl Harbor'daki Amerikan donanmasına saldırı düzenledi. İngiltere Başbakanı Churchill ile ABD Başkanı Roosevelt savaşın gidişatına dair bir görüşme yaptı. Amerika savaşa girdi.

ÖNSÖZ

Kudret Emiroğlu

24 Nisan 1916 Paskalya sabahı, İrlanda Cumhuriyeti Kardeşlik Örgütü lideri Patrick Pearse,¹ annesine şöyle diyordu:

“Benim ve arkadaşlarımin vurulacağı, yok olacağı gün geliyor.”

Annesi, öteki oğlu William’ı sorduğu zaman, “Willie mi? O da öbürleri gibi vurulacaktır. Hepimiz öleceğiz...” diyordu.

Aynı sabah, İrlanda Sosyalist Cumhuriyeti Partisi kurucularından James O’Connolly, İrlanda Nakliye Genel İş Sendikası’nın merkezinden ayrılırken, William O’Brien’a, “Katledilmeye gidiyoruz,” der. O’Brien’ın, “Başarı şansımız hiç yok mu?” sorusuna yanıtı şudur: “Kesinlikle yok.”

Öyle de olur. İrlanda Paskalya Ayaklanması, İngilizlerin illegisiz kişileri de öldürmeleriyle 1000 ölü, yangın ve idamlarla bastırılır.

¹ Patrick Pearse ve William Pearse için, Joyce’un teyzesine yazdığı 23 Ekim 1922 tarihli mektubun dipnotuna bakınız.

James Joyce 2 Şubat 1882'de doğdu. John Stanislaus Joyce (1849-1931) ve Mary Jane Murray Joyce'un (1859-1903) beşi yaşayan on çocuğunun en büyüğüdü. John Joyce, siyasal etkiyle 1880'den 1892'ye kadar çalıştığı Vergi Toplama Dairesi'nin sağladığı gelire, oğlu James Joyce'u en iyi Katolik okulu Clongowes College'da okuttu. Mali durumu bozulunca, James Joyce Belvedere College'a devam etti ve 1902'de University College Dublin'in sanat bölümünden mezun oldu. Cizvit hocaları James Joyce'ta dinsizlik işaretleri görseler de o, okulun en iyi öğrencilerinden biriydi. 6 Ekim 1891'de İrlanda Milliyetçi Partisi'nin lideri Charles Stewart Parnell öldüğünde dokuz yaşındaki James Joyce, "Et Tu Healy" şiirini yazmış ve şiir Dublin'de dağıtılmıştı. Joyce, daha sonra *Dublinliler* adlı öykü kitabına temel olacak "Silüetler"i, *Oda Müziği* adlı şiir kitabına temel olacak "Duygular"ı bu yıllarda yazmaya başlamıştı. Arkadaşları İrlanda sorununu, ahlak ve sosyalizm konularını tartışırken Joyce, kendisini sanatçı olarak tanımlamıştı. W.B. Yeats'in *The Countess Cathleen* adlı oyununu protesto etmek için imza toplandığında, imza vermeyen tek öğrenci James Joyce'tu. 1900'de İrlanda'da ahlak tartışmasına konu olan Ibsen'le ilgili bir makalesi ve 1901'de W.B. Yeats, George Moore, Edward Martyn'in, İrlandalı edebiyat yaratmak amacıyla kurdukları İrlanda Edebiyat Tiyatrosu'nu, İrlanda'yı Avrupalı değil "acayip" yapmaya çalıştıkları için eleştiren makalesi yayımlandı: "The Day of The Rabblement". Joyce önce George Russell, onun çevresinde Yeats, Lady Gregory gibi yazarlarla tanıştı. "Parlak Bir Karar", "Düş Malzemesi", "Parlak ve Karanlık", "Tecelliler" gibi oyun, şiir, düzyazı ve düzyazı-şiirlerini yazıyordu. James Joyce, tıp öğrenimi görmek için Paris'e gitmeye karar verdi. Yazları İngilizce ders verecek ve ailesinin katkılarıyla geçinecekti. 1 Aralık 1902'de gittiği Paris'ten, ailesinin ona ve onun yurduna duyduğu özlemle yılbaşında geri döndü.

23 Ocak 1903'te Paris'e tekrar gitti. Annesinin hastalığı nedeniyle Paris'ten 10 Nisan'da çağrılınca Dublin'e geldi ve annesi 13 Ağustos 1903'te kanserden öldükten sonra da dönmedi. Tıp öğreniminden vazgeçmişti. Şiir, roman, öykü yazmak ve estetik kuramını oluşturmak istiyordu.

Sınıf arkadaşı Oliver St. John Gogarty ile anlaşarak, 1804'te Fransa'ya karşı İngiltere ve İrlanda kıyılarında yaptırılan 74 kuleden biri olan Kingstown Sandycove'daki Martello Kulesi'ne yerleşmeye karar verdi. Joyce otobiyografik romanı *Stephen Hero*'yu yazacak, Gogarty de şiir ve konuşmalarla özgürlük incilini kaleme alacaktı. Martello Kulesi, Delfi Tapınağı'ndan sonra dünyanın Yeni Helenizm merkezi olacaktı. Gogarty Ağustos'ta kuleye taşındı. Ev işlerini yüklenerek orada kalacak olan Joyce 9 Eylül'de Gogarty'ye katıldı. Fakat Gogarty, Joyce'un bütün yazarlarla alay ettiğini görüyor ve ona patron, ev sahibi ya da romanı için malzeme olmak istemiyordu. Kulede birlikte kaldıkları Samuel Chenevix Trench'in, kâbusunda panter görüp uyandığı bir gece silahını ateşlemesinin ardından ondan silahı alan Gogarty, Joyce'un yatağının üstünde asılı olan kap kacağa ateş etmeye başladı. Joyce hemen giyinip çıktı, kuleyi terk etti.

Ocak 1904'te *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nin taslağını yazdı. Joyce bu kitapta otobiyografisini ve sanat anlayışını anlatıyordu. Yeni yayımlanmaya başlayan *Dana* dergisi Joyce'un yazısını basmayı reddetti. *Dana* ve *Irish Homestead*'te öykü ve şiirleri yayımlanmaya başladıysa da, bir zaman sonra reddedildi. *Irish Homestead* ikinci öyküden sonra okurlarının, öykülerin basılmamasını istediklerini bildirdi.

İrlanda toplumunda karşılaştığı baskıların, yoksulluğun, İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşının, aile, din, ülkeyle ilgili baskıların aşırı boyutlarda günah duygusu yaratmasının, bireyin özgür davranmasını, bireysel gelişimini ve sanatçı olmasını engellediğini düşünen Joyce, 8 Ekim 1904'te İrlanda'yı terk etti.

On dokuzuncu yüzyılın objektif materyalist görüşü, 20. yüzyılda yerini sübjektif materyalist gerçekçilik görüşüne bıraktı. Darwin, Einstein, Freud, Pavlov, Marx'ın madde, insan ve toplumla ilgili bilimsel çalışmaları, gelenekleri ve inançları sarsan bir bilgi birikimi yaratmıştı. On dokuzuncu yüzyılın ilerleme ve gelişmeyle topluma mutluluk vaat eden çerçevesi, liberalizmin ortadan kalkması, toplumsal devrimler, siyasette "Avrupa Sistemi"nin yıkılmaya başlamasıyla dağılmıştı. Bilgi birikimiyle toplumsal ilişkiler arasındaki çelişkilerin çözümü, "yazar"ı, "anlamak" ve "anlaşılacak" sorunuyla karşı karşıya getiriyordu. Değişen yaşam biçimiyle, bilimsel ve siyasal değişimlerle, 20. yüzyılda değişen bir sanat anlayışı ortaya çıktı.

İnsan-doğa ilişkisinde izlenime verilen önem, aklın kavradığı somut bir evrene yöneldi. Nesnelerin özünü kavramak, görünümüne değil düşünceye ağırlık vermekle olanaklı olacaktı. Sanat, doğanın ve nesnelerin anlatımı değil, sanatçının meydana getirdiği kendine özgü bir varlık olarak anlaşılmalıydı. Doğanın taklidinin sanatı bozduğu düşüncesiyle, sanatın doğanın deformasyonunu ve salt kuramsal bir doğayı savunduğu anlayış doğdu. Sanat, çeşitli öğelerin oluşturduğu bir yapısal düzen ise, sanatın ilişki kurduğu gerçek görgül bir varlık söz konusu olmamalıydı. Sanat, doğa orantılarına karşı sanat orantılarını kurmalı ve bireysel ayrılıkların reddiyle insanı sanatın içine sokmayı amaçlarken duygusallıktan ve soyut madde kavrayışından ayrılmalıydı. Sanat ve yaşamın bir ve aynı olmasına çalışılmalıydı.

1922'lerde Sovyet ressam Kazimir Maleviç, ekonomik sistemle var olan dünya tümünden değişeceğine göre, doğadan, nesneden ve duygusal dünyanın üstünden, sürekli deney ve çaba isteyen insanın pratik realizminin dünyasına karşı savaşarak,

hayvan-insanın sanatına karşı ontolojik gerçeğin idesiz ve içeriksiz sanatını yapmaya çalışıyordu.

Yirminci yüzyılda gelişen iletişime, gazete vb.nin yarattığı ortama, ticari kitapların yayımlanmasına karşılık, kültürel homojenleşmenin mutlaklığı söz konusu olmamaktadır. Her sanat türünün kendi toplumsal tabanı, kültürel çokçuluk da söz konusu değildir. Altkültürlerin tamamı, gerçek yaşam kesiminde egemen olan kültürün davranış kalıplarını benimsemek zorundadır ve homojenleştirme, toplumun kendini yeniden üretmesinde bir noktadan sonra sistemle çelişkili olarak ortaya çıkacaktır. Kendini farklı nitelikte kesimlerle karşı karşıya bulan yazar açacağı bilgi duvarının kalınlaşması karşısında farklı bir metin ortaya koyacaktır.

Yazarın yeni konumuyla edebiyat, anlattığına yorumunu katmadan, zaman dizinsel süreci izlemeden ve birden çok kişiyi kahraman edinerek, kahramanın izleniminin doğrudan aktarıldığı bilinçakışı yöntemini kullanmaya başlıyordu. Yirminci yüzyılın başında James Joyce’la birlikte Thomas Hardy, Joseph Conrad, D.H. Lawrence, Virginia Woolf, E.M. Forster yenilikçi İngiliz romanının, bilinçakışı yönteminin öncüleri oldular.

Estetik kuramcısı Lukács, burjuva ideolojisinin kendini savunmaya geçmesiyle burjuva gerçekçiliğinin bunalıma girdiğini, kişilik gücünün, inisiyatifin ve bağımsızlığın burjuva dünyasının yaşamından her gün biraz daha kaybolması ile edebiyatta gerçekçilik, doğallık ve biçimin parçalanışı olarak açıklamaktadır durumu.

“Bütün öteki alanlarda olduğu gibi, kapitalist üretimin gelişiminden değil, fakat aynı zamanda onun gelişim noksanından çekiyoruz. Modern güçlüklerle yan yana, eski ve antikalaşmış üretim yöntemlerinin beraberlerindeki günü geçmiş toplumsal ve politik koşullarla birlikte eskinin malı birçok güçlü-ğün baskısı altındayız, yalnızca yaşayandan değil, aynı zamanda

ölüden de çekiyoruz” anlayışından yola çıkan Lukács, yazarın, bugünkü toplumsal yaşamı betimleme uzmanlığı yapan bir edebi anlatım uzmanına, bir virtüöze dönüştüğünü düşünür.

Lukács’ın gerçekçilik mirasının, edebiyatın artistik üstünlüğü ve popülerliğinin temeli olan gerçekçiliğin örneği olarak gördüğü Gorki şöyle demektedir:

“Gerçekçiliğimizdeki bazı şeyler, yani oldukça ender ve olumlu şeyler tamamen olduğu gibi betimlenmeli, başka türlü değil. İdeal insani duyguların böyle ender belirtilerinin herhangi bir güzel dogma hatırına bir sanatçı tarafından keyfi olarak çarpıtılmasına hâlâ razı olamıyorum.”

Sanatın yalnızca tarihe hizmet eden değer taşıdığını, yazarın toplumsal gerçekleri edebi gerçeklere dönüştürüp, eleştirmenin görevinin de bunları gerçek yaşamdaki haline dönüştürmek olduğunu savunan Plekhanov’un görüşünü paylaşan, yeni topluma yeni sanat için “Proletkult” yazarlar örgütlenmesini “proleter ideolojinin laboratuvarı” olarak karşılayan Bogdanov, geçmiş sanatın yok edilmesi gereğini “Rafael’i yakın” sloganıyla özetleyen Mayakovski, dünya kültürü Rönesans’tan beri gerilemekte olduğuna göre, dünya edebiyatında burjuvazinin rolünü çok abartılmış bulan Gorki, sonuçta Radek’in şu soru ve yanıtıyla karşı karşıya kalmaktadırlar:

“James Joyce mu, toplumcu gerçekçilik mi; Joyce kurtların kaynaştığı pislik yığındır.”

Zürih’te öğretmenlik yapmak için Nora Barnacle’la yola çıkan Joyce, orada kendisini bekleyen böyle bir işin olmadığını öğrendi ve bugün Hırvatistan’da bulunan Pola’da bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Trieste’de Berlitz Okulu’nda öğretmenliğe başladı. Temmuz 1905’te oğlu Giorgio doğdu. Ekimde kardeşi Stanislaus’u da Trieste’ye getirtti.

1906 Temmuzunda Roma'da bir bankada çalışmaya başlayan Joyce, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nin taslağını *Stephen Hero* adıyla romanlaştırdı. George Russell'in önerisiyle *Irish Homestead* için yazmaya başladığı *Dublinliler* adlı öykü kitabını bitirdi. Joyce, *Dublinliler*'de çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve günlük yaşam olarak bölümlendiği Dublin yaşamından kesitler vererek İrlanda'nın ahlak tarihini yazmayı amaçlamıştı. *Dublinliler*'i bastırmak için yayıncı Grant Richards'la anlaştıysa da kitap basılmadı. Yayıncılar öykülere itiraz ediyordu.

Oda Müziği'nin basılması Joyce için fazla değişiklik yaratmadı. Şubat 1907'de Trieste'ye ve eski işine döndü. Temmuz'da kızı Lucia Anna doğdu.

Stephen Hero'yu, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* adıyla tekrar yazmaya başladı. Joyce, otobiyografisiyle birlikte sanat anlayışını ve "Katolik, milliyetçi, sosyalist" olarak tanımlanmaya çalışılan İrlanda'da yalnızlığını ve İrlanda'yı terk edişini bu romanında anlattı.

1909'da Dublin'e gitti. Eski sınıf arkadaşlarından Vincent Cosgrave'in Nora ile ilişkisi olduğu yalanı Joyce'u çok sarstı. Babasına parasal yük olan kız kardeşi Eva ile birlikte Trieste'ye döndü. Eva'nın önerisiyle, Dublin'e film getiren bir şirket olmamasından yararlanarak Trieste'den film sağlamak amacıyla tekrar Dublin'e gitti. George Roberts'la *Dublinliler*'in basılması için anlaşarak bu kez kız kardeşi Eileen'le döndü. Fakat film şirketi çalışmadı. 1912'de ailesini özleyen karısının peşinden Dublin'e gitti, George Roberts'la yaptığı görüşmeden bir sonuç alamadan, üstelik *Dublinliler*'in basıma hazır provalarının yakılmasını önleyemeyerek Trieste'ye dönmek zorunda kaldı. Joyce bundan sonra İrlanda'ya hiç gitmedi.

1913 Kasımında *Sürgünler*'i (oyun) yazmaya başladı. Joyce'un Yeats ve Ezra Pound ile tanışıklığı ona olanaklar sağladı. *The Egoist* dergisinde Şubat 1914'ten Eylül 1915'e kadar

Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi tefrika edildi. Ve yazımından dokuz yıl sonra, Haziran 1914'te *Dublinliler* basıldı. Joyce, 1906'da *Dublinliler*'e ekleyeceği öykü olarak tasarladığı *Ulysses*'i 1915 Martı'nda yazmaya başladı.

Joyce, *Ulysses* romanında *Odysséia*'dan esinlenerek, bir gün içinde modern yaşamı, İsrail ve İrlanda uygarlıklarından hareketle Hristiyan-Katolik dünyasını, her çağda aynı kalan yaşamı, eski-yeni İngilizceyi, çağrışımları kullanarak, bütünü'nün semantik şeması olarak kendi tekniğini yaratacak biçimde anlatmayı amaçlıyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve kardeşi Stanislaus'un gözetimine alınmasından sonra Joyce, 1915 Haziranı'nda Zürih'e yerleşti. Karısının bir akrabasının, Kraliyet Edebiyat Fonu'nun ve Harriet Shaw Weaver'ın yardımlarıyla geçindi. Bayan Weaver, Joyce'un kitaplarının basılması için de çalıştı. 1907'de başlayıp 1915 Eylülü'nde tamamladığı *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* 1916'da basıldı. 1918'de *Sürgünler* basıldı ve 1919'da Almanya'da oynandı. Joyce, Zürih'te, İngiliz Oyuncuları Tiyatrosu'nu kurdu.

Savaşın bitmesiyle Trieste'ye döndü. Fakat savaş sonrası Trieste, Joyce için elverişli ortam sağlamıyordu. *Ulysses*'in de basımını sağlamak amacıyla Paris'e gitti. Burada Pound'un çevresiyle ilişki kurdu. *Sürgünler* sahnelendi, kitapları basıldı, çevrildi, hakkında eleştiriler yayımlandı. Fakat *Ulysses*'i bastırmak mümkün olmuyordu. *Ulysses*'in baskısını yapmayı Amerikalı Sylvia Beach üstlendi. Nisan 1912'de Paris'teki kitabevinde, aynı caddedeki kitapçı Adrienne Monnier ile birlikte *Ulysses* için kampanya başlattılar. Tanınmış yazar-eleştirmen-çevirmen Valery Larbaud Aralık 1912'de bir konferansla kampanyaya katıldı. Kitap için siparişler gelmeye başladı. *Ulysses*, Şubat 1922'de Paris'te 1000 adet basıldı. Ekim 1922'de Londra'da 2000 adet basıldı, 500'üne New York posta yetkililerince el

kondu. Ocak 1923'te Londra'da 500 adet üçüncü baskısının 499'una gümrük yetkililerince el konuldu. Roman, Ocak 1924'te Paris'te tekrar basıldı.

Nisan 1922'de, *Ulysses*'i okumaya istekli olmayan Nora çocuklarıyla birlikte, Joyce'un itirazına karşın İrlanda'ya gitti, içsavaşın içine düştüler. Joyce, Nora'dan esinlenerek Nisan 1923'te *Finnegans Wake*'i yazmaya başladı.

Finnegans Wake bir geceyi anlatıyordu. Joyce, Hint-Ari dillerin yapısından yararlanıp çağrışımlara sınır tanımayarak, düşte hep aynı yaşı taşıyan bilincin gece yaşamının dilini; lirik ve alaycı bir biçimde kişi ve olayların devreden yinelenmesini; standartlaşmış yaşama karşı çıkarak yaşamı ve yaşamdan farklı olmayan edebiyatı gerçekleştirmek istiyordu.

1924-1930 yıllarında *Finnegans Wake*'in bölümleri dergilerde yayımlandı. *Finnegans Wake*, birçoklarının kötü karşılandığı Joyce'un edebi yeteneğini harcadığı, anlaşılmazlığı ve çıldırdığı söylendi. Pound ve Lewis ile arası açıldı, birçokları ondan uzaklaştı. Joyce, 1927'de son şiirlerini *Pomes Penyeach* adıyla yayımladı. Edebi yeteneğinin doruğunda olduğunu ve dilini amacına göre kullandığını kanıtlıyordu. Çevresinde yeni bir arkadaş grubu oluştu. Ford Madox Ford, T.S. Eliot, Adrienne Monnier, Ernest Walsh, Eugene ve Maria Jolas dergilerinde *Finnegans Wake*'in bölümlerini, Joyce hakkında makaleler yayımladılar.

Joyce, 1929'dan 1931'e kadar, sesi çok iyi olmasına rağmen hak ettiği yere gelemediğine inandığı, yaşamını kendi yaşamıyla özdeşleştirdiği İrlandalı-Fransız opera sanatçısı John Sullivan'ı tanıtmak için çalıştı. 1931 yılı Joyce için aile sorunlarının ağır bastığı bir yıl oldu. Nora Barnacle'la resmen evlendi. Aynı yıl oğlu evlendi ve babasının ölümünün yarattığı acısını torunu Stephen'in doğumu hafifletti. Fakat 1932'de kızı Lucia'nın şizofreni olduğu anlaşıldı. Joyce'u çok etkileyen bu hastalıktan

sonra gelini Helen de akli dengesini yitirdi. Joyce torununun sorumluluğunu üzerine aldı. Her zamanki geceli gündüzlü çalışma temposuyla *Finnegans Wake*'i 1938'de bitirdi.

Finnegans Wake 1939'da basıldı. Oğlu karısından ayrılmış, torun Bayan Jolas'ın okuluna verilmişti. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla okul Saint-Gérard-le-Puy'e taşındı. Joyce'lar da torunlarının peşinden gitti. Paris'in düşmesinden sonra birçok sürgün, Samuel Beckett, Paul ve Lucy Léon dahil, kasabaya geldiyse de Fransa'da kalmak uygun görülüyordu. Bayan Jolas'ın da Fransa'yı terk etmesinden sonra Joyce, İsviçre'ye gitmeye karar verdi. İsviçre yetkililerince ilk başvurusu kabul edilmedi. 17 Aralık 1940'ta, gözlerinden on bir kez ameliyat olmuş ve hasta olarak Zürih'e geldi. Joyce'un mide ağrılarının birkaç yıl önce Paris'te konan teşhisteki gibi sinirsel olduğu sanılıyordu. 10 Ocak'ta, morfinle dindirilemeyen ağrılar nedeniyle hastaneye kaldırıldı. Ülserden ameliyat edildiyse de kurtarılamadı. 13 Ocak 1941'de öldü.

Toplum içinde sanatçının yeni ilişkileriyle oluşan yeni edebiyatın iki işlevi vardır:

Yenilikçi edebiyat çağdaş gerçekliği, yaşantıyı, duyguları dile getiren bir gerçekçilik anlayışıyla liberal bir işlev yüklenir. Sanatçı insancıl yaklaşımıyla, topluma karşı eleştiri görevini yerine getirir.

Sanatçı tüm sanat değerlerini yok ederek, kendi içinde bütünselliği olan, ancak okunmasında okurun da çabasıyla anlam kazanan estetik bir bütün, yetkin bir yapıt sunmakla görevlidir.

Kuramla uygulama arasındaki uyum, gerçekçilik, sanatın kendi yasalarına bağlı olarak günlük yaşamdan ayrılarak, soyutlanarak, onun üretimine girebilmesinde yatar. Gerçekle günlük yaşam arasındaki farklılaşma (ideoloji) toplumsal iliş-

kiler çözülmedikçe, bilim, sanat ve siyasette, insan bilincinde etkisini gösterecektir. Bilinç, bu farklılaşmanın anlaşılması; edebiyat eleştirisi, yapıtın soyutlamadaki olumlama ve ayrıştırma değerini, günlük yaşama ilişkin nesnelleşme birikimini açığa çıkarmaktır. “Günlük yaşamdan bilim ve sanata ve bunun tersine sürekli bir akışın zorunluluğu, her üç yaşam alanının ilerleyebilmesinin koşulunu oluşturur.”

İngilizler ayaklanmayı haber almıştı. İrlanda’ya silah getiren Alman gemisi batırıldı, silah sağlamakla görevli Casement, karaya ayak bastığı yerde, 21 Nisan’da tutuklandı. Yüze yakın lider 23 Nisan günü tutuklandı. Kardeşlik Örgütü’nün liderlerinden MacNeill, ayaklanmanın iptalini istedi ve isteği gazetelerde çıktı.

İrlanda’nın bağımsızlık savaşı, yazar Sean O’Faolain’e, “Geçmişimizin kalıntılarının çoğu harabeler, şarkılarımızın çoğu acı ve isyan türküleridir,” dedirtecek kadar uzun ve yenilgilerle dolu olmuştu. İspanyol, Fransız ya da Alman desteği aranarak Britanya İmparatorluğu’na karşı verilen savaşta İrlandalıların –İngiltere için değil, İrlanda için– Katolik, milliyetçi ya da sosyalist, bağımsız İrlanda’nın kuruluşu için savaşarak Birinci Dünya Savaşı’nı bir fırsat olarak değerlendirmeleri gerekiyordu.

İnsanları kesin ölüme getiren İrlanda toplumsal yapısında, İrlandalılığı ve Katolikliği yaşayan Joyce’un, “kişiliğini geliştirme” ve “sanat”ı, insan ile sanatçıyı, gerçek ile yapıtını çakıştıran anlayışı, *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*’nden *Finnegans Wake*’e olan üretimi, insanlığın “felsefe” ile “yaşam biçimi”nin çakıştırılmasına giden yolda, 20. yüzyılın yükselen “yaşam standartları”nda ve “yaşayandan ve ölüden çektiren” niteliksizliğinde değerlendirilmelidir.

Plekhanov, Paskalya Ayaklanması'nı zararlı bir hareket olarak anlar. Lenin, Paskalya Ayaklanması için, "toplumsal devrimlerin, küçük burjuvazinin bir kesiminin devrimci patlamaları ve yarı proleter kitlelerin, toprak ağalarının, kilisenin, kralların, başka ulusların ve unsurların baskılarına karşı çıkmaları olmadan gerçekleşebileceğini hayal etmenin, toplumsal devrimi reddetmek olduğu"nu yazar.

Ankara, 1983

1982'de yayımlanmasını hayal dahi etmeden çevirmeye başladığım James Joyce'un mektuplarını, Aziz Nesin, Düşün Yayınevi'nin Mektup dizisinde 1983'te yayımlamıştı. *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* ilk kez 1966'da yayımlanmış, ikinci baskısı 1983'te yapılmıştı. *Sürgünler* Kültür Bakanlığı tarafından 1979'da yayımlanmıştı. *Dublinliler* 1987'de yayımlandı, 1988'de ikinci baskısı yapıldı. *Ulysses*'in Türkçesi 1996'da çıktı. Richard Ellmann'ın *James Joyce Hayatı ve Eserleri* kitabı 2012'de yayımlandı. Joyce çevirileri ve yeni baskıları sürüyor. Mektupların az genişletilmiş, az düzeltilmiş ikinci baskısı İmge Kitabevi tarafından 1991'de yapılmıştı. Mektupların şimdi üçüncü baskısı, Notos Kitap'ın özenli editörlüğüyle çıkıyor. Mektuplara "önsöz" yazmak istemezdim, fakat mektupları tamamlayan bir yaşamöyküsü de gerekiyordu. 12 Eylül darbesi 1983'te zafere erişmişti; bu nedenle mektupların sunuşu da böyle yazılmıştı. Yeni baskısında bu sunuşu değiştirmek istemedim, ama artık Yugoslavya olmadığı için Pola şehrinin Hırvatistan sınırları içinde olduğunu belirtmek gerekti. Notos emekçilerine saygılarımla, okurun hoşgörüsüne sığınarak...

Ankara, 2015

HENRIK IBSEN'e¹

Mart 1901

8 Royal Terrace, Fairfield, Dublin

Saygıdeğer beyefendi, size yetmiş üçüncü yaş gününüzde selamlarımı sunmak ve bütün ülkelerde size iyi dileklerini sunanların arasına sesimi katmak için yazıyorum. Son oyununuz *Biz Ölümler Uyanınca*'nın yayımlanmasından kısa bir süre sonra İngiliz dergilerinden birinde (*The Fortnightly Review*)² bir değerlendirmemin çıktığını anımsayabilirsiniz. Yazımı gördüğünüzü biliyorum, çünkü kısa bir zaman sonra William Archer³ bana, sizden birkaç gün önce aldığı bir mektupta, "James Joyce'un, dil bilgim yeterli olsaydı teşekkür etmek istediğim cömert değerlendirmesini *The Fortnightly Review*'da okudum, daha doğrusu heceledim," diye yazdığınızı bildirdi. (Sizin diliniz hakkında bilgim, gördüğünüz gibi, fazla değil fakat ne demek istediğimi anlayacağınıza güveniyorum.)⁴ Mesajınızla ne kadar sevindiğimi anlatamam. Ben genç, çok genç biriyim ve belki duyguların böyle oyunlarından söz etmem sizi güldürecek. Fakat eminim hayatınızda geriye, benim içinde bulunduğum gibi üniversite yıllarınıza dönerseniz ve size, benim size duyduğum kadar saygı duyduğunuz birinin bir sözü gelse nasıl hissedeceğinizi düşünürseniz duygularımın ne olduğunu

¹ Henrik Ibsen (1828-1906) Norveçli romancı, oyun yazarı. Danimarka'ya bağlı İsveç'te şiirleriyle halkı ayaklanmaya kışkırttı. Yılda iki oyun yazdığı tiyatrosunda açık sevişme yanlısı görülerek hakarete uğradı. Ülkesini terk ederek önce Venedik'e, sonra Roma'ya yerleşti. Eserleri bütün Avrupa'da oynandı. On yıl sonra ülkesine dönerek Oslo'da öldü.

² Joyce'un Ibsen'le ilgili makalesi *The Fortnight Review* dergisinin 1 Nisan 1900 tarihli sayısında çıktı.

³ William Archer (1856-1924) Ibsen'in İngilizce çevirmeni.

⁴ Joyce'un Danca-Norveççeye çevirdiği bu mektubun yalnızca İngilizce taslağı günümüze ulaşmıştır.

anlarsınız. Yalnızca bir şeye pişmanım, o da olgunlaşmamış ve aceleci makalemin sizin övgünüze daha layık ve daha iyi olabileceken karşınıza çıkması. Yazıda kasıtlı bir aptallık yok ama gerçekten daha fazlasını da söyleyemem. Çalışmalarınızın bir delikanlının insafına kalması sizi tedirgin edebilir ama eminim fevrliliği, duygusuzluğa ve “kültürlü” paradokslara yeğlersiniz.

Daha ne diyeyim? Sizin bilinmeyen ya da az ve bulanık bilinen adınızı kolejde cüretle andım. Dram tarihinde hak ettiğiniz yeri sizin için savundum. Sizin büyük üstünlüğünüzün, kişisel olmayan yüce gücünüzün ne olduğunu, kendi gördüğüm şekliyle, anlattım. Küçük iddialarınızı; alayınızı, tekniğinizi ve orkestra uyumunuzu da öne çıkardım. Beni kahramanlara tapan biri sanmayın, öyle değilim. Ve sizin hakkınızda tartışılan toplantılarda konuştuğumda da gereksiz laf kalabalığıyla dikkatleri çekmedim.

Fakat biz en değerli şeyleri kendimize saklarız. Onlara, beni size neyin bu kadar bağladığını anlatmadım. Sizin yaşamınızı biraz olsun sezmenin benim için nasıl bir övünç olduğunu, savaşlarınızın (gözler önündeki maddi savaşların değil, alnın gerisinde verilip kazanılan savaşların) bana nasıl ilham verdiğini, yaşamın gizleriyle mücadele etmedeki kararlılığınızın bana nasıl cesaret verdiğini ve halkın sanat anlayışına, çevreye ve törelere mutlak aldırmaazlığınızla nasıl da kendi kahramanlığınızın ışığında yürüdüğünüzü onlara söylemedim. Şimdi size yazıyorum. Dünyada işiniz bitiyor ve sessizliğe yakınsınız. Sizin için karanlıklar geliyor. Birçokları böyle şeyler yazıyor, ama bilmiyorlar. Siz yolu daha yeni açtınız - bu yolda gidebileceğiniz kadar, *John Gabriel Borkman*'ın¹ sonuna ve onun ruhsal gerçekliğine kadar gitmiş olabilirsiniz, çünkü anlıyorum ki son oyununuzun apayrı bir yeri var. Fakat eminim ki daha yüce ve kutsal aydınlık ileride yatıyor.

¹ *John Gabriel Borkman*, Ibsen'in 1896'da yazdığı son oyunu.

Konuştüğünüz genç kuşaktan biri olarak size selam veriyorum; ben sönük, sizse parlak ışıklar altında olduğunuz için alçakgönüllülükle değil; siz yaşlı, bense genç bir adam olduğum için üzüntüyle değil, ne küstahlıkla ne de duygusallıkla, fakat neşeyle, umutla ve sevgiyle size selam veriyorum. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

LADY GREGORY'ye¹

[Kasım 1902]

7 S. Peter's Terrace, Cabra, Dublin

Sayın Lady Gregory, buradaki tıp öğrenimimi bırakıyorum; sizi bir tarihçeyle biraz sıkacağım. Kraliyet Üniversitesi Edebiyat Bölümünden mezun olduktan sonra burada tıp okumayı planlamıştım. Ama okul yöneticileri beni öğrenimden yoksun bırakmaya kararlı; nerdeyse, kalbimden geçtiği gibi konuşabileceğim rahat bir konumda olmamı engellemek istediklerini söyleyeceğim. Doğruyu söylemek gerekirse, okul harcını ödeyecek durumda değilim. Yeteneksizlik iddiasında bulunarak ineklememi, öğrenimimi, sınavlara girmemi engelliyorlar; oysa benim geçtiğim sınavları veremeyenlere bunları sağladılar ve sağlıyorlar. Tıp diploması almak istiyorum, böylelikle çalışmalarımı güvenle geliştirebilirim. Küçük ya da büyük olsam da kendimi ortaya koymak istiyorum, çünkü biliyorum ki kilisem için insanoglu kadar tiksindirici hiçbir sapkınlık ya da felsefe

¹ Lady Gregory (Augusta Persse), Joyce'un Yeats aracılığıyla tanıştığı İrlandalı yazar. Gregory (1852-1932) İrlanda efsanelerinin çevirilerini yapmış, halk kültürüne dayalı oyunlar yazmış, bireyci İrlanda milliyetçilerinin tiyatrosu Abbey'in kuruluş ve yönetiminde önemli rol oynamıştır. Türkçede *Kulaktan Kulağa*, *Ay Doğarken* gibi oyunları yayımlanmıştır.

yoktur. Dolayısıyla Paris'e gidiyorum. Paris Üniversitesi'nde tıp öğrenimi görmek ve İngilizce öğreterek geçimimi sağlamak niyetindeyim. Bir başka ülkeye tek başıma ve arkadaşsız gidiyorum –Montmartre yakınlarında yaşayan birini biliyorum ama onu hiç görmedim– ve size, herhangi bir biçimde bana yardım edip edemeyeceğinizi öğrenmek için yazıyorum. Paris'te başıma neler gelecek bilmiyorum ama durumum burada olduğundan daha kötü olamaz. Dublin'den 1 Aralık pazartesi günü gece gemisiyle ayrılıyorum, aynı gece trenim Victoria İstasyonu'ndan Newhaven'a kalkıyor. Fakat umutsuz değilim, çünkü yürüdüğüm yolda başarısız olsam da bu başarısızlığın bir anlamı yok. Kendimi dünya güçlerine karşı sınavacağım. Ruhtaki inanç dışında her şey değişkendir ve bu inanç her şeyi değiştirir, kararsızlığı ışıkla doldurur. Ve yurdumdan inançsız biri gibi sürülüyormuş görünsem de, henüz benimki gibi inançlı olan birine rastlamadım. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

DUBLIN'DEKİ AİLESİNE

6 Aralık 1902

Grand Hotel Corneille, Paris

Herkese merhaba, Bay Yeats¹ Londra'ya, *The Speaker*'in editörünü² görmeye gitti, fakat adam hastaydı. Ben de her gün mektup bekliyorum; *Academy*'nin editörünü de görecekti. Ba-

¹ W.B. Yeats (1865-1939) İngilizce yazılmış İrlanda edebiyatını yaratmak için çalışan İrlandalı şair.

² Richard Barry O'Brien (1847-1918), İrlandalı dava vekili ve yazar. 1899'da yayımladığı Charles Stewart Parnell'in yaşamını anlattığı *The Life of Charles Stewart Parnell* adlı kitabıyla tanınır.

yan Gonne'a¹ da yazdı, Gonne'in bir mektubunu yolluyorum. Beni Arthur Symons'la² da tanıştırdı; benden *The Speaker'a*, Symons'ın bir kitabıyla –*Francesca da Rimini*'nin çevirisiyle³– ilgili tanıtım yazısı yazmamı istiyor. Onunla kahvaltı ettim, öğle ve akşam yemeği yedim, bindiğimiz arabaların ve otobüslerin paralarını da o ödedi. Yazılarımı *Express'e* bir ya da iki gün önce gönderdim, hafta başında *Express'e* bakmayı unutmayın. Tıp dersleriyle ilgili kesin bilgi aldım. Öncelikle Fransız diploması sahibi olmak gerekiyor; fakat yabancı diploması olanlar Milli Eğitim Bakanlığı'nca bundan muaf tutulabiliyor. Bakanlığa yazdım ve bu sabah uğradım, birkaç güne kadar muafiyet belgesinin elime geçebileceğini söylediler. Sonra Sorbonne'da Fen Bilimleri Fakültesi sekreterine gittim; bana fizik, kimya ve biyoloji derslerine (bir yıllık derslerin tamamına) girebilmem için geçici bir kart verdi. Dersler için ücret alınmıyor; sabah 9'da başlayıp bir iki saat devam ediyor. Laboratuvar dersleri öğleden sonra 1.30'da başlayıp iki üç saat sürüyor. Yazılı sınav yok! Bütün sınavlar sözlü ve çeyrek saat kadar sürüyor. Sertifika sınavım gelecek Temmuz'da. Bakanlığa son başvuru tarihi 1 Aralık olduğu için aslında geç kaldım ama yabancı olduğumdan başvurum kabul edilecek sanıyorum. Yani bugünden yılbaşına kadar çalışacak on beş gün kadar zamanım var. Çalar saat aldım (4 frank), sabah zamanında kalkmak için; çünkü okul uzak. Şimdi yıkandım (7.30); sıcak. 3 d'ye⁴ kahvaltı yapabiliyorum, *déjeuner* (çorba, et, tatlı, kahve) 8 d ya

¹ Maud Gonne (1866-1953), Yeats'in ilk aşk şiirlerini yazdığı İrlandalı milliyetçi.

² Arthur Symons (1865-1953) İngiliz şair ve eleştirmen. 1894-1895'te Yeats'le birlikte kalmışlardı.

³ Symons'ın Gabriele D'Annunzio'dan *Francesca da Rimini* (1901) çevirisi Londra'da 1902'de yayımlandı.

⁴ 1900'lerde Britanya İmparatorluğu'nda, bugünkü pens yerine kullanılan para birimi olan denarius'un kısaltması.

da 9 d. Akşam yemeği (çorba, balık, et ve sebze, tatlı, kahve) 1 s/-.¹ Ama gün boyu sürekli kahve içmek zorundayım. Burada kahve gündüz sütsüz ama şekerli içiliyor. Bu da benim zevkime uygun; çünkü hava sert, bazen sıfırın altında 7-9 dereceye düşüyor. Rüzgâr da çok şiddetli ama ne sis ne yağmur var. Stannie'ye Abby Sokağı'ndaki Eason'lara gitmesini söyle, sipariş edip parasını ödediğim kâğıdı bana göndersinler. Eğer nakliye ödenmişse gönderirler, yol telaşıyla bunu unuttum. Henüz bazıları dışında ders notlarımı tamamlayamadım, hafta boyunca uğraşacağım. Önlük, kolluk ve ameliyat kutusunu eğer pazartesi çalışmaya başlayacaksam hemen almam gerekiyor. Param perşembeye kadar Lloyd'dan Paris'e gelmiş olmayacak. Gene de bir şeyler yapacağım. Gelecek hafta yıllık 7 ya da 8 £'a oda arayacağım. 1 Ocak'tan itibaren kiralanırsa üç aylığı 35 s/-, benim otelde bir ayım 3 Ocak'ta bitiyor ve sanırım dersler tekrar 4 Ocak'ta başlayacak. Burada harika Norman mobilyası var; aynalı kapıları olan ahşap pres. Sizin gardırobun iki katı büyüklüğündekiler 5 £. Şu anda odama bunlardan alamıyorum ama dersler nedeniyle Paris'e tam yerleşince bir tane muhakkak alacağım. Benim hakkımda kimseye, "Sağ olun, teşekkür ederiz," dışında bir şey söylemeyin. Stannie'ye, bana *St. Stephen*'in² Aralık sayısını göndermesini ve Unicorn Press'e yazmasını, kitaplarıma da dikkat etmesini söyleyin.

JIM

¹ Şilin. 12 denarius'a eşit. Poundun yirmide biri.

² University College Dublin'in öğrenci dergisi.

LADY GREGORY'ye

21 Aralık 1902
Grand Hotel Corneille, Paris

Sayın Lady Gregory, mektubunuz bana iletildi, fakat yılbaşı için Dublin'e gideceğimden ve yarın gece Paris'i terk edeceğimden size verecek başka kesin haberim yok. Arkadaşınız Bay Longworth¹ benden iki kitap için tanıtım yazısı istedi. Yazdım, yazılar on beş gün önce çıktı, fakat henüz para almadım. Tıp çalışmalarımın seyri şimdilik parlak görünmüyor. Bay Yeats yılbaşından sonra bir gün *The Speaker*'ın editörünü görecektir. *Academy*'nin editörüne benim şiirlerimi önerdi, fakat editör "gerçekten iyi şiir" sayfası istiyormuş. Kayda değer bir haber olduğunda size söyleyeceğimden emin olun. Ah evet, burada bir adama öğretmenlik yapıyorum ve bana on beş günde bir 10 frank veriyor. Paris beni çok eğlendiriyor ve Fransız edebiyatında niçin şiir bulunmadığını artık anlıyorum; Fransız yaşamında şiir yaratmak olanaksız. "Kibar" Fransızcaya bir yakınlık duymuyorum. Almanların onları yenmesine memnun oldum, umarım bir daha yenerler. Fakat Fransızlara bir şey olmasın da, Tanrı korusun, dünya böyle aşçıları ve dans ustalarını yitirmesin. Ama,

*Es war ein König in Thule
Gar treu bis an das Grab²*

küçük yuvarlak Mösyö Loubet'den³ başlayarak bütün bir hayvanat bahçesi bunu üretemezdi, çünkü Tanrı'nın krallığı gözlemle ortaya çıkmadı. Saygılarımla.

JAMES A. JOYCE

¹ Ernest Victor Longworth (1874-1935) Dublin'de *Daily Express* dergisinin editörü.

² Goethe'nin *Faust*'undan: "Thule'de bir kral vardı / Mezara bile sadıktı."

³ Émile Loubet (1838-1929), 1899-1906 yıllarında Fransa cumhurbaşkanı.

JOHN STANISLAUS JOYCE'a posta kartı

21 Ocak 1903¹

Londra

Altı penilik ve haftalık yeni bir yayın için (eğer çalışmam onları tatmin ederse muhabir olmam önerisiyle) Paris'ten edebiyat ve tiyatro notları yazmak üzere işe alındım. Ama ilk sayı Mart'a kadar çıkmayacak. Oysa benim ilk yazıları mümkün olan en kısa sürede göndermeye başlamam gerekiyor; ödemeleri de oldukça yüksek (1000 sözcük başına 2-2-0 £² ya da *Academy*'nin iki katı). *Academy*'nin editörünü de gördüm ve makalemi bıraktım, inceleyip dergisi için uygun olup olmadığını söyleyecek.³ Bu gece geç vakte kadar Bay Tuohy'yi⁴ göremedim. *Irish Times* almaya devam edin ve beni olaylardan haberdar edin. O'Hara'nın⁵ tam olarak ne dediğini yazın. Courtney'e⁶ de yazdım, ondan ve eğer Londra'daysa Archer'dan sabaha mektup bekliyorum.

JIM

¹ Yılbaşımı ailesiyle Dublin'de geçirdikten sonra Joyce, Paris'e dönmeden önce iki gün Londra'da kaldı.

² 2 pound, 2 şilin, 2 denarius.

³ *Academy*'nin editörü C. Lewis Hind (1862-1927) Joyce'un makalesini kabul etmedi. Joyce'un küçümseyici tutumundan sonra Yeats de davasını bırakması yolunda onu azarlayınca, *Academy*'de yazma şansı kalmadı.

⁴ Babasının Londra'dan arkadaşı.

⁵ Mathew O'Hara, Joyce'un babasının arkadaşı ve *Irish Times* muhabiri; Joyce'un makalesi 7 Nisan 1903'te herhalde bu ilişkiyle yayımlandı.

⁶ William Leonard Courtney (1850-1928) İngiliz gazeteci, yazar, *Fortnightly Review*'un editörü.

BAYAN JOHN STANISLAUS JOYCE'a

25 Ocak 1903

Grand Hotel Corneille, Paris

Sevgili anne, daha önce yazamadım, çünkü beklediğim paket hâlâ (pazartesi sabahı) gelmedi. Şu kitabın eleştirisini¹ de *Express*'e yolladım; Stannie'ye bakmasını söyle. Yeni gazetenin adı *Men and Women* ve editör bana *Spectator* ile *Tatler* arası bir şey olarak tanımladı; onun için, görürsen, bu gazetelerden kendine al. Haftalık, altı pens. Stannie'ye bana *bir an önce* (böylece perşembe gecesi elime geçebilir) benim Wagner² operaları kopyamı, eğer yapabilirse Grant Allen'in³ *Paris*'i ile birlikte göndermesini söyle. Bu arada, *Le Femme en Gris*'nin⁴ 100. sayfasında geciktirilmemesi gereken, iki kitap için rehin senedi var. Korkarım geciktirdim. Umarım Stannie iyileşmiştir ve siz dediklerimi yapıyorsunuzdur. Liberal Club'da Archer'a rastladım, fakat konuşmamız uzun sürdüyse de pek bir şey benzemedi. Ayrıca Lady Gregory'ye rastladım ve treni kaçırdım. Bu da Bay O'Connell'ı⁵ görmem için zaman yarattı. *Speaker* anladığım kadarıyla iyi ama zayıf bir gazete, *Academy* de öyle, ama belki onlara bir şeyler gönderirim. Kendimi gaze-

¹ Joyce'un, Stephen Gwynn'in *To-day and To-morrow in Ireland: Essays on Irish Subjects* adlı kitabının eleştirisi. 29 Ocak 1903 tarihli *Daily Express*'te çıktı.

² Wilhelm Richard Wagner (1813-1883) Alman opera bestecisi, yazar, eleştirmen. Alman halk masallarının kahramanlarını konu edinerek Avrupa kralarını kızdırdı, İsviçre'ye yerleşmek zorunda kaldı. Ancak daha sonra Naziler tarafından da kullanılacak olan Sosyal Darwinizm ve üstün insan görüşleriyle 1850'den sonra her yerde rağbet gördü.

³ Grant Allen (1848-1899) Kanadalı yazar. *The Woman Who Did* (1895) adlı romanıyla tanınır. *Paris* adlı kitabı ise Londra'da 1900 yılında yayımlanmıştır.

⁴ *La Femme en Gris* (Paris, 1895), Hermann Sudermann'ın (1857-1928) romanı *Frau Sorge*'nin (1887) Fransızca çevirisi.

⁵ Büyük ihtimalle Ross O'Connell, Joyce'un baba tarafından akrabası.

telerde bir açıklama olmadan göstermek istiyorum. Evde sorunların üstüne gitmeyi unutma, Charlie'nin sınava (baharda olacaktı) hazırlanmasını ve Stannie'yi kastediyorum. Umarım bana yazarsın ve yazarsan bizi ilgilendirecek şeylerden de söz edersin. Babama *Irish Times*'la arasının nasıl olduğunu duymayı beklediğimi söyle.

JIM

Pakette cevap gerektiren bir not çıkar düşüncesiyle mektubu bugüne (salıya) kadar geciktirdim.

[BAYAN JOHN STANISLAUS JOYCE]'a

[? 8 Mart 1903] Pazar 14.30

[Paris]

Çekini bozduramadım. Gaze¹ hakkında yazdıklarından hiçbir şey anlamadım. Bir mektup yalnızca üç dakikada yazılınca çok akıllıca olmuyor. Her neyse, Gaze kapalı, o yüzden gelecek yemeğim yarın (pazartesi) 11'de olacak. Son yemeğim geçen gece (cumartesi) 7'deydi. Böylece bir 40 saat daha orucum. Hayır, oruç değil, çünkü bir penilik kuru ekmek yedim. Sondan bir önceki yemeğim ise ondan 20 saat önceydi. 20+40=60 saatte iki yemek kötü değil sanırım. Büyük perhiz âdetim ne de olsa beni zayıflattı, odama çıkacağım ve yatma zamanına kadar orada oturacağım. Yarın çok aç olacağıma göre çekin bana salı sabahına kadar yeter. Douce şimdiden parasını ödedi, başka nasıl yaşıyorum sanıyorsun, gelen tek para yeni öğrencim Auvergniot'dan 5 frank.

JIM

¹ Dublin seyahat acentesi.

BAYAN JOHN STANISLAUS JOYCE'a posta kartı

10 Nisan 1903

[Paris]

Sevgili anne, lütfen yazabilirsen bir an önce bana yaz ve neyin ters gittiğini söyle.¹

JIM

OLIVER ST. JOHN GOGARTY'ye²

3 Haziran 1904

60 Shelbourne Road, Dublin

Sevgili Gogarty, çantayı geri yolluyorum. Hâlâ yaşıyorum. İşte mantıklı bir öneri. Cuma günü bir bahçe eğlencesinde şarkı söylüyorum, eğer verebileceğin hoş bir takımın ya da kriket gömleğin varsa, onu ya da onları bana gönder. Kingstow Pavilion'la anlaşmaya çalışıyorum. Oradan kimseyi tanıyor musun? Temmuz ve Ağustos için düşüncem şu – Dolmetsch'e³ benim için bir lavta yaptırmak ve Falmouth'tan Margate'e eski İngiliz şarkıları söyleyerek kıyı boyunca güney İngiltere'yi dolaşmak. Oxford'tan ne zaman ayrılıyorsun? Keşke ayrıldığını görebilsem. Saplantını anlamıyorum. “Oda Müziği” süitinin başlığı. Umarım Jenny bir iki gün içinde ayrılıyordur. Elveda ve hoşça kal demek için arayacağım. Mektubu beni kızdırmadı. Ötekiler kızdırdı. Böbürlenebilesin diye birini gönderiyorum.

¹ Joyce'un annesi, akciğer kanseri nedeniyle ağır bir rahatsızlık geçirdi. Babası çektiği telgrafta, “Annen ölüyor eve dön, Baban” diye yazdı ve Joyce da öğrencisi Joseph Douce'tan borç alarak 12 Nisan 1903'te Dublin'e gitti. Annesi o yıl, 13 Ağustos'ta hayatını kaybetti.

² Gogarty (1878-1957), Joyce'un sınıf arkadaşı, 1922-1934 döneminde İrlanda Senatosu üyesi olan doktor ve yazar. *Ulysses*'teki Molligan tipi.

³ Arnold Dolmetsch (1858-1940) eski müzik ve müzik aletleri uzmanı.

Ellwood¹ neredeyse iyileşti. Annie Langton'la randevum var. Yoksa onu unuttun mu? Bildirecek bir haber yok. Sayın İfratlıklar² ve Öksüzlükler³ gelişmeye devam ediyor. Majestelerinin Müfridi⁴ şimdi engelle karşılaşmadan yürüyor. MacAuliffe, Greenwood Pim'in yanına CPI'da işe giriyor, selamlarını iletmemi istedi. Sana saygılarımla yok. Haydi elveda. Tatarsız.

STEPHEN DAEDALUS

NORA BARNACLE'a⁵

15 Haziran 1904
60 Shelbourne Road

Kör olabilirim. Uzun bir süre kızıl-kahverengi bir saça baktım ve onun sen olmadığına karar verdim. Eve oldukça mahzun gittim. Bir randevu vermek isterdim ama sana uygun olmayabilir. Umarım sen bana randevu verebilecek kadar iyi olursun, eğer beni unutmadıysan!

JAMES JOYCE

¹ John Rudolph Elwood, Joyce'un arkadaşı ve *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'ndeki Temple tipi.

² Sinn Féin'cılar. 6 Kasım 1906 tarihli mektuba bakınız.

³ Kaba köylüler ya da belki de Stanislaus Joyce'un önerdiği gibi papazlar.

⁴ John Francis Byrne (1879-1960) Joyce'un sınıf arkadaşı. Daha sonra ABD'de gazeteci oldu. *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde Cranly tipi. Joyce, Byrne'ün gene okul arkadaşlarından ve *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* ile *Ulysses*'teki Lynch tipine modellik eden Vincent Cosgrave'den (1878?-1920'lerin sonları) ayrıldığını anlatıyor.

⁵ Galway'li bir fırıncının kızı olan Nora Barnacle (1884-1951) ailesiyle geçinemeyerek Dublin'de bir otelde çalışmaya başlamış, Haziran 1904'te Joyce'la tanışmıştı. 14 Haziran'daki randevusuna gelmeyen Nora, 16'sındaki buluşmadan sonra Joyce'la yaşamını birleştirecektir.

CONSTANTINE PETER CURRAN'a¹

[Temmuz 1904 başları]

Yağmurlu Cuma

Sevgili Curran, muhteşem! Binlerce feodal teşekkür! Berbat bölümü bitirdim –102 sayfa– ve şimdi kitap Russell'da (A.E.). Bir hafta içinde bölümü sana göndereceğim. Bir gazete için bir dizi *epicleti*² –on tane– yazıyorum. Birini yazdım. Birçoklarının şehir dediği felç ya da sinir hastalığının ruhuna ihanet etmek için diziye *Dublinliler* adını verdim. Bütün *limerick*'lerimin³ lüks baskısını hemen bul. Daha da gecikmeden.

S.D.

NORA BARNACLE'a

3 Ağustos 1904

60 Shelbourne Road

Sevgili Nora, bu gece 8.30'da dışarı çıkmaya izin verecekler mi? Çıkacağını umarım çünkü bugün öyle dert girdabına kapıldım ki senin kollarında her şeyi unutmak istiyorum. Kutsal Papa Onuncu Pius'un bana bahsettiği havari güçlerinin erdemi sayesinde, vermekten memnun olacağım papalık kutsamasını alman için eteksiz gelmene izin veriyorum. Acılar içindeki Yahudin.

VINCENZO VANNUPELLI⁴

(KARDİNAL DİYAKOZU)

¹ Constantine Peter Curran (1883-1972) Joyce'un sınıf arkadaşı.

² *Epiclesis* sözcüğünden türetme.

³ (İng.) Bir, iki ve beşinci mısraları ile üçüncü ve dördüncü mısraları aynı kafiyeli nükteli şiir türü.

⁴ Vincenzo Vannutelli (1836-1930) Katolik Kilisesi'nin tanınmış kardinallerinden, 1903'te papalık seçimini az farkla kaybetmişti.

NORA BARNACLE'a

15 Ağustos 1904
60 Shelbourne Road

Canım Nora, şimdi saat biri vurdu. On bir buçukta geldim, o zamandan beri aptal gibi, rahat bir sandalyede oturuyorum. Hiçbir şey yapamadım. Senin sesinden başka bir şey duymuyorum. Beni “canım” diye çağırdığını işiten bir aptal gibiyim. Bugün iki kişiyi soğuk davranışlarla terk ederek kırdım. Senin sesini duymak isterdim, onlarınkini değil.

Sen yanımdayken kibirli, kuşkucu yanıma bir kenara bırakıyorum. Keşke şimdi başını omzumda duyumsayabilseydim. Sanırım yatmaya gideceğim.

Yarım saattir bu şeyi yazıyorum. Bana bir şeyler yazacak mısın? Umarım yazarsın. Nasıl imza atmalıyım? İmza atmayacağım, çünkü kendime ne diye imza atacağımı bilmiyorum.

[İMZASIZ]

NORA BARNACLE'a

29 Ağustos 1904
60 Shelbourne Road

Canım Nora, hiç iştahım olmadan gece yarısı yemeğimi şimdi bitirdim. Yemeğin yarısındayken fark ettim ki parmaklarımla yiyorum. Geçen geceki gibi kendimi hasta hissettim. Çok sıkıntılıyım. Bu kötü kalemi ve berbat kâğıdı bağışla.

Söylediklerimle bu gece sana acı vermiş olabilirim fakat kafamdakileri bilmen iyidir. Zihnim mevcut toplumsal düzeni ve Hristiyanlığı tamamen reddediyor – evi, tanınmış değerleri, yaşam biçimlerini ve dini kurumları. Ev fikrini nasıl sevebilirim? Evim basitçe, benim de miras aldığım savurgan gelenek-

lerle yıkılmış orta sınıf işiydi. Annem yavaşça öldürülmüştü, sanırım babamın yanlış davranışlarıyla, yıllar süren dertlerle ve benim alaycı, dürüst davranışlarımla. Tabutunda yatarken kanserin heba ettiği gri yüzüne baktığımda, bir kurbanın yüzüne baktığımı anladım ve onu kurban eden sisteme kahrettim. Ailede on yedi kişiydik. Kız ve erkek kardeşlerim benim için hiçtir. Yalnız bir erkek kardeşim beni anlayabilir.

Altı yıl önce Katolik Kilisesi'ni tutkulu bir nefretle terk ettim. Tabiatımın şevkiyle, benim için orada kalmanın olanaksızlığını anladım. Öğrenciyken gizli bir savaş verdim ve onun bana sunduğu olanakları reddettim. Böyle yapmakla kendimi bir dilenci yaptım fakat onurumu korudum. Şimdi yazdıklarım, söylediklerim ve yaptıklarımla açık savaş veriyorum. Bir serseri olmadıkça toplumsal düzene uyamam. Üç kez tıp öğrenimine başladım, bir kez hukuk, bir kez de müzik. Bir hafta önce gezici aktör olarak uzaklara gitmeye hazırlanıyordum. Planı uygulamak için enerji bulamadım, çünkü sen beni dirseğimden çekip durdun. Yaşamımın zorlukları inanılmaz ama ben onları küçümsüyorum.

Bu gece sen içeri girdikten sonra Grafton Caddesi'ne doğru dolaştım, uzun zaman bir sokak lambasına dayanıp sigara içtim. Sokak gençliğimden akıp giden bir yaşamla doluydu. Orada dikilirken yıllar önce Paris'te yazdığım birkaç cümleyi anımsadım, şu cümleler: "İkili üçlü gruplar halinde bulvar yaşamının ortasından geçiyorlar, yürüyerek, kendileri için aydınlatılmış bir yerde aylaklık eden insanlar gibi. Pastacılar, gevezelik ediyorlar, pastaları ufalıyorlar ya da bir kahve kapısında sessizce oturmuşlar ya da zanilerin sesi kadar yumuşak giysileriyle araçlardan iniyorlar. Parfüm dolu bir havayla geçiyorlar. Parfümler içinde bedenlerinin sıcak, nemli bir kokusu var."

Bunları kendime tekrarlarken bu yaşamın, eğer tercih edersem, hâlâ beni beklediğini biliyordum. Belki bana önceden

verdiği sarhoşluğu veremiyordu, fakat oradaydı ve ben şimdi çok daha kurnaz ve kontrollüydüm. Güvenliydi, hiç soru sormazdı, benden yaşamın bazı anları dışında bir şey istemezdi, geri kalanını serbest bırakır ve karşılığında eğlence sözü verirdi. Bütün bunları düşündüm ve pişman olmadan reddettim. Benim için yararsızdı, istediklerimi bana veremezdi.

Sanırım, sana mektupta yazdığım bazı bölümleri yanlış anladın ve o gecenin anımsanması seni tedirgin ediyormuş gibi, davranışında belirli bir utangaçlık fark ettim. Oysa ben o geceyi bir çeşit ayın kabul ediyorum ve anımsamak beni şaşkın bir neşeyle dolduruyor. Belki kafamdakileri fazlasıyla bilmediğin için senin adına neden bu kadar onur duyduğumu anlayamayacaksın. Fakat aynı zamanda beni üzüntüyle ve alçaklık duygusuyla bırakan bir ayindi. Üzüntüyle, çünkü seni, bu ayini bir uzlaşma olarak gören olağandışı, melankolik bir hassasiyet içinde gördüm; ve alçaklık duygusuyla, çünkü senin gözünde, var olan toplumumuzun düzeninde aşağıda bir yerim olduğunu anladım.

Bu gece seninle alaycı konuştum, ama senden değil dünyadan söz ettim. Ben milletin alçaklığının, köleliğinin düşmanıyım, senin değil. Bütün gizliliğimin altındaki basitliği görüyor musun? Hepimiz maske takarız. Birlikte olduğumuzu bilen bazı kimseler sık sık senden aşağılayıcı sözlerle konuşuyor. Onları sakince dinliyorum. Cevap vermeyi küçüklük görüyorum, fakat en küçük sözleri bile yüreğimi, fırtınadaki kuş gibi örseliyor.

Şimdi gözlerindeki son bakışı, yorgun bir aldırmaçlıkla dolu bakışını anımsayarak yatağa girmek benim için çok zor, önceki gece sesindeki eziyeti anımsayarak. Öyle görünüyor ki hiçbir insan, benim ruhuma senin durduğun kadar yakın durmadı, fakat sen yine de benim sözlerime acı verici bir kabalıkla karşılık verebiliyorsun (“Şimdi neyin konuştuğunu biliyorum,”

dedin.) Gençken kendimi serbestçe açtığım bir arkadaş¹ vardı, bir bakıma sana açtığımdan fazla, bir bakıma az; İrlandalıydı, bu demektir ki benim için yanlıştı.

Söylemek istediklerimin bir çeyreğini bile söyleyemedim, ama bu lanet kalemle yazmak çok büyük iş. Bu mektup hakkında ne düşüneceğini bilemiyorum. Lütfen bana yaz, olur mu? İnan bana, canım Nora, seninle onur duyuyorum, fakat okşayışlarından fazlasını bekliyorum. Beni gene acılı bir kuşku içinde bıraktın.

JAJ

NORA BARNACLE'a

[1 Eylül 1904 civarı]

7 S. Peter's Terrace, Cabra, Dublin

Tatlım, bu sabah keyfim öyle yerinde ki senin hoşuna gitse de gitmese de sana yazmakta ısrarlıyım. Geçen gece kız kardeşime senden bahsetmem dışında haber yok. O da çok eğleneliydi. Müzik çalışmamı isteyen Palmieri'yi² görmeye yarım saate kadar dışarı çıkıyorum, senin pencereinden geçeceğim. Orada olacak mısın merak ediyorum. Oradaysan da seni görebilecek miyim merak ediyorum. Herhalde göremeyeceğim.

Ne güzel bir sabah! Şu kafatası neyse ki geçen gece bana eziyet etmedi. Tanrı ve ölümden nasıl nefret ediyorum! Nora'yı ne kadar da seviyorum! Bu sözler dindar mizacından dolayı seni elbette allak bullak etti.

¹ John Francis Byrne.

² Benedetto Palmieri (1863-1918?) Dublin'deki en iyi ses öğretmeniydi. Aslen Napolili olan Palmieri, 1900'den 1914'e kadar Dublin Müzik Akademisi'nde öğretmenlik yaptı. Joyce'a, on yıllık konserlerinden pay alma karşılığında üç yıl öğretmenlik yapmayı önerdi, fakat Joyce kabul etmedi.

Bu sabah, yazdığım bir öyküyü bitirmek için erken kalktım. Bir sayfa yazdıktan sonra sana mektup yazmamın daha iyi olacağına karar verdim. Bu arada senin pazartesileri sevmediğini biliyorum, benden alacağın bir mektup seni neşelendirebilir. Mutlu olunca rastladığım herkese bunu söylemek için çılgın bir istek duyuyorum, fakat vermekten hoşlandığın cıvıl cıvıl öpücüklerden birini verirsen daha da mutlu olabilirim. Öpüşlerin bana ötüşen kanaryaları anımsatıyor.

Bu sabah o korkunç acıları duymuyorsundur umarım. Dışarı çık, şu Sigerson'ı gör ve ona reçete yazdır. Büyük teyzemin¹ aptallıktan öldüğünü duyunca üzüleceksin. Lütfen şu ana kadar senden *on üç* mektup almış olduğumu anımsa.

Bayan Murphy'de kalıp ona eziyet etmeyi ihmal etme – ona komple bir süvari takımı armağan etsen iyi olur sanırım.² Neden o lanet şeyleri giyiyorsun? Hiç Guinness'in arabalarıyla, şatafatlı paltolarla dolanan adamları gördün mü? Kendini onlardan biri mi yapmak istiyorsun?

Ama öyle inatçısın ki konuşmanın yararı yok. Sana sevgili kardeşim Stannie'den söz etmeliyim. Masada yarı giyinik kitap okuyor ve sessizce kendi kendine konuşuyor: “Allah bu adamın belasını versin,” –kitabın yazarı– “bu kitabın iyi olduğunu hangi namussuz söyledi? Mankafalı salak”, “Dünyadaki en aptal ulus İngilizler mi acaba?”, “Bu İngiliz salaklarının belasını...” vb.

Adieu canım, safdillim, telaşlı, derin sesli, uykulu, sabırsız Nora'm. Yüz binlerce öpücük.

JIM

¹ Joyce'un “Ölümler” öyküsündeki Bayan Morkan tipine modellik eden, annesinin teyzesi Bayan Callanan olmalı.

² İngilizce “dragoon” ağır süvari ve halka işkence etmek, zor ve şiddete başvuru olarak boyun eğdirmek anlamlarına geliyor.

JAMES S. STARKEY'e¹

15 Eylül 1904

7 S. Peter's Terrace, Cabra, Dublin

Sevgili Starkey, sandığım yarın (cumartesi) saat 9 ile 12 arası Kule'de gerekli olacak.² Lütfen bir çift kara çizme, bir çift kahverengi çizme, bir mavi terekli keş, bir siyah kumaştan keş, bir siyah keçe şapka, bir yağmurluk ve girişin sağındaki rafta rulo halinde duran şiir müsveddelerimi içine koy. Ayrıca ev sahibinin sandığımdan romanımın 12. bölümünü çıkarmamış olmasına da dikkat et. Kule'de bana gelen mektup varsa lütfen adresime gönderilmelerini de sağla. Lütfen sandığı ipe bağla, kilidi yok. Saygılarımla.

JAS A JOYCE

NORA BARNACLE'a

19 Eylül 1904

103 North Strand Road, Fairview³

Carissima, senden ayrıldıktan sonra, "Seninkiler zengin mi," sorumla rahatsızlığın arasındaki bağlantıyı fark ettim. Oysa amacım, benimle yaşamakla evde alışmış olduğun rahatlıktan ne kadar yoksun kalacağını anlamaktı. Uzunca bir süre

¹ James S. Starkey (1879-1958) Seumas O'Sullivan adıyla yazan, *Dublin* dergisinin kurucusu ve editörü İrlandalı şair.

² Joyce, Gogarty ile yerleştiği Martello Kulesi'nden büyük ihtimalle 15 Eylül 1904'te ayrılmak zorunda kalmıştı. Sözünü ettiği şiirler *Oda Müziği*, roman ise *Stephen Hero*'dur.

³ Joyce, Martello Kulesi'nden ayrıldıktan sonra, baba evine dönmeden önce, birkaç gün dayısı William (1858-1912) ve yengesi Josephine Murray'ın (1862-1924) evinde kaldı.

düşündükten sonra öteki soruna çözüm buldum – şu, okulda mı okul dışında mı yaşamamın daha iyi olacağı konusundaki kararsızlığın. Dün gece çok, çok kötü uyudum, dört kez uyan-
dım. Seni niçin sevmediğimi soruyorsun ama senden çok hoş-
landığımdan emin olmalısın ve eğer bir kişiye bütünüyle sahip
olma isteği, bu kişiye derin bir hayranlık ve saygı beslemek, o
kişinin mutluluğunu her bakımdan güven altına almaya çalış-
mak “sevgi” ise, o zaman benim sana karşı duygularım da bir
tür sevgidir. Sana ruhunun benim için dünyanın en güzel ve
en basit ruhu olduğunu söylemeliyim. Belki bu konuda çok
bilinçli olmam nedeniyle, sana baktığımda sana olan sevgim ya
da duygularım şiddetinin çoğunu yitiriyor.

Ailendeki insanların sana karşı davranışlarında en ufak bir
terslik sezinlersen oteli hemen terk etmeni ve bana (*bu adrese*)
telgraf çekerek seni nerede görebileceğimi söylemeni istiyorum.
Sen gitmek istediğin sürece ailen seni engelleyemez elbette fa-
kat tatsızlık yaratabilirler. Bugün babamla buluşmam gerekiyor,
herhalde İrlanda’dan ayrılana kadar onun evinde kalacağım.
Dolayısıyla yazarsan oraya yaz. Adres “7 S. Peter’s Terrace, Cab-
ra, Dublin”. Şimdilik *adieu* canım Nora, yarın akşama kadar.

JIM

GEORGE RUSSELL’a¹

4 Ekim 1904

7 S. Peter’s Terrace, Cabra, Dublin

Sevgili Bay Russell, sizi son görüşümden sonra, hafta so-
nunda İsviçre’ye gitmemi isteyen bir telgraf aldım. Tahmin
edebileceğiniz gibi paraya çok sıkışığım. Eminim siz bana

¹ George William Russell (1867-1935) İrlandalı mistik şair.

yardım edebilecek durumdaysanız edersiniz. Bay Norman'a¹ üçüncü öyküm "Yarıştan Sonra"yı bugün verdim, yarın paramı ödeyeceğini sanıyorum. Ama İsviçre'ye en ucuz gidiş bile oldukça pahalı. Bu nedenle sizden tekrar yardım istiyorum. Saygılarımla.

JAS A JOYCE

GEORGE ROBERTS'a²

5 Ekim 1904

7 S. Peter's Terrace, Cabra, Dublin

Sevgili Roberts, cumartesi günü İsviçre Zürih'e gitmemi söyleyen bir başka telgraf daha aldım. En ucuz tarife: 3.15.0 £.

$$\begin{array}{r} 3.15.0 \text{ £} \\ \underline{\quad 2 \quad} \\ 7.10.0 \text{ £}^3 \end{array}$$

1 £ için seninle Ryan'ı⁴ sayıyorum. Bu sonuncu olacağı için haddimi aşmadığımı düşünüyorum. Cuma günü *erkenden*, bunun için sana güvenebilir miyim? Lütfen cevap ver. Uğrayabilirim.

[İMZASIZ]

¹ Harry Felix Norman (1868-1947) 1899'dan 1905'e kadar *Irish Homestead* editörü.

² George Roberts (1873-1953) İrlandalı aktör, şair ve yayıncı. 1904'te Dublin'e gelerek George Russell çevresindeki genç yazarlardan biri oldu. Kurucularından olduğu Maunsel&Company adlı yayınevinden W.B. Yeats, John Millington Synge, Lady Gregory, George William Russell, James Stephens'in eserlerinin yanında *Dublinliler'i* yayımladı.

³ 1 £ = 20 s/- olduğundan sonuç böyle çıkıyor.

⁴ Frederick Ryan (1874-1913) *Dana* dergisinin editörlerinden.

JAMES S. STARKEY'ye

[8 Ekim 1904]

Dublin

Sevgili Starkey, bu gece gidiyorum. Yirmi dakika sonra geleceğim. Bana para veremediğine göre şunu yapabilir misin:

1 diş fırçası ve macun

1 tırnak makası

1 çift siyah bot ile bana verebileceğin herhangi bir palto ve yeleği paket yap.¹

Bunlar çok yararlı olacak. Eğer burada olmazsan beni saat 7'yi 10 geçe paketle Davy Byrne'de bul. Hiç ayakkabım yok.

JAJ

GEORGE ROBERTS'e

[8 Ekim 1904]

[Dublin]

Sevgili Roberts, Tanrı aşkına 10⁹/-'i hamala ver ya da beni saat 9'da North Wall'da bul.

JAJ

¹ Starkey'in babasının eczanesi vardı.

STANISLAUS JOYCE'a

11 Ekim 1904

Gasthaus Hoffnung, Lagerstrasse,¹ Zürih, İsviçre

Sevgili Stannie, bu sabah sapasağlam geldik ve herhalde bu adreste kalacağız. Henüz Berlitz Okulu'na gitmedim, yarım saat içinde gidiyorum. Douce İspanya'da tatildeydi, fakat Riviere² çok nazikti (altmış frank), benden 3.30'da geri dönüp Zürih'in en zengin bankerinin oğluyla görüşmemi istedi. Ama ben gidince Nora doğal olarak yalnızlık çekiyor, ayrıca ayak-kabısı da vuruyordu.³ Dolayısıyla görüşmeyi sonraya bıraktım. Buraya yaz ve *bütün* haberleri ayrıntılarıyla bildir. Devan⁴ daha sonra gemiye geldi ve bizi birlikte yakaladı, yani belki de şimdi herkes haberi almıştır. Nora, Paris'ten annesine neşeli ve belirsiz bir kart attı. Onu aradıklarına dair Dublin gazetelerinde ilan çıkmış mı? Bana bir şey geldiyse buraya gönder. Paris'te Curran ve Murnaghan'a⁵ rastladım ama herhangi bir atılganlık yapmaktan gerçekten korktum.⁶ Bugünden cumartesiye kadar bana para gelirse buraya yolla. Anahtarı Riviere'e gönderirsin umarım. Symons'ı görmek istedim ama olmadı.

JIM

Mezuniyet diplomamı ve kaydımı yolla.

¹ Doğrusu "16 Reitergasse", Joyce yanlış yazmış.

² Dr. Joseph Riviere (1859-1946) Paris'teki Fizyoterapi Enstitüsü'nün kurucusu, Joyce'la tanışıklığı 1902'den.

³ Aybaşı dönemi için  ortmece.

⁴ Thomas Devin (1868-1937) Joyce'un babasının arkadaşı. Belediyedeki anlaşmazlığı sonucu temizlik işlerine sürülmüştü. *Ulysses*'de buradaki göreviyle anılır.

⁵ James Murnaghan (1881-1973) Joyce'un University College Dublin'den arkadaşı, daha sonra Yargıtay  yesi.

⁶ Joyce, Nora Barnacle'la birlikte ka tığının bilinmesini istemiyor.

Yırtılacak bölüm.¹

Şehrin caddelerinde dolaş ama daha önce yolunan arkadaşlara uğrama, cumartesi den önce 1 £ bul ve o gün muhakkak elime geçmesini sağla. Babaya bir şey deme. *Finale ment, elle n'est pas encore vierge; elle est touchée.*²

JIM

NORA BARNACLE JOYCE'a³

[? Aralık 1904]

Caff  Miramar, Pola, Avusturya

Sevgili Nora, Tanrı aşkına bu gece bizi mutsuz edecek bir şey yapma. Bir sorun varsa lütfen söyle. Zaten titremeye başladım, biraz sonra da bana eskisi gibi bakmazsan kahvede aşığı yukarı koşturmaya başlayacağım. Bu gece yapabileceğın hiçbir şey beni rahatsız etmeyecek. Hiçbir şeyin beni mutsuz etmesini izin vermeyeceğım. Eve gittiğımızde seni yüzlerce kez öpeceğım. Şu herif mi seni rahatsız etti, yoksa başka yere gitmek istemeyerek seni ben mi kızdırdım?

JIM

¹ Mektubun bu bölümü, kalanının aileye gösterilebilmesi için Stanislaus Joyce tarafından yırtılıyor.

² (Fr.) "Sonuç olarak, şu anda bakire değıl, el değış."

³ Joyce, bu notu Nora'ya kahvede masanın altından vermiş olacak.

STANISLAUS JOYCE'a

28 Aralık 1904

Via Giulia 2, II, Pola, Avusturya

Sevgili Stannie, *Irish Homestead*'ın yılbaşı sayısını öykümün bulunduğu sayıyla beraber gönder lütfen. Bu hafta sonuna kadar sana XII, XIII, XIV. bölümleri gönderiyorum. Şimdi XV. bölümdeyim ve "Mildred Lawson"ın İtalyancasına başladım.¹ Bu bölümler hakkında bana hemen yazmanı istiyorum. Eğer istersen bunları Cosgrave ya da Curran'a verebilirsin ama başka hiç kimseye verme. Josephine Teyze'ye okuyabilirsin. Yarın ona yazacağımı söyle.

Belki benden böyle basit mektuplar almak seni şaşırtıyor ama anlatacak çok şeyim yok. Hava acı soğuk, sobamız yok. Çoğunlukla kahvelerde yazıyorum. Okulun sekreteri Bayan Globocnik'in² piyanosu var, bazı akşamlar bizi davet ediyor. Melankolik, biraz androjin ve bana karşı çok hassas. Neredeyse bende kadınları çeken bir şey olduğuna inanacağım. Şu andakinden daha çok para ve özgürlük arzuluyorum, bu nedenle de roman ve çeviri üzerinde çalışıyorum.

Keyifsiz olduğumu fark ediyorsundur. Bunu pek ifade etmiyorsun. Yeni ilişkim beni biraz ağırbaşlı yaptı ve eski nutuklardan uzaklaştırdı. İçki içmiyorum ya da içersem çok az içiyorum. Çok sigara içiyorum, seyrek şarkı söylüyorum. Kolay telaşa kapılıyorum. Nora bende aziz yüzü olduğunu söylüyor. Bense kendimde düşkün yüzü görüyorum. Ama artık öyle değilim, en azından öyle olmadığımı düşünüyorum.

Bir gece şiddetli mide krampı geçirdim, Nora, "Tanrım,

¹ George Moore'un *Celibates: Three Short Stories* (Londra 1895) adlı kitabındaki ilk öykü.

² Amalija Globocnik, Joyce'un Pola'da, daha sonra da Trieste'de arkadaşı.

Jim'in ağrısını geçir," diye dua etti. Başka bir gece bioskopa¹ gittik. İhanete uğrayan Gretchen'in bir dizi resmi vardı. Üçüncü, sonuncu sahnede Lothario, Gretchen'ı ırmağa atıyor ve kaçıyor. Kalabalık peşine düşüyor. Nora, "Aman! Polis! Yakalayın!" diye bağırdı.

Birkaç defa kavga ettik, gülünç işler. Nora, aşkın tuzu biberidir, diyor; ben çok çocuksuyum. Benim çok iyi bir karakterim olduğunu söylüyor. Bana, "Safdilim Jim," diyor. *Complimenti, signor!*

Evimiz sağlıklı, yeni bir yer arıyorum. Nora sanırım hamiye, olabildiğince sağlıklı yaşamasına çalışıyorum. Çocuğum, eğer olursa, elbette vaftiz olmayacak ama ona soyadımı vereceğim. Bu konuda henüz konuşmaktan hoşlanmıyorum.

Görünüşüm fazla değişmedi; biraz daha kaba, yeni kahverengi elbiseler, ince bıyık, gevşek kırmızı kravat. Sesim çalışmamaktan, aşırı sigaradan ve kronik soğuk algınlığından kötüledi. Kelebek gözlük almak için gelecek ay doktora gideceğim, görüşüm ağlanacak durumda.

Esin anları kayda değer çoklukta değil. Artık şarkı yazacağıma inanmıyorum. Geçen yılın İngiliz dergilerini tarayıp D'Annunzio'nun *Figlia di Jorio*'suyla² ilgili makale var mı bir bak. Eğer yoksa ben yazabilirim. Bu haftaki *Speaker* kartıma yanıtını bekliyorum. Duke Caddesi'nden sandığımın anahtarını alabilirsen al, çünkü gönderdiğin anahtar elime geçmedi. Bende bulunmasını istediğim şu eski *Speaker* sayısını da kaybettim.

Şimdi eve gidiyorum, bu mektupla yetinmelisin, bana uzun uzun yaz. Geç oldu, soğukta uzun bir yolum var.

JIM

¹ Yirminci yüzyıl başlarının sinema oynatma makinesi.

² İtalyan yazar Gabriele D'Annunzio'nun (1863-1938) *La Figlia di Jorio, Tragedia pastorale* (Milano, 1904) adlı eseri.

Kusura bakma doğal olmadılar¹
Yeni yıl için iyi dilekler

NORA X X X X X

X X X X X

STANISLAUS JOYCE'a

12 Temmuz 1905

Via S. Nicolò 30, II°, Trieste, Avusturya

Sevgili Stannie, yarın sana *Dublinliler*'in beşinci öyküsü "Pansiyon"u gönderiyorum. Bunu bir İngiliz ya da Amerikan gazetesine vermelisin. Bende bir kopyası var. Altıncı öykü "Suretler"i de yazdım ve eğer cumartesiye kadar kopyasını çıkarabilirsem göndereceğim. İstedğim, yıl sonuna kadar *Dublinliler*'i tamamlamak ve arkasından bir kitap, *Taşralılar*! Bu öykülerden olağanüstü hoşnutum. "Pansiyon"da beş sözcük-lük hoş bir bölüm var, onu bul!² John Lane şiirlerimi reddetti, ben de onları Elkin Mathews'a teklif ettim. Gelecek hafta ya da daha sonra öyle mektup sağanağına tutulacaksın ki, bu mektup birincisi!

Geçen cumartesi gönderdiğim, ciddi bir sorun üstüne konuşmak için buraya, Trieste'ye³ gelip gelemeyeceğini sordüğüm kartı şimdiye kadar almışsındır sanırım. O zamandan beri düşündüm ki senin için buraya gelmek zor olacak, o nedenle sorunları mektupla tartışacağım. Bütün yazdıklarımın sadece

¹ İmzanın yanında X'le belirtilen öpücükler.

² Robert Martin'e göre, büyük olasılıkla Polly Mooney'in sapık bir madonna olarak tarif edildiği bölüm.

³ Trieste, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Avusturya'ya aitti.

sana ve Josephine Teyze'ye¹ ait olduğunu ve cevabınızı merakla bekleyeceğimi bil.

Dokuz ay önce İrlanda'yı terk ettiğimdeki koşulları anımsarsın. Yaşamımda yaptığım başka her şey gibi bu da bir denemeydi. Gerçeği söylemek gerekirse bu deneyin başarısızlığa uğradığını söyleyemem. (Bu dokuz ay içinde bir çocuğum olduğunu, romanımın 500 sayfasını, öykülerimden 3'ünü yazdığımı, Almanca ve Danca'yı oldukça iyi öğrendiğimi, bunların yanında işimin –bana göre– dayanılmaz görevlerini yerine getirdiğimi ve iki terziyi dolandırdığımı düşünürsek.) Bunların yanı sıra şimdi Dublin'dekinden çok daha iyi yazdığımı inanıyorum. XXIII. (?)² bölümdeki Stephen'ın Emma Clery'yle “seviştiği” bölüm bence harikulade yazılmıştır. Bunlara, yaşamımı sürdürecektik kadar yiyip içtiğimi, birkaç bardak ve bir saat edindiğimi ve sonunda dişlerime baktırdığımı ekle. Zamanımı harcadığımı düşünmüyorum ama öyle yapmış olsaydım bile bu, açıklamak üzere olduğum şeyleri etkilemezdi.

Her şeyden önce, Trieste'nin şimdiye kadar bulunduğu en kaba yer olduğunu söylemeliyim. Halkın medeniyetsizliğini abartmak olanaksız. Kızlar ve kadınlar Nora'ya karşı öyle kaba ki Nora sokağa çıkmaya korkuyor. Nora, Trieste dilinden 30 sözcük biliyor (ona Fransızca öğretmeye çalıştım ama başaramadım) ve ne zaman dışarı çıksa ona arkadaşlık etmek zorunda kalıyorum. En basit şeyi makul bir fiyata alabilmek için sık sık bir öğleden sonramı harcamak zorunda kalıyorum. Sana şunu da söylemeliyim ki Nora'nın durumu birazcık belli olmaya başladığı anda pansiyonumuzdan atıldık. Sonunda okulun yanındaki evde yaşamak gibi cesur bir plan düşünerek ev sahibinin dikkatini o harika binanın büyüüne çekene ka-

¹ Josephine Teyze, Joyce'un dayısının karısı Josephine Murray.

² Aslında *Stephen Hero*'nun XXIV. bölümü.

dar aynı şey üç kez oldu. Bu hile şimdiye kadar işe yaradı fakat her an kapı dışarı edilme tehlikesiyle karşı karşıyayız. Okulun müdürü ve müdür yardımcısı (vejetaryen ve Alman), her ikisi de evli ama çocukları yok. Müdür, Nora'yı görünce benim tam bir çılgın olduğumu düşündüğünü söyledi. İkinci müdür de dehşete düştü. Kendi parasıyla, Almanca *İlkbahar Çiçekleri* kitapçığını yayımlamış, bir şiiri şöyle başlıyor:

İçmekte hiçbir zaman geri kalmadım.

Bir başkası (bu koşullarda açık bir imgeleme başarısı) da şöyle başlıyor:

Ah, annenin yüreği için olabilir mi
Daha hoş bir şiir
Çocuğunun birçok çabadan sonra
İlk sözcüğünü söylemesi kadar

Bunlardan, devam edebilmek için ne kadar ilginç bir çevrede yaşadığımı göreceksiniz. Nora hemen hemen daima şikâyetçi. Hamur işi İtalyan yemeklerini çok az yiyebiliyor ve ne yerse yesin göğsüne acı veriyor. Bira içiyor ama çok azı bile onu hasta ediyor. Pola'da kışın soğuktan çok çekti. Şimdi (termometre 37'leri gösteriyor) neredeyse bütün gün perişan, halsiz bir şekilde yatıyor. Trieste halkı giyimde bayağı "stilist". İskelede iyi giysilerle gösteriş yapabilmek için genellikle açlık çekerler. Nora çarpık gövdesi (Öhö! Yanlış mı?), kısa dört parçalı eteği ve kulaklarının üstünde yapılmış saçıyla, hep dirseklerle dürtülüp gösteriliyor ve alay konusu ediliyor. Son zamanlarda bir kat (yani iki ya da üç oda, bir mutfak) kiralamayı düşünüyorum ama emlakçının biri, çocuğunuz varsa Trieste'de ev kiralamanın çok zor olduğunu söyledi. Burada, yatak odasında mutfak eşyamız var, fakat onları hiç kullanmıyoruz. Çünkü Nora başkasının mutfağında pişirmeyi sevmiyor. Biz de öğle

yemeklerini dışarıda yiyoruz. Sonuçta müdürden ve öteki iki İngilizce “profesör”ünden sürekli borç alıyorum ve ertesi gün ödüyorum. Trieste öyle ucuz değil. Bir kadınla yaşayan, ancak bir denizci ya da ateşçiye uygun düşen bir maaşla “centilmen” görünüşünü koruması beklenen ve entelektüel yüreğini zaman zaman tiyatroya ya da kitapçılara ziyaretlerle rahatlatmaya çalışsan bir İngilizce hocası için zorluklar çok büyük. Öykünün birinci bölümünü duymakla anlayabilirsin ki okulların rejimi bir terör saltanatıdır ve ben, birçok öğrencim (asiller, senyörler, editörler ve zenginler) hak ettiklerim konusunda kendisi de bir sosyalist olan müdüre beni övmeselerdi, çok daha fazla teröre uğramış olurdum. Başka bir okulda, daha doğrusu hiçbir yerde iş aramıyorum. Bir gün açıkça, bir öğretmenin başka bir yerde iş aradığını anladığı gün onu def ettiğini söyledi. Benim mezuniyet diplomamı kasasına kilitledi ve öteki “profesör”lerin sertifikalarının da kendisinde olduğunu söyledi (tabii yalan, Avusturya hukukuna göre burada ihtisas yapmış –doktor– tek öğretmen benim)¹ ve sözleşmenin ondaki nüshası damgalıyken bende kinin damgasız olduğunu hatırlattı. Kibar öğrencilerimle en ufak uyuşmazlık işten atılmam için yeterli ve benim “ahlaksızlığım” da şehirde ilan edilmiş olacağından burada başka iş yapmam olanaksız olacaktır. İlerlemek için hiçbir umut yok ve sürekli bir çöküş korkusu var. Ekonomik durum bu.

Moral durumu da pek iç açıcı değil. Benim meselelerimi şimdilik bir yana bırakalım. Nora hakkında daha fazla şey söylemeliyim. Korkarım fazla güçlü bir durumda değil. Sağlığı gerçekten de iyi değil. Bundan da öte, korkarım yerinden oynatılıp başka yere dikilecek bitkilerden de değil. Sürekli ağlıyor. Ailesine artık daha fazla bir şey söylemek istediğini sanmı-

¹ Joyce, mezuniyet derecesini Avrupa doktorasıyla eşit sanıyordu, oysa öyle değildi.

yorum, fakat oldukça eminim ki (bu onun kendi cümlesidir) bu yaşamı benimle daha fazla sürdüremeyecek. Benden başka konuşacak kimsesi yok ve kahramanlar bir yana, bu bir kadın için iyi değil. Bazen birlikte dışarı çıktığımızda (öteki İngilizce “profesör”üyle) bütün akşam tek sözcük konuşmuyor. Bana melankoliye düşme tehlikesi içinde görünüyor. Bu da muhakkak sağlığına daha fazla zarar verecek. Bilmem bu kadar göz yaşından sonra ne acayip bir yaratık meydana getirecek. Hatta gittikçe seçtiğim adların (“George” ve “Lucy”) uygunluğunu tekrar düşünmeye başladım. Aynı zamanda çok da duygusal; Pola’da Eyers adında genç ve düşüncesiz bir İngilizce hocasını, Nora’yı ağlattığı için (her ne kadar böyle bir ofisten nefret etsem bile) odadan çıkarmak zorunda kaldım. Bugün ona, “Benim için bir çocuk yetiştirmek ister misin?” diye sordum ve çok inandırıcı bir biçimde istediğini söyledi. Fakat bu belirsiz durumda ona bir aile yüklemek istemiyorum. Sıradan işler konusundaki bilgisi bile çok az; Josephine Teyze ona kalıplarını gönderdiği ve ben gerekli malzemeyi aldığım halde çocuk elbisesi yapamadığı için ağlıyor. Böyle durumlarda devlet ne yapmalı diye fikirler üretecek zamanım ve sabrım yok, sadece en iyi olduğunu düşündüğüm şeyi yapıyorum.

Mutlu olmak en iyisidir, diye düşünüyorum ve onun, yaşamını burada sürdürerek mutlu olması için bir umut görmüyorum. Ona nasıl saygı duyduğumu ve onu ne kadar takdir ettiğimi elbette bilirsin; bizimle North Wall’a geldiği gece bizi nasıl sessizce kandırdığını da biliyorsun. Eğer huyuna daha uygun bir yaşamı olsa sağlık ve mutluluğunun da çok daha iyi olacağını düşünüyorum ve yersiz “aşk” fenomeni tedirginlik yaratsa da, benimki gibi bencilce yürütülen bir yaşamda, şikâyet etmemin doğru olduğunu sanmıyorum. Çocuk, sorunun unutulmaz bir parçası. Sanırım Nora’nın, geçerli ahlak kurallarını aşan hilelerin hiçbirini yapamadığını bilirsin ve çok

âciz, en küçük zorlukla bile baş edemeyecek kadar beceriksiz olduğunu da dikkate alırsan mutsuzluğunu açıklayabilirsin. Doğacak çocuğumuz hakkındaki tutumunu tam bilmiyorum fakat önemli şeylerde benim düşüncelerimi paylaştığını düşünüyorum. Gerçekten kadınlar hakkında çok az şey biliyorum, muhtemelen sen benden de az biliyorsun. Bu konuyu, ikimizden de iyi bilen Josephine Teyze'ye teslim etmeliyiz. İngilizce öğretmenlerinden biri, onun bana layık olmadığını söyledi ve eminim birçoğunun yargısı böyle, fakat insanı böyle bir yargıya vardıracak bir ruh haline bürünmek, insanın kendisini bolca aptal yerine koymasını gerektirir, ki ben buna uygun biri değilim. Sonuçta yalnızca Skeffington¹ ve onun gibiler kadının erkekle eşit olduğunu düşünür. Cosgrave de Nora'dan hiçbir şey çıkaramayacağını söyledi, ancak öyle görüyorum ki onun ve benim eksik olduğumuz birçok konuda Nora, kendisinden bir şey çıkarılmasına ihtiyaç duymuyor. Kesinlikle kendimi ona, başka birine olduğundan fazla teslim ettim ve bana cesaret vermeseydi bu mektuba başlayabileceğimi sanmıyorum. Şimdiye kadar benim üstümdeki etkisi, bendeki doğal neşeyi ve sorumsuzluğu yok etmek (ya da zayıflatmak) oldu, fakat bu etkinin başka koşullarda sürebileceğini düşünmüyorum. Yapımın belirgin büyük bir parçasına hiç yakınlık duymuyor ve asla duymayacak, yine de bir keresinde, ikimiz de berbat bir melankoli akşamı yaşarken, "Ah tatlım, sevgilinin öyküsünü dinle," diye başlayan şiirimi okudu (daha doğrusu yanlış okudu). Bu, dokuz aydır ilk kez gerçek bir şair olduğumu düşündürdü bana. Bazen çok mutlu ve neşeli oluyor, bense gittikçe daha az romantik olurken aşkımızın Serpentine'deki gibi bir

¹ Francis Sheehy-Skeffington (1878-1916), İrlandalı yazar, kadın hakları ve genel oy hakkı savunucusu ve savaş karşıtı. Kolejde Joyce'un en yakın arkadaşıydı. Gazetecilik yaptı ve birçok siyasal örgütlenme ve eylemde yer aldı. İrlanda Bağımsızlık Savaşı'nda öldürüldü.

budalalıkla¹ sona ermesini arzu etmiyorum. Aynı zamanda yaşamımda, Josephine Teyze'nin "karşılıklı hoşgörü" dediği her türlü insanca olası ayrılıklardan kaçmak istiyorum. Gerçekten, şimdi mektubumda iyi olduğum gibi, yine büyük umutla doluyum ve eğer ikimiz de birbirimizin yaradılışına olanak tanırsak mutlu yaşayabileceğimizi düşünüyorum. Fakat şimdiki saçma sapan yaşam ikimiz için de artık olanaklı değil.

[Mektubun bu bölümü kayıp]

... bana göre yazım, onun bana karşı haince davranmasını haklı kılmıyor.² Kendi kendime sık sık düşünüyorum, yazılarım keskin görünmesine rağmen çok açık yürekli olduğum için yaşamda başarısız olabilirim ve ada hakkındaki davamı ya da araştırmamı İrlandalı bir arkadaşın yardımıyla başarılı bir şekilde yürütebileceğimi düşünmekle açıkça yanlış yaptım. Sürgünümün alçaltıcı ve doyumsuz yanı beni kızdırıyor ve "bir gün" cebimde parayla dönmek ve edebiyatçılara, her şeye karşın yetenekli biri olduğumu kanıtlamak düşüncesiyle buna devam etmek için neden göremiyorum. Birçok arama ve incelemeden sonra geçici bir çözüm olarak uygulanabilecek bir plan düşündüm ve şimdi sana onu sunacağım.

Şimdi Temmuz'dayız ve gelecek ay ilginç bir ay olacak. Bugünden gelecek Paskalya'ya kadar belki yirmi, en az on iki pound biriktirebilirim. Otuz üç şiirimi ve dokuz öykümü yayına sunabilirim. Şiirlerim bir yayıncı tarafından kabul edilebilir ve *Dublinliler* bittiği zaman onu Heinemann'a sunmayı düşünüyorum. Eminim kabul edecektir. Bundan ayrı olarak, eve her ay maaşımdan bir miktar gönderebilirim ve gelecek Paskalya'ya kadar İrlanda'da eminim şiir, öykü ve romanın gelirinden baş-

¹ 1816'da Serpentine'de intihar eden Harriet Shelley'i anıyor.

² Joyce'un mazur görmediği İrlandalı arkadaşı, Martello olayından sonra arası açılan Oliver St. John Gogarty'dir.

ka yirmi poundum daha olur. Senin için de aynı zaman zarfında (en az) aynı miktarı biriktirmek mümkün olabilir ve ikisini birleştirip Dublin banliyösünde bir küçük kulübe tutabilir, döşeyebilir ve üstüne yarım yıllık kirasını verebiliriz. Bunu, başarısız bile olsa, on iki aydan fazla sürmeyecek bir deneme olarak öneriyorum sadece.

Fakat bu konuda birçok nedenle isteksizim. İlk önce, senin bağımsızlığının birçok açıdan ihlalini içeriyor. Fakat öte yandan, her şey senin olacağından ekonomik açıdan çok fazla sıkıntı çekmeyeceğini düşünüyorum. Bağımsızlığından, benim de başıma daha önce geldiği gibi, ne zaman “ödün vermeye” zorlanacağını asla bilemezsin ve ancak İrlanda’yı terk edip kıtada, Berlitz Okulu’nda yaşama fikri sana cazip geldiyse bu fikri göz önüne alabilirsin. Haftada otuz şililik bir mesleğin olsa ve birikimlerimizi bir araya getirsek, önerime bir yıllık bir deneme tanıyabiliriz sanırım. Önerimi yapmaktaki isteksizliğimin ikinci nedeniyse bunun, senin hoşuna gidip gitmeyeceğini bilememem. Farazi kulübemizin atmosferinin, Trieste’den geldiğin iki seferi göz önüne alırsak, şu anda bulunduğu ortamdan daha rahatsız edici olabileceğini düşündüğümde değil, ancak senin, benle “arkadaşım”¹ konusundaki düşüncelerin, benim için oldukça muğlak. Bu arada, Kılı İsa’yı² yok etmek için önerebileceğin bir yöntem yok mu? Dayanılmaz bir yaratık değil mi! Önerimdeki isteksizliğimin üçüncü nedeni de, şimdiye kadar benim aptallığım olarak değerlendirilen çok fazla şey önerip bunların çok azını yapmış olmam ve artık oturmuş bir adam olana kadar kimsenin benim tasarılarıma yardım etmesini beklemenin doğru olmayacağını düşünmeye başlamam. Fa-

¹ Francis Sheehy-Skeffington, Joyce’un Dublin’i Nora Barnacle’la birlikte terk etme planını öğrendiğinde, Nora’yı böyle tanımlamıştı. Joyce muhtemelen *Oda Müziği*, XXI’e gönderme yapıyor.

² Francis Sheehy-Skeffington.

kat isteksizliğime rağmen işte önerimi yaptım ve bunun da bir sonu var. Cevabını bekleyeceğim, bunun iyi bir fikir olduğunu düşünüyorsan Ağustos'un başında ilk taksitimi göndereceğim. Mektubun gelmekte gecikmez umarım.

Bu itirafta ve mektupta hoşla gitmeyen anormal bir şey varsa, içtenlikle inan ki bu artık benim sabit niteliklerimden biri sayılan aptallığımdan doğuyordur. Fikrimin gerçekten berbat olması mümkündür, fakat dokuz ay boyunca bu şekilde yaşadığımdan zihnim öyle dağınık ki, olayları eskiden gördüğüm kesinlikle göremiyorum. Ancak bilincimin karanlık derinliklerinde bir şeyi biliyorum ki yaşamım şöyle ya da böyle sona ereceğinde, ki kısa zamanda sona erecek, bu ilgili herkese büyük bir ferahlama getirecek.

JIM

STANISLAUS JOYCE'a

18 [Eylül] 1905¹ Pazar gecesi
Via S. Nicolò, 30, II°, Trieste

Sevgili Stannie, bana yazacağını söylediğin halde yazmamana ya da taslağı geri yollamamana şaşırdım. Benim hakkımdaki düşüncelerini biraz zorlamamı istemeliyim. Derslerimin (ve ne dersler!) ortalama sayısı şimdi günde 8 dersten 10'a çıkacak ve *Dublinliler*'i de bitirmeye çalışıyorum. Eğer sen ve Josephine Teyze hâlâ yazmadığım için kırıldıysanız bu gerçekleri unutmamalısınız. Para olsun olmasın bana hemen cevap vermenizi gerçekten arzuluyorum.

Öykülerimin dikkatli eleştirisi için sana minnettarım. Başkalarıyla kıyaslanan ise biraz şaşırtıcı. Sözünü ettiğin yazarlar

¹ Tarih aslında 18 Ağustos 1905. Joyce yanlış yazmış.

oldukça büyük bir üne sahip, korkarım yanılıyor olabilirsin. Lermontov, Rousseau'nun *İtiraflar*'ına ilişkin olarak, "Rousseau onları arkadaşlarına okuduğu için yazdıkları zarar gördü," diyor. Yazıldıkları koşulları tartışarak daha iyi olabileceklerini düşünemiyorum. Bu noktada daha birçok konuda olduğu gibi seninle enine boyuna konuşmak isterim. *Suretler*'in, okuru kafatasının içinde bir yolculuğa çıkarmakta Rusların yeteneğini gösterdiğini söylemen, beni, Rus deyince millet ne anlıyor diye düşündürdü. Herhalde yazılarındaki vahşi güçten bahsediyorsun, ancak okuduğum birkaç Rus'tan, bunun açıkça bir Rus niteliği olduğu sonucunu çıkarmıyorum. Bütün Ruslarda bulduğum temel şey, kast için duydukları vicdani içgüdü. Tabii Turgenyev hakkında seninle uyuşmuyorum. Bana Korolenko'dan daha üstün görünmüyor (onu hiç okudun mu?) ya da Lermontov'dan. Biraz ağır (zeki değil) ve zaman zaman teatral. Sanırım birçokları onu "kibar" olduğu için beğeniyor. Gorki'yi "kaba" olduğu için beğenmedikleri gibi. Gorki demişken, onun hakkında ne düşünüyorsun? İtalya'da büyük ünü var. Tolstoy hakkındaysa senden tamamen farklı düşünüyorum. Tolstoy büyük bir yazar. Hiçbir zaman kaba değil, aptal, yorgun, ukala ya da teatral değil! Ötekilerin üstünde baş ve omuzdur o. Onu bir Hristiyan azizi olarak çok ciddiye almıyorum. Sanırım gerçek bir manevi doğası var ve Rusçayı St. Petersburg aksanıyla en iyi kullanan yazar olduğundan ya da büyük büyükbabasının Hristiyan adını anımsadığından (ki bunu Rus feodal sanatının temeli olarak görüyorum) şüpheliyim. Anladığım kadarıyla Londra'nın *The Times* gazetesine 13 sütunluk, hükümetlere saldıran bir mektup yazmış. Liberal İngiliz gazeteleri bile kızgın. Sadece silahlanmaya saldırmıyor, hatta Çar için "zayıf akıllı bir Hussar subayı, emri altındaki çoğu insanın entelektüel düzeyinin altında, fazlasıyla batıl inançlı ve kaba saba" diye imada bulunuyor. İngiliz liberaller

şoke oldu, ona kaba diyeceklerdi ama biliyorlar ki o bir prens-tir. *Illustrated London News* SAVAŞ'ı anlamadığı için Tolstoy'u küçümsüyor, ona, "Sevgili zavallı adam!" diyor. Şimdi, lanet ol-sun, sinirlerime hâkimimdir fakat bu kadarı da fazla. Hiç böyle küstahlık duydun mu? *Diriliş*'in ve *Anna Karenina*'nın yazarını aptal mı sanıyorlar? Bu küstah, onursuz gazeteci kendini fiziki, entelektüel, sanatsal ve ahlaki olarak Tolstoy'la eşit mi sanıyor? Saçma. Fakat düşününce kahredici de. Belki de bu gazeteci Tolstoy'u, romanlarını, öykülerini, oyunlarını, hepsini gözden geçirip düzelterek. Maupassant hakkındaysa sana katılıyorum. Mükemmel bir yazar. Hikâyeleri bazen biraz özensiz oluyor, fakat yaşam koşulları düşünülürse bu kaçınılmaz.

Bana dönersek, *Dublinliler*'i bir İngiliz yayınevinin yayımlayabileceğini düşünüyor musun? Benim şiirlerimi "beğenmeyen" vb. Bay T. Fisher Unwin'in bugünkü *Daily Mail*'de Florence Warden'ın heyecan verici yeni öyküsü "Irmak Kıyısındaki Ev"le ilgili bir yazısı var. Yazı, duyarlı bir eleştirmenden alını-tıyla, orta boy büyük harflerle, "Omurganızın yukarisından aşağıya," diye başlıyor. Eminim ki Bay T. Fisher Unwin, taşralı sosyetik hanımlar için dendiği gibi, "özel hayatı"nda da son derece "kültürlü" bir adam. Benzer iğrençlikler bana ulaştığın-da bazen kendi kendime buna değer mi diye soruyorum. Öte yandan, belki Bay Magee¹ ve Bay Gogarty'nin şüphe etmeye başladıkları gibi, benim sanatçı bir tabiatım var ve onu bastır-maya çalıştığım sürece mutlu olamam. Sözlerimi, yani mevcut saçma yaşamımı daha fazla sürdürme imkânımın kalmadığına dair ifademi ciddiye almış görünmüyorsun. Bu yüzden altını çizerek bir kez daha söyleyeyim ve sana şunu hatırlatayım: Bir fikri eylemiyle takip etme gibi bir huyum var (ve görünüşe

¹ W.K. Magee (John Eglinton), Mayıs 1904'ten Nisan 1905'e kadar Dublin'de yayımlanan *Dana* dergisinin editörlerinden.

göre, benim için hiç de olumlu bir şey değil bu). Böyle bir yaşamın ruhum için intihar demek olduğuna kendimi bir kez inandırırsam, önüme çıkacak her şeyi ve herkesi, daha önce yaptığım gibi, yolumdan kovalarım. Yakınlık duyduğum az sayıda insanın mutsuzluğuna neden olmadan yaşamak için yine de elimden geleni yapıyorum.

Çocuk gelecek perşembe iki aylık olacak ama hâlâ adı yok. Çok şişman ve sessiz. Bilmem kime benziyor. Benim ilk fotoğrafımdaki, kameraya esneyen şu iki aylık bodur insan gibi ama “arkadaş”ın gözlerine sahip. Bu arada şu hareketli aptal¹ nasıl? Kalıtımına rağmen çok sağlıklı görünüyor. Bir çocuğun yaşı gelince babasının ya da annesinin adını almasına izin verilmeli diye düşünüyorum. Babalık hukuki bir uydurma. Eğer oğlumu ülkeden ülkeye, bir yoksul pansiyondan ötekine dolaştırsaydım çok kötü olmaz mıydı? Tabii onun için diyorum. Tanrı aşkına, düşünmeye başladığında bana hoşgörü göstermek zorunda kalmaz diye umuyorum.

Sana *Dublinliler*’in dokuzuncu öyküsünü gönderiyorum, “Bir Karşılaşma”. *Ophir’in Seyahati*’nin² yazarına ithaf edilebilir. (Bir an önce geri yolla.) Bu yazara gerektiğinden çok değer veriyorsun sanırım. Onu Lytton ve Disraeli’den çevirerek seni nasıl şaşırttığımı anımsıyor musun? Fransa’da okula gönderilmeliymişim. Yazdığım bazı düzyazıları düşünmek bile istemiyorum. Oysa Papaz Tommy Meagher³ ve Ruskin tarafından eğitildim.

Kalabria’daki depremi duydun mu? Fona bir kronla katkıda bulundum. Bazı doğa fenomenleri beni çok korkutuyor.

¹ Francis Sheehy-Skeffington.

² *Ophir’in Seyahati*, George Meredith’in, Galler Prensi’nin 1901’de Britanya İmparatorluğu’nu dolaşması üstüne yazdığı şiir.

³ Joyce, Belvedere College’deki öğretmeni Thomas Maher’in (1859-1917) soyadını, İrlanda milliyetçisi ve yazar Thomas Francis Meagher’ın (1823-1867) soyadıyla değiştiriyor.

Bir insanın, benim kesinlikle olduğum gibi, ahlakça korkusuz ve fiziki anlamda alçakça korkak olabilmesi garip. Bazı geceler kadınının kollarına acımayla bakıyorum ve kibarlığım, belki de fiziki korkaklığımın bir biçimi diye düşünüyorum. Kendimi sağlama almayı bir becerebilseydim, tanıdığım genç insanlardan herhangi birini beklenmedik bir mutluluk banyosuna daldırmayı nasıl da isterdim. Farklı mizaçlardaki birçok gencin birbirlerine takıldığını görmek isterdim. Bu istek bencillik olabilir. Örneğin geçmişte “arkadaş”la ve Gogarty ve Byrne’le (G. ve B.nin hayretlerine karşın, bencil olmadan) böyle yaptığım kesin. Başka türlü davransam kendi doğam zedelenmiş olurdu. Bu arada May nasıl?

JIM

Not: Bugün gene mektup yok. Ne oldu yine?

STANISLAUS JOYCE’a

[24 Eylül 1905 civarı]

Via S. Nicolò 30, II°, Trieste, Avusturya

Sevgili Stannie, lütfen bana aşağıdakiler hakkında bilgi ver:

“Kız Kardeşler”: Bir papaz, kıyafetiyle gömülebilir mi?

“İdarehanede Ulusal Bayram Günü”: Aungier St. ve Wicklow Royal, Exchange bölgesinde mi? Belediye seçimleri ekimde yapılabilir mi?

“Üzücü Bir Olay”: Polis, Sydney Parade’in D bölümünde mi?¹ Bir kaza meydana geldiğinde şehir cankurtaranı Sydney Parade’den çağrılabilir mi? Sydney Parade’deki bir kaza, Vincents Hastanesi’ne gider mi?

¹ Sonrasında Joyce, bu hikâyede herhangi bir bölüm belirtmedi.

“Yarıştan Sonra”: Polisin erzakı hükümet tarafından mı, yoksa özel ihalelerle mi sağlanıyor?¹

Bu soruları olabildiğince çabuk yanıtla. “Batak” öyküsünü (bir kısmını yeniden yazmışım) *The Literary World*’e yolladım. Fakat gazeteyi çıkaran lanetli aptal maymun ne kabul etti, ne de geri yolladı. Böyle şeyler çıldırtıcı. Ben mi embesilim, yoksa böyle adamlar mı? Tolstoy hakkında öyle yüksekte yazan gazeteci (şeytana şükür) öldü ve umarım belasını buldu. Tanrı’nın yardımıyla, bende hâlâ var olan bu Yahudi bağırsaklarından kurtulmalıyım. Dün Trieste dışına, büyük bir ormana yürüyüşe gittim. Kahrolası tekdüze yaz geçti ve bu yağmurla yumuşak hava bana güzel İrlanda iklimini (ciddiyim) düşündürttü. Bu kahrolası aptal güneşten nefret ediyorum. Herkesten millerce uzakta, uzun ağaçlarla çevrili bir banka oturdum. Bora (Trieste Rüzgârı) ağaçların tepelerinde gürlüyordu. Toprağın her parçasını kokladım ve aşağıdaki duayı sundum. (Renan’ın² Akropolis’e sunduğuyla aynı değil.)

Ey her şeyin ardındaki bulanık şey!

İsa aşkına, benim Tanrı’yı lanetleyen işlerimi değiştir. İsa adına bana bir kalem, mürekkep şişesi ve biraz akıl ver; haça gerilmiş İsa için, eğer o kalemi açmaz ve mayalanmış mürekkebe batırmazsam ve beni arkamdan vuranlar hakkında küçük cümleler yazmazsam beni cehenneme gönder. Hem insanlara ihanet etmenin birçok yolu var. Bunun cezasını çeken yalnız Celile halkı değildi. Her ne halt olursan ol, sana, oynamamı beklediğin şeyin zavallı bir komedi olduğunu bildireyim ve bunu senin için oynarsam eğer cehennemlik olayım. Beni sa-

¹ Yayımlanan hikâyede bu bilgi yok.

² Ernest Renan (1823-1892) Hristiyanlık tarihi ile İsa’nın yaşamını ilk olarak doğal ve insan görüşüyle incelediği için dinsiz sayılan Fransız dilci ve tarihçisi. Joyce’un sözünü ettiği eseri, *Çocukluk ve Gençlik Anıları* (1883).

birli olmaya zorlarken neyi amaçlıyorsun? Senin için Bristollü siyah küçük adamı, sakladığı zehrin bir kısmını bana tükürdüğü zaman ensesinden tutup sokağa fırlatmaktan kaçındım. Güçlü doğam bunu engelledi, çünkü benden küçüktü. Senin için bir motosikletlinin bana karşı alçak ve korkak tavırlarına izin verdim, o benim eşitilmiş gibi davranarak hiçbir şey görmüyormuş gibi yaptım. Üzüntüyle sana itiraf ediyorum, koca adam, ben koca bir aptaldım. Fakat bana yalnız şunu bağışla, Paris'e gideceğim, orada –sanıyorum– İyidahaıyeniği adında bir Kelt dilbilimci¹ tarafından takdir edilen Anatole France adında biri var ve ona, “Saygıdeğer usta, bu kalem yeterince sivri mi?” diyeceğim. Amin.

Bu ters koşulların yazma gücümle ilgili hayalimi öldürmesi olası. Fakat hayal, beni hiçbir zaman terk etmeyecek, ben sanatçı yaratılışlıyım. Örneğin, Newman ve Renan mükemmel yazarlar fakat bu dediğim yaratılışa çok az sahip görünüyorlar. Oysa Rimbaud² yazar bile sayılamayacakken bu yaratılışa sahip. Tabii Renan sanatçıdır ve bu yaratılışa sahip olmalıdır ama o bir dilbilimcinin yaratılışıyla dengelenmiş. Newman da sahip olmalıdır ama o da bir dinbilimci yaratılışıyla dengelenmiş. Ben ne *bilgin* ne azizim. Grand Richards bana yazarak *Oda Müziği*'ni ne kadar takdir ettiğini söyledi. Fakat mevcut kamu beğenisiyle riskin ancak bir bölümünü alabileceğini ekledi. Teşekkür ettim (hiç parası olmadığını söyleyebilirim) ve benim de hiç param olmadığını söyledim. Heinemann'a yazarak

¹ Joyce'un, soyadı (Best: en iyi) nedeniyle “iyi, daha iyi, en iyi” dediği Richard Irvine Best (1872-1959) İrlanda Milli Kütüphanesi ikinci müdürü ve Dublin'deki İrlandaca Okulu kurucularından.

² Arthur Rimbaud (1854-1891) on yedi yaşında ün kazanıp 1873'te şiirden tiksindiğini söyleyerek Verlain'la birlikte Fransa'yı terk eden ve 1873'te Verlain'la kavgasını ve 1886'da Fransa'ya döndüğünde gezilerini şiirleriyle anlatan, sembolizmin kurucusu Fransız şair.

Dublinliler'den söz ettim ve okuyarak değerlendirmesini istedim. Çarşamba ya da perşembe günü sana on altıncı öykü "Bir Anne"yi yollayacağım. Ve kitap Kasım'ın birinde bitmiş olacak. Onun hakkında ne düşündüğünü bilmek isterim, çünkü onu sana ithaf etmek istiyorum. Uzun zamandan beri romanımın üstünde oturuyorsun. Ne düşündüğünü bilmeyi arzu ediyorum. Ona benzeyen bildiğim tek kitap Lermontov'un *Zamanımızın Bir Kahramanı*'dır.¹ Tabii benimki çok daha uzun ve Lermontov'un kahramanı aristokrat, yorgun bir adam ve cesur bir hayvan. Ama amaçta, başlıkta ve zaman zaman sivri dililikte benzerlik var. Lermontov kitabın sonunda kahramanı ile G. arasında bir düelloyu anlatıyor. G. vuruluyor ve Kafkaslarda bir uçuruma yuvarlanıyor. Yazarın yergisiyle iğnelenmiş gerçek G., Lermontov'u düelloya davet etmişti. Düello, kitapta anlatıldığı gibi Kafkaslarda bir uçurumun kenarında yapıldı. Lermontov vuruldu ve uçuruma yuvarlandı. Aklıma gelen düşünceyi tahmin edersin. Kitap beni çok etkiledi. Turgenyev'in herhangi bir kitabından çok daha ilginç.

Gazetelerde adı geçen İngiliz "realist"lerini okuyacak mısın – Gissing,² Arthur Morrison ve bir de Keary adlı biri. Ben çok az okuyabiliyorum ve bir balık kadar kalın kafalıyım. Ama sana gönderdiğim son iki öykünün de gerçekten iyi olduğunu düşünüyorum. Belki de Heinemann tarafından reddedilirler. Öykülerin sırası şöyle: "Kız Kardeşler", "Bir Karşılaşma" ve bir başka öykü³ çocukluğumun öyküleri; "Pansiyon", "Yarıştan Sonra" ve "Eveline" delikanlılık öyküleri; "İdarehanede Ulusal

¹ Joyce, Lermontov'un kahramanının düellosunu, kendisinin Gogarty ile kavgasına benzetiyor.

² George Gissing (1857-1903) İngiliz romancı.

³ Joyce'un öykülerinde, çocukluk yıllarının başka bir öyküsü dediği "Araby", kitabın son öyküsü dediği "Arınma"dır. Joyce "İki Çapkın", "Küçük Bir Bulut" ve "Ölümler"i yazmayı henüz düşünmüyor.

Bayram Günü”, “Bir Anne” ve kitabın son öyküsü Dublin’in günlük yaşamının öyküleri. Dublin’in binlerce yıl başkent olduğunu ve Britanya İmparatorluğu’nun “ikinci” büyük kenti (üç Venedik kadar büyük) olduğunu anımsarsan, hiçbir sanatçının onu dünyaya sunmaması garip görünüyor. Moore’un¹ aptal, sefil *Sürülmüş Tarla* kitabını okudum, hani Amerikalıların şu “usta işçiliği” ile dikkate değer buldukları. Aman tanrım! Gerçekten sıkıcı, boş ve kötü yazılmış.

JIM

Not: Bugün senden gene mektup yok. Eğer postadan böyle kaçamak yaşamaya devam edersen sana âşık olacağım. Tanrı aşkına, ne yapıyorsun? Eğer hemen cevap vermezsen, yemin ederim, hemen Dublin’e gideceğim ve elyazmalarımı alacağım. “İş” üstünde misin? Yaşlı bir adam, şapkasız, çorapsız, gömleksiz bir hacı, şimdi pencereden, yoluna, vaat edilmiş topraklara doğru gitti. İki küçük Trieste’li bir koridora girip birbirlerine vurana kadar güldüler. Gülünç dünya!

GRANT RICHARDS’a

15 Ekim 1905

Via S. Nicolò 30, II°, Trieste, Avusturya

Sayın Grant Richards; Bay Symons, Messrs Constable & Co.ya benden söz ettiğinizi, onların da iki kitabımın elyazmalarını göndermemi istediğini bana yazdı. Ben de *Oda Müziği*’nin bir kopyasını çıkartarak bugün onlara gönderdim. Belki bu hareketimi saygısızlık olarak değerlendireceksiniz ama ben de ne

¹ George Moore’un *Sürülmüş Tarla* adlı romanı 1902’de İrlandaca, 1903’te İngilizce yayımlandı.

yapmam gerektiğini bilmiyorum. Gene de şiirlerim sizde kalsın, çünkü Messrs & Co. büyük olasılıkla kitabımı reddedecek.

Hazırladığım ikinci kitabın adı *Dublinliler*. On iki kısa öyküden oluşuyor. Ticari açıdan da değerli bulacağınızı umuyorum. Kitabımı Messrs Constable'a göndermeden önce size sunmaktan memnun olacağım ve eğer kısa bir süre içinde yayımlayacağınıza söz verebilerseniz memnuniyetle kabul ederim. Ne yazık ki koşullarım gereği kitaplarımdan birinin mümkün olan en kısa sürede basılması benim için zorunlu.

Şimdiye kadar bir yazarın Dublin'i dünyaya tanıttığını sanmıyorum. Binlerce yıldır Avrupa'nın başkentlerinden biridir, Britanya İmparatorluğu'nun ikinci şehri olarak kabul edilir, Venedik'in neredeyse üç katı büyüklüktedir. Dahası, burada ayrıntısını veremeyeceğim birçok nedenle, "Dublinliler" deyişi bana anlamlı geliyor; "Londralı" ve "Parisli" sözcükleri için, birçok yazarca başlık olarak kullanılmış olmalarına karşın, aynı anlamlılığın ileri sürülebileceğinden kuşkuluyum. Zaman zaman yayınevlerinin listelerinde İrlanda'yla ilgili kitap duyuruları görüyorum ve insanların öykülerimde –gezindiğini umduğum– çürüyüşün özel kokusunu almaya istekli olacaklarını düşünüyorum. Saygılarımla.

JAS A JOYCE¹

¹ Richards, 18 Ekim 1905'te Joyce'u şu şekilde cevaplar: "Tabii ki senin, el yazmalarını Messrs Constable'a göndermenden bir an bile rahatsız olmam ve umarım yayınevi senin şiirlerini yayımlamaya karar verir. Eğer yayımlamazlarsa şiirlerini burada kullanabileceğimizi ümit ediyorum. Ayrıca *Dublinliler*'i okuma şansını elde etmek beni çok memnun eder."

GRANT RICHARDS'a

5 Mayıs 1906

Via Giovanni Boccaccio 1, II, Trieste, Avusturya

Sevgili Grant Richards, İngiliz düşüncesinin barometresi olduğunu söylediğiniz matbaacının “İki Çapkın”ı basmayı niçin reddettiğini ve “Suretler”in kenarına niçin notlar aldığını bana söylemediğiniz için üzgünüm. İlk öyküdeki küçük altın para mı yoksa “İki Çapkın”ın ahlak anlayışı mı onu şoke etti? Bunlarda onu çarpacak bir şey göremiyorum. Ondaki delikanlılık düşüncesi, (muhtemelen) yaşlı Dumas’ının¹ romanlarını okurken, şövalyeler ve uzun elbiseli hanımlar içeren romantik oyunları seyrederken oluşmuş. Fakat eminim kendi fantastik görüşlerini biraz değiştirmeyi istiyor. Ferrero’nun² askerler ve (şans eseri) çapkınların ahlak düsturunu incelediği bölümlerini ona kuvvetle salık veririm. Fakat yazık ki yararsız, çünkü yüreğinin içinde militarist bir adam.

“Suretler”de üç parçayı işaretlemiş:

“İki ilişkiyi yürütecek bir adam, elbette yapamadı...”,

“Farrington, uzaktakine sahip olmaya aldırmayacağını söyledi ve ona gülmeye başladı...”,

“Ona cesur bakışlarla bakmaya devam etti ve sık sık bacaklarının durumunu değiştirdi; çıkarken onun sandalyesine sürünerek Cockney aksanıyla ‘Pardon,’ dedi.”

Birinci paragrafı işaretlemesi, onda rahipçe bir kan bulun-

¹ Alexandre Dumas (1803-1870) üç yüz kadar eseriyle halk arasında çok tutulan ve *Monte Kristo Kontu* ve *Üç Silahşörler* adlı kitaplarıyla ünlü Fransız yazar.

² Guglielmo Ferrero (1871-1942) antifaşist İtalyan tarihçi. Genç Avrupa’da (1898) püritarizm, cinsiyet ayrımı ve militarizm arasında kurduğu ilişkiyi Bismarck örneğinde inceler.

duğunu düşündürüyor bana, burada ahlakdışı imgelerin konusu çok açık. Bana göre bu paragraf *The Standard*'taki boşanma haberleri kadar çocukça. Ya da belki de bu matbaacı (belki de yakın bir akrabası), bayan falancanın yüzbaşı filancayla yalnızca münasebetsizlik ettiğini değil, aynı zamanda ne sıklıkla münasebetsizlik ettiğini de okurlara bildiren bu vakur gazeteyi okuyacak (hatta katkısını esirgemeyecektir)! “İlişki” sözcüğü kuşkusuz “münasebetsizlik” sözcüğü kadar zararsızdır.

İkinci paragrafı, çok açık bir şekilde üçüncüyü¹ de niçin işaretlediğini anlamak daha kolay. Fakat gene ona, şu saygıdeğer yayın organının habercilerinin böyle imalı şeyler söylemeye izinli olduklarını anımsatmak isterim; ama ben, zavallı sanatçı, hangi cesaretle bunu ağza alabilirim? Ah tek gözlü sanatçı! Niçin o kutsal ruhla dolu mavi kalemiyle bu paragraflara kadar düştü ve uygunsuz bir biçimde, üstelik halkın geniş bir kesimi okuyacakken, arkadaşlarının boşanma davaları, şamata davaları, cinayet davalarının haberlerini yazmalarına izin verdi?

“Uğursuz” [*bloody*] sözcüğüne itirazı kalıyor bir tek. Elbette sözcüğü o basit kaba yordamıyla nereden türettiğini bilemem, onu kullanıldığı gibi kabul ediyor. Sonraki duruma da itirazı saçma ve öncekinde (eğer benim bildiğim tek kullanımı izlerse) Tanrı'nın adının saygısızca kullanımından ziyade Bakire'nin adının saygısızca kullanımına itiraz etmesi garip. İngiliz Protestanlığı nerede kaldı? Ben kendim, İngiliz basınında gördüğüm “Tanrı aşkına” ve “lanet olsun” gibi deyimlere tanıklık edebilirim. Kurnaz bir Cizvit, sıkı Protestanımızı doğru yoldan çekmiş olmalı ki Bakire'nin onurunu böyle saf bir

¹ *Dublinliler* nihayet 1914'te Grant Richards tarafından yayımlandığında Joyce sözü geçen ilk iki paragrafı silmiş ve üçüncü paragrafın başına iki cümle ekleyerek şu şekilde değiştirmiştir: “Bir iki kere ona göz attı; sonra da, grup odadan ayrılırken, sandalyesine sürünerek geçti ve Londra şivesiyle, ‘Ah, pardon!’ dedi.”

gayretle savunuyor.

Kendi hesabıma söyleyeceklerimin hepsini söyledim ve kitabımı paylaşıyorum. Amacım, ülkenin ahlak tarihiyle ilgili bir bölüm yaratmaktı ve Dublin’i seçtim, çünkü bu kent bana felcin merkezi gibi geldi. Ayrımsız olarak halka onun dört halini göstermeye çalıştım; çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve günlük yaşam. Öyküler bu düzende sıralanmıştır. Matbaacının, gördüklerini ve duyduklarını değiştirmeye ve deforme etmeye kalkışacak kadar cüretkâr olduğuna inandığım için olabildiğince titizlikle yazdım. Bundan daha fazlasını yapamam. Yazdıklarımı değiştiremem. Şimdi matbaacının, öykülerin hem konusuna hem de ele alınış biçimlerine dillendirdiği itirazlar, kitabı yazarken benim de aklıma geldi. Eğer onları dinleseydim kitabı yazamazdım. Şu sonuca vardım ki kimseyi kızdırmadan bir şey yazamam. Matbaacı “İki Çapkın” ve “Suretler”i kınıyor. Bir Dublinli, “İdarehanede Ulusal Bayram Günü”nü kınayabilirdi. Daha usta bir engizisyoncu, “Bir Karşılaşma”yı kınar; matbaacı da dediğim gibi, kaba, cüretkâr bir adam olduğu için çoğunu görememiş. İrlandalı papaz, “Kız Kardeşler”i kınar, pansiyoncu “Pansiyon”u kınar. Tanrı aşkına, matbaacıyı bütün havlamaları kendisinin yapacağı hayaline kapılmaktan kurtarın.

Açıkça görüyorum ki bu konunun iki tarafı var; ne yazık ki ben yalnız birinin üstünde durabilirim. Size hangisiyle ilgileneceğinizi sorma yanılgısına düşmeyeceğim ama görünüyor ki siz de matbaacının gelecek hakkındaki yanılmaz bilgisine fazlaca güveniyorsunuz. İngiliz edebiyatının şimdiki durumu hakkındada çok az şey biliyorum ve Avrupa’nın kahkaha deposu olma onurunu hak edip etmediğini bilmiyorum. Fakat Chaucer’in¹ zamanında olduğu gibi bunun, Avrupa’nın öteki ülkelerini iz-

¹ Geoffrey Chaucer (1340-1400) *Canterbury Hikâyeleri* ile modern İngilizce çağını açan şair.

leyeceğinden korkarım. Sizse konuyu yakından izleme şansına sahipsiniz. *İkinci Bayan Tanqueray*'in¹ Victoria² döneminde kınanmayacağını ya da bu dönem yayıncısının George Moore ya da Thomas Hardy'nin³ bir kitabını reddetmeyeceğini düşünür müsünüz? Eğer bir değişim olarsa bunun için şimdi başlamayacağını anlamıyorum.

Sonuçta bana, kendi geleceğimi ve sizin ününüzü tehlikeye attığımı söylüyorsunuz. Size matbaacının saçmalıklarını mektupta gösterdim ve *Dublinliler*'in, şimdiki elyazması haliyle nasıl olup da halkın ahlakına tecavüz ettiğim biçiminde değerlendirilebileceğini anlamıyorum. Geri verdiğiniz öykülerimin yayımlanmasında ısrar etmememi öğütlediğiniz zaman bana iyilik yaptığınıza inanmak istiyorum, eminim benim üstelemekte yanıldığımı düşünüyorsunuz. Eğer sanatım başka olsaydı, ben ressam olsaydım, kitabım resim olsaydı, beni bazı ayrıntıları değiştirmeyi reddettiğim için hatalı olarak değerlendirmekte bu kadar kolaycı davranmazdınız. Bu ayrıntılar size önemsiz görünebilir, fakat bence onlar olmasaydı *Dublinliler* tuzsuz yumurtaya benzerdi. Gerçekten eğer bu ve benzer noktalar mahkûm edildiyse kitapta neyin beğenildiğini merak ediyorum.

Mektubum neredeyse kitabım kadar uzuyor. Bendeki inançla ilgili olarak ileri sürdüğünüz her mazerete değindim. Eğer benim görüşlerimi paylaşmıyorsanız, bunun benim için nasıl bir hayal kırıklığı olacağına değinmedim. Ahlaki bir hayal kırıklığından söz etmiyorum. Fakat sanırım böyle bir hayal kırıklığıyla, sonrasında beni kendi avı yapacak binlerce küçük

¹ *İkinci Bayan Tanqueray* (1893) Sir Arthur Wing Pinero'nun oyunu.

² Alexandrina Victoria (1819-1901) amcası IV. William'ın evlatsız ölümüyle on sekiz yaşında tahta çıkan ve 64 yıl hüküm süren İngiltere kraliçesi.

³ Thomas Hardy (1840-1928) biçimde gelenekçi, özde yenilikçi, bilinçkışı yönteminin ilk izlerini taşıyan romancı.

pişmanlık ve vicdan azabından çok daha kolay uzlaşabilirim.
İnanın bana sevgili Grant Richards, sevgilerle.

JAS A JOYCE

GRANT RICHARDS'a

20 Mayıs 1906

Via Giovanni Boccaccio 1, Trieste

Sevgili Grant Richards, aramızdaki zorlukların azaldığını söylüyorsunuz. Eğer bu doğruysa onları azaltan benim. İlk mektubunuzu anımsarsanız bu zorlukların sizin açınızdan biraz çoğaldığını göreceksiniz. Ben üç öyküdeki sözcüklerin değişmesini kabul ederken siz de basitçe, size göstermediğim sürece fark etmediğiniz, dolayısıyla da itiraz etmediğiniz bu sözcükleri diğer hikâyelerde kullanmama izin veriyordunuz. Dahası şimdi de “Bir Karşılaşma” öyküsünü tamamen çıkarmamı istiyorsunuz. İlk mektubunuzda böyle bir şey demediniz ve ondaki “iğrençliği” işaret eden gene bendim. “Suretler”deki tartışmalı pasajlardan birine izin verdiğiniz doğru, fakat söylediğim gibi konu hakkında hiçbir fikriniz yok. Sanırım teslim olmak, bana, size olduğundan çok daha fazlasına mal oldu.

Bu gerçeklerden, sizin önerilerinize uyabilmek için uğraştığımı görebilesiniz diye söz ediyorum. Şimdi, “Arınma”, “İdarehanede Ulusal Bayram Günü” ve “Pansiyon” üzerinde anlaştık. “Suretler”in ikinci pasajı ve “İki Çapkın” öyküsü kaldı. Sizi, ilk öyküyü tekrar okumaya davet ediyorum. Anlatılan olay (eğer bir değeri varsa, bence) gerekli. Olay, öykünün can alıcı bir yerinde meydana geliyor ve eğer çıkarılırsa sonuçtaki etki (bence) kaybolur. Öte yandan (görüyorsunuz ya, zorlukları ben azaltıyorum) eğer bana olayı yok etmeden, hiç sevmememe karşın,

değiştirebileceğim herhangi bir sözcük ya da deyişi açık bir şekilde gösterirseniz, ben yine sizinle uyuşmaya çalışacağım.

“İki Çapkın”daki sorun çıkaran sözcüğü çıkarmayı kabul ettim. Kitaptan öyküyü çıkarmak gerçekten yıkım olur. Kitaptaki en önemli öykülerden biridir. Buna karşılık kitaptaki beş öyküyü (adlarını verebilirim) kurban etmeyi yeğlerim. “İdarehane-de Ulusal Bayram Günü”nden sonra beni en çok hoşnut eden öykü odur. Korkularınıza bazı şeyleri teslim edebileceğimi gösterdim, fakat eserimi sakat etmemi benden bekleyemezsiniz!

“Bir Karşılaşma”ya itirazınızı (öyle bir itiraz ki provoke olacak kadar ihtiyatsızdım) öyle ılımlı açıkladınız ki, bunun aramızdaki zorluklardan biri olmayacağını tahmin ediyorum. Bütün ciddiyetimle, kitabım bir broşüre dönmeden matbaacının, metne müdahalesini hızlandırmasını istiyorum; çünkü her mektuplaşma sizden yeni talepler getiriyor ve ben de taviz vermek zorunda kalıyorum. Ve baştan beri dediğim gibi, korkularınızın abartılmış olduğuna eminim. Şu an tartıştığımız birçok pasaj ve görüş gözünüzden kaçmıştı, onları size gösteren ben oldum. Sizin gözünüzden kaçarken (işiniz, incelediğiniz kitaplarda böyle şeyler aramakken) kitapları başka amaçlarla okuyan halk böyle ince eleyecek mi sanıyorsunuz?

Önceki yazışmanızda önerdiğiniz görüşme olanaksız olduğu için üzgünüm. Şimdi sizi etkisi altına alan düşünceler her neyse, yapacağımız bir görüşmede onların üstesinden kolaylıkla gelebileceğimize inanıyorum. Kitabın şimdiki biçimiyle yayımlanmasının yaratacağı korkunç etki bana, size verdiğiinden daha fazla sorun verecek gibi görünüyor. Eleştirmenler (sanırım) yayıncılardan çok yazarlara saldırmaktan hoşlanıyorlar ve sizi temin ederim, onların saldırıları ölümümü hızlandırmayacaktır. Dahası mali başarı açısından, basın tarafından kitaba yapılacak bir saldırı, hatta şiddetli ve planlı bir saldırı; halkın ilgisini, din ve ahlak açısından herhangi bir tehlike oluşturma-

yan kitaplar için bir araya gelen yorgun tasvip korolarından çok daha fazla çekebilirmiş gibi geliyor bana.

Tutumumda mümkün ve makul olmayan hiçbir şey göremezsiniz herhalde. Her şeyi sonuna kadar açıkladım ve itirazlarımı sundum, açıklama ve itiraz yararsız olduğu zaman çaresiz sizin dediklerinize, hatta demediklerinize bile uydum. Vazgeçmediğim noktalar kitabı birbirine perçinleyen noktalardır. Eğer onları elersem ülkenin ahlak tarihine ait bölümler ne hale gelir? Onların kalması için mücadele ediyorum, çünkü inanıyorum ki ülkemin ahlak tarihini tam da yazdığım şekilde yazmakla ülkemin ruhsal özgürlüğüne doğru ilk adımı attım. Benim bu hayalimi kınamadan önce, hâlâ İngilizce yazılan İrlanda edebiyat tarihini bir düşünün; o tarih ki hiç değilse bana, kitabımı yazarken mumlarla dolu bir oda sunmuştur. İnanın bana sevgili Grant Richards, sevgilerle.

JAS A JOYCE

GRANT RICHARDS'a

23 Haziran 1906

Via Giovanni Boccaccio 1, Trieste

Sevgili Grant Richards, elyazmalarımı sağ salim aldım. Gelecek birkaç gün çeviriyle uğraşacağım, fakat gelecek hafta bütün kitabı baştan okuyacağım ve ne yapabilirim diye bakacağım. “Uğursuz” sözcüğünü görüldüğü her yerde çizeceğim. “Pansiyon”daki bir pasaj dışında. “Suretler”deki pasajı, sizden gelen şiddetli itirazlar üzerine elimden geldiğince değiştireceğim. Bunlar benim yüreğimde sevmediğim işler ve sadece “İki Çapkın” kalsın diye sizin itirazlarınıza bu kadar teslim oluyorum. Eğer yayımlatamazsanız zamanımı bir hiç için harcamış

olacağım. On dördüncü öykü “Küçük Bir Bulut”ta itiraz edecek bir şey bulabileceğinizi sanmıyorum. Her halükârda dedğiniz gibi, onu da size ötekilerle birlikte yollayacağım.

Bazı önerilerim size biraz gülünç gelmiş olabilir, sanırım size başka bir matbaa bulmayı önersem yararsız olacak. Doğuştan aptal birini tercih ederdim ya da böylesi bulunamayacaksa da tartışmayacak birini. Fakat bunları bırakalım.

Dublinliler’in basımıyla ilgili endişeleri olanların ahlaksızlık sebebiyle dava açabileceği görüşünüz bence tartışılmayacak kadar olağandışı bir durum. İngiltere’de bazı embesilliklerin yapılmış olduğunu biliyoruz fakat benim kitabıma karşı bir suçlamanın iki dakika dinleneceği bir sivil mahkeme gerçekten göremiyorum. Yazdıklarımın ahlaksızlık olup olmadığına önem vermiyorum, fakat eğer sözcüklerin anlamını anlıyorsam *Dublinliler*’de ahlaksız hiçbir şey yazmadım.

Bu postayla size bir Dublin gazetesi yolluyorum. Kelt uluslarının önde gelen alaycı gazetesi *Punch* ya da *Pasguino*’ya karşılık olan bir gazete. Bunu size bütün dünyanın bildiği gibi İrlandalıların ne kadar nükteli olduğunu görün diye yolluyorum. Karikatüristin stili size ne kadar sanatçı olduklarını gösterecektir ve siz de böylece İrlandalıların dünya yüzündeki en esprili ırk olduğunu anlayacaksınız. Belki de bunlar sizi *Dublinliler*’le uzlaştırır. Öykülerimde çöp kokularının, çürümüş leşlerin ve sakatatın dolaşması benim suçum değil. Cidden inanıyorum ki, benim güzelce cilalanmış dürbünümle İrlandalıların kendilerine iyice bir bakmalarını engellerseniz İrlanda’nın uygarlık yolunda ilerlemesini geciktirirsiniz.

İnanın bana sevgili Grant Richards, sevgilerle.

JAS A JOYCE

STANISLAUS JOYCE'a posta kartı

2 Ağustos 1906

Signora Dufour, 52 Via Frattina, Roma

Sevgili Stannie, dün bankayla görüşmem iyi gitti.¹ Çalışma saatleri 8.30'dan 12'ye ve 2'den 7.30'a kadar, kahredici uzunlukta. Şu an yapacak fazla bir şey yok. Seyahat için bana 65 liret verdiler, 100 liret avans aldım, yani şu an için güvenceyedim. Burada yolumu iki kez kaybettim. Yollar çok şaşırtıcı. Birçok şey Trieste'den ucuz fakat birinci ve ikinci hafta epey para harcayacağım sanıyorum. Geçen gece Piazza Colonna'da bir bandonun *Siegfried*'den seçmeler çaldığını duyduk. Çok hoştu. Romalılar azap verecek kadar terbiyeli. Haberlerini bekliyorum.

JIM

STANISLAUS JOYCE'a

25 Eylül 1906

Via Frattina 52, II, Roma

Sevgili Stannie, pazartesi sabahı senden heyecanla havale bekliyorum. Bütün varlığım iki *centesimi*.² Dün tıraş olmak, kuru temizleme faturası ödemek ve şiddetli soğuk algınlığı geçiren Georgie için ilaç almak zorunda kaldım. Dün G.R.ye³ acele bir mektup yazarak postayla cevap yollaması için onu sıkıştırdım. Dün, tüm çeşnisinin tadına varacağını umduğum Gogarty'nin bir makalesini de içeren *U.I.*yi⁴ yolladım. Dostluk-

¹ Joyce, Trieste'den Roma'ya gelerek 1907'nin Şubat ayına kadar burada bir bankada çalışacaktır.

² *Centesimi*: İtalyan liretinin yüzde biri, kuruş.

³ Grant Richards.

⁴ *United Irishman* gazetesi.

la ilgili bölüm özellikle zengin. Bunun sadece ilk taksit olduğunu görmekten memnunum. J. Teyze bana Skeffington'ın gazetesini de yollamıyor, mektup da yazmıyor, beni terk etti. Ben çok anlayışsız biri olmalıyım. Dün Forum'u görmeye gittim. Harabelere bakan bir taş sıraya oturdum. Sıcak ve güneşliydi. Arabalar turistlerle, posta kartı, madalya ve fotoğraf satıcılarıyla doluydu. O kadar etkilendim ki neredeyse uyuyakalacaktım, hemen yerimden fırladım. Taş sıraya esefle baktım fakat çok sertti, Colosseum'un yanındaki otlar da çok uzaktı. Üzüntüyle eve gittim. Roma, bana anneannesinin cesedini gezginlere sergileyerek geçimini sağlayan bir adamı anımsatıyor. Tam da benim bir İngiliz barında olmayı istediğim sırada O.G.nin çirkin İngiltere'yi bu kadar aforoz etmesi garip değil mi. Lokantalara bakılırsa onlar da "Çamur"¹ için yapılmış olmalı. O.G. biraz bu güzel İtalya'da ve sanat dolu Fransa'da seyahat etmeli. Bayan G. İngiltere'deyken pek eğlenceli değildi herhalde, O.G. şu iki yazıyı yazmak için zaman bulabildiğine göre. Bu arada Colm'un son zamanlarda parasını kazanamadığını fark ettim. Sonuçta *U.I.*ya uzun zamandır zerre katkıda bulunmadı. Forum'dan eve giderken yolda, çok yorgun olduğum için, rahat bir hasır sandalye bulduğum bir Dominiken kilisesine girdim. Günah çıkaran iki rahibeyi seyrettim. Günah çıkaranlar ve tövbekârlar, günah çıkarmadan sonra kiliseyi terk edip manastıra doğru gitti fakat çok geçmeden rahibeler geri geldi ve yanımda diz çöktüler. Sonra akşam duaları başladı, sonra tesbih duası ve vaaz. Vaaz veren centilmen sözlerinin çoğunu bana yöneltti. Nedenini Tanrı bilir, sanırım dindar görünüyorum. Takdise kadar beklemedim. Onları dinlediğim sırada içi-

¹ Gogarty, sıradan İngiliz erkeğini "John Bull" yerine "Çamur" diye adlandırıyor. İngilizlerin ölçsüz açgözlülüğünden şikâyet ediyor ve, "Bütün dertleri yemek," diyor.

mi öyle bir keder sardı ki tarih kitaplarından okumuş olsam Dominiken tarikatını böyle anlayamazdım. Sanırım kişinin kendisini ve kuşağını kiliseden çıkarmaya dair siyasetim fazla yavaş. Kilisenin, müritlerinin sayısından dolayı yaşamsal bir sorunu olduğuna inanmıyorum. Bunun gibi bir düzen, böyle büyük bir kiliseyi rantlarla ve cimri fakat dindar İtalyanların Yunan sikkeleriyle yaşatamaz. Sanırım Fransa'da da aynıdır. Değişik adlar altında geniş arazileri ve yatırılmış paraları olmalı. Sosyalizmin mirasa karşı çıkan kuramına muhalefet etmelerinin bir nedeni de bu olmalı, çünkü konulardan birinin de kamulaştırma olduğunu biliyorlar.

Bugün 17 liretlik havalemi tam zamanında aldım. Şimdi tek korkum bana 29'unda ödeme yapmamaları. Bu parayla perşembe gününe kadar yetinebilirim. Lütfen bana ayın 1'inde, sana ne kadar, ne biçimde geri yollayacağımı bildir. Burada ne kadar devam edebileceğimi bekleyip anlayacağım ve olmazsa senin için B.O.ya¹ gideceğim. Gissing'in bir kitabını almakla 2 lireti boşa harcamış olacağımı düşünür müsün, yoksa Bret Harte'in² bir kitabını mı almalıyım? Sık sık sana, yazımda olağandışı bir şey olması gerektiğini ve sadece, tam da bir başkasının kitabını yarım bıraktığım zamanlarda bunun bana o kadar da imkânsız görünmediğinin şaşkınlığını itiraf etmişimdir. Bazen İrlanda'yı düşündüğümde gereğinden fazla katı olmuşum gibi geliyor. Ben (en azından *Dublinliler*'de) şehrin çekiciliğine dair bir şey anlatmadım, çünkü Paris hariç, şehri terk ettikten sonra hiçbir şehirde huzur bulmadım. Onun müthiş tecrit edilmişliğini ve konukseverliğini anlatmadım. Bu son "erdem" in varlığını Avrupa'da başka bir yerde görmedim. Onun güzelli-

¹ Joyce'un Trieste'de çalıştığı Berlitz Okulu.

² Bret Harte, Joyce'un, adını "Ölümler" adlı öyküsünün kahramanına verdiği yazar.

ğine adil olmadım; bence İngiltere, İsviçre, Fransa, Avusturya ya da İtalya’da gördüklerimden doğal olarak çok daha güzel. Yine de bu düşüncelerin ne kadar yararsız olduğunu biliyorum. Çünkü kitabı G.R.nin önerdiği gibi “başka bir bağlamda” (böyle anlamsız sözcükleri hangi cehennemden bulup kullanıyor?) yazsaydım, eminim ki mürekkep şişesinde oturan sizin Kutsal Ruh dediğiniz şeyi ve kalemimin tepesinde oturan edebi bilincimin sapkın şeytanını yine bulurdum. “İki Çapkın”, nihayetinde –pazar kalabalıkları, Kildare ve Lenehan sokaklarındaki arpla– bir İrlanda manzarası. Gorki hakkındaki telaş sanırım sınıfının ilk üyesi olarak Avrupa edebiyatının alanına girmesi gerçeğinden kaynaklanıyor. Ben, Gorki’nin iddialarına sahip olmayan birisi olarak çok daha alçakgönüllü bir son bekliyorum. Ibsen, *Bir Bebek Evi*’yle ilgili söylentileri kendisi inkâr etmiş görünüyor. Bir İtalyan muhabirine, eğer *I.I.ya*¹ inanabilirsek, hırçınlıkla şöyle demiş: “Fakat siz onu doğru dürüst anlayamıyorsunuz. Paris’in moda gazeteleri Christiania’da² ilk satışa çıktığı zaman Norveç’te olmalıydınız.” Gerçekten, benim sürekli bela yaratan gönülsüz akrabalarımın bana gazeteler ve gazete kupürleri göndermelerinin nedeni bu. Burada bir İrlanda Kulübü olmasını isterdim. Eminim burada İskandinavlıların on misli İrlandalı ve Amerikalı-İrlandalı vardır. Gerçekten bizim yaşlı, aptal Ibsen burada numarasını nasıl yaptı? Öğretmek olanaksız: Alman ofislerinden birindeydi herhalde.

Bana sorarsan Griffith’in³ ulusal meclisteki toplantıda yaptığı konuşma, gazetesinin varlığını haklı çıkarıyor. Aslın-

¹ *Irish Independent* gazetesi.

² Norveç’in başkenti Oslo’nun eski adı.

³ Arthur Griffith (1872-1922) *United Irishman* gazetesinin ve Milliyetçi Parti’nin başkanı. Griffith, parlamento yoluyla da sonuç alınabileceğini savunuyor fakat Milliyetçi Parti’nin eski liderleri gibi İngiliz Liberal Partisi’yle de işbirliği yapmıyordu. Griffith daha sonra *Sinn Féin* gazetesinin editörü oldu.

da sütunlarını Gogarty ve Colm gibi kâtiplerden ve yardımcı editörü gibi bakir şehitlerden kurtarmalı. Fakat bildiğim kadarıyla İrlanda sorunda ayrılıkçılık fikrini, son dokuz yıl içinde, modern bir çizgide canlandıran tek kişidir. Yabancı ülkelerde İrlanda konsolosluk hizmeti ve ülkede bir İrlanda bankası yaratmak istiyor. Benim anlamadığım, konuşma ve düşünme işini açıkça o yaparken, Martin¹ ve Sweetman² gibi iki üç mankafanın hiçbir iş çevirmemesi. Makalelerinden birinde, bir Danimarkalı tüccarın, Christiania'ya ve oradan denizle Londra'ya yağ göndermesinin maliyetinin, bir İrlandalı tüccarın Mullingar'dan Dublin'e göndermesinden daha ucuza geldiğini yazıyor. Programının büyük bir bölümü belki saçma fakat en azından İrlanda'da ticari yaşamı resmen başlatmaya çalışıyor ve sana gerçeği söyleyeyim, Trieste'de bir ya da iki kez, Galattili küçük bir kızın yoksul ülkemden alayla söz ettiğini duyduğumda kendimi aşağılanmış hissettim. Anımsarsın, Trieste'ye ilk geldiğimde, gerçekten, Foxforth tüvitleri için bir firma kurma yolunda "adımlar atmıştım". Yazısında en çok karşı çıktığım şey, halkı yaşlı papaya karşı ırkçı bir nefretle eğitmesi, halbuki İrlanda sorununun varlığını gören herkes onun temelde İrlanda proletaryası için var olduğunu görecek-tir. Korkarım kendimi kötü anlattım fakat ne demek istediğimi herhalde anlayacaksın. Bu banka sayesinde Roma'da bir Belfast keten şirketi oldukça iş yaptı. Sonuçta onu Golfpantolon³ gibi aptal bir şarlatanla karşılaştırmanın adil olmayacağını düşünüyorum.

Georgie'nin hastalığı daha iyiye gidiyor gibi. Şimdi odada kendi başına yürüyebiliyor ve iki dişi daha çıktı. Gerçekten

¹ Edward Martyn (1859-1923) oyun yazarı ve Ulusal Meclis Başkanı.

² John Sweetman (1844-1937?) Ulusal Meclis Başkan Yardımcısı.

³ Francis Sheehy-Skeffington'a gönderme yapıyor.

Roma daha sağlıklı olmalı. Şimdi öğle oldu ve acıktım. Geçen gece örneğin, akşam yemeği için çorba, *spagetti al sugo*, yarım biftek, ekmek ve peynir, üzüm ve yarım litre şarap vardı. Şarap burada su gibi, bana kalırsa berbat. Meyve çok pahalı. Buraya sürülerle gelen aptal yabancılar her şeyin fiyatını yükseltiyor. Duyduğuma göre yirmi yıl önce daha ucuzmuş.

JIM

STANISLAUS JOYCE'a

[9 Ekim 1906]

Via Frattina 52, II°, Roma

Sevgili Stannie, Symons bana yazdı:

Senden yine mektup aldığımı memnunum. Senden Grant Richards'a söz etmem, onun başarısızlığından önceydi. Ondan beri neredeyse hiç söz etmemişimdir. Yine de hâlâ senin kitabını basacağı anlaşıldığına göre, sen çalışmana hayati bir zarar vermediğin sürece, ona teslim olmaya meylliyim. Eğer 12 öyküyü basmak için anlaşma imzaladıysa neden bunu ona yaptırmamalı? Başka kitap için öteki iki öyküyü de bekletirsin. Önemli olan basılmaktır ki halkın seni okuma şansı olsun. G.R. ye senin kitabını kaybetmemesini öğütleyen bir iki satır yazacağım. Umarım aranızda anlaşsınız. Şimdi, şiirlerine gelirsek, Elkin Mathews'un onları *shilling Garland*¹ serisinde basacağına hemen hemen eminim. Ondan az para alabilirsin ama sana

¹ Mathews'un kitap serisinin adı "Shilling Garland" olmakla birlikte, Joyce "shilling" sözcüğünü küçük harf yazarak, "yenilgi" anlamına gönderme yapmakta, yani kitabını böyle yayımlamakla teslimiyetini dile getirmektedir.

faıdası olur diye düşünüyorum – herhalde maliyet düştükten sonra az bir telif parası. Benim Baudelaire'in¹ *Petits Poèmes en Prose* çevirim için öyle yaptı. Maliyet 14-14-0 £ idi ve şimdi neredeyse o ödendi, benim telifim başlayacak. Ona yazıp önermemi istersen söyle. Eğer çıkarsa, *Saturday* ya da *Athenaeum*'da onun için yazabileceğim en iyi eleştiriyi yazarım ve bir iki kişinin de gerekli duyuruları yapmasını sağlarım. Umarım Roma'da iyisindir. Şiirlerle ilgili düşünceni bana hemen yaz.

Şiirler hakkındaki önerisini kabul ederek yanıt verdim ve G.R. yazacak mı diye bekliyorum. Şiirler için nasıl bir düzenleme düşünüyorsun, bana söyle. Şiirlerimin basılması beni fazla ilgilendirmedığı için baştan savma bir yol izleyeceğim. Fakat basılmalarını reddetmek için de bir neden göremiyorum. Öyle değil mi? Ve *Dublinliler*'den önce çıkarsa memnun olurum. Biraz değerleri var sanırım. Ve belki, eğer satarsa, gelecek yıl on ya da yirmi pound elde ederim. Yaklaşımım körleşmiş bir zihnin işareti mi, yoksa daha gelişmiş bir zihnin mi? Adı öyle kalsın mı söyle bana.² Pek sevmiyorum. Bu arada S.nin mektubundaki arkadaşça tonu açıklayabiliyor musun? Onunla en son *The Holy Office*'in bir kopyasını ona verdiğimde görüşmüştüm. Mektubunu bir şekilde G.nin mektuplarıyla ilişkilendiriyorum. Yakında başkalarından da bazı mektuplar alacağım sanırım. Symons, öte yandan, İngiliz gibi iş yapma tavrıyla tatmin edici.

Dün evliliğimizin yıldönümü ve yüreğimdiki memnuniyetin günü olduğu için kıra gittik ve birkaç kilerin alabileceğinden fazlasını yiyip içtik. İşte dün yediklerimizin tam ve kesin listesi:

¹ Charles Baudelaire (1821-1867) Fransız şair.

² *Oda Müziği*'den söz ediyor.

- 10.30 jambon, ekmek, yağ, kahve.
13.30 çorba, kuzu rosto ve patates, ekmek ve şarap.
16.00 sığır kızartma, ekmek ve şarap.
18.00 dana rosto, ekmek, gorgonzola peyniri ve şarap.
20.30 dana rosto, ekmek ve üzüm ve vermut.
21.30 dana pirezola, ekmek, salata, üzüm ve şarap.

Gerçekten iştahımızın sonu yok. Daha önce böyle sağlıklı olduğumu, sürdürdüğüm yerleşik yaşam dışında, anımsamıyorum. Manavların önünde çarpılmış gibi duruyorum. Aldığım ücret, korkarım, bu kış beni beslemeye yetmeyecek. Bize yemek pişiren kadına İngiliz usulü pişirmeyi öğretiyorum. Geçen gece bize soğan ve beyaz sosla saçma bir şey yaptı.

Sevgili Stannie

Umarım iyisindir eminim Georgie'yi görsen memnun olursun şimdi iyi ve konuşabiliyor iştahı iyi sekiz dişi var ve aynı zamanda Stannie nerede diye sorduğumuzda şarkı söylüyor ve göğsüne vurup *non c'e piu*¹ diyor

NORA

Bu sokuşturulan mektuptan Nora'nın kültür ve özgürlüğüne doğru attığı dev adımları görebilirsin. Geçen akşam onu elma kabuklarını iğnelerken buldum. Geçenlerde de bana İsa ile Tanrı aynı mı diye sordu ve kendisine coğrafya öğretmemi istedi! Kadınlar yazarken noktalara ve büyük harflere nasıl da önem vermiyor, dikkatini çekti mi?

Hauptmann'ın² *Rosa Bernd*'ini pazar günü bitirdim. İyi oynuyor mu merak ediyorum. Oyunları okunduğu zaman okur-

¹ (İt.) Artık burada değil.

² Gerhart Hauptmann (1862-1946) Alman natüralizminin temsilcisi oyun yazarı.

da doyumsuzluk izlenimi bırakıyor. Gene de şimdiye kadar sahne mantığını iyice geliştirmiş olmalı. Asla, hiç değilse son oyunlarında, perde için uğraşmıyor ve sahnelerin sonları manzaranın kırılması gibi görünüyor. Karakterleri Ibsen'inkilerden çok daha iyi canlandırılmış görünüyor, aynı zamanda daha az kontrol altında. Onları, oyunundaki eylemlere uygun şekilde yönlendirmede zorluk çekiyor. Yaşamı ele alışı değişik, belli noktalarda daha içten (bu oyun Rosa'yla aşığının, çalılarının arasından peşi sıra çıkmasıyla açılıyor, önce birbirlerine bakıyorlar, sonra gülüyorlar) ama aynı zamanda öyle kapsamlı ki benim vicdanıma pek dokunmadı. Arnold Kramer ve Rosa Bernd gibi tiplere davranışı, öte yandan, tam benim anlayışıma göre. Duygusalılığı biraz Rimbaud'ca. Hem de onun gibi. Başka biri onun geleceği olacak sanırım.¹ Fakat sonuçta iki üç başyapıt yazmış, *Dokumacılar* gibi "bir küçük ölümsüz şey"² örneğin. Onda henüz hiç şarlatanlık bulamadım.

Burada, meclisteki sosyalist partilerin savaşımlarını izliyorum. Dün Labriola'nın³ olağanüstü hızlı bir belagatle, iki buçuk saat boyunca konuştuğu yazıyor gazetede. Bana biraz Griffith'i anımsatıyor. Aydınlarla ve parlamentocu sosyalistlere saldırdı. Sendikacılara ait ya da onların lideri. Onlar sendikacılar ya da daha doğrusu kesin anti-sosyal izlenceleri olan sendikacılar. Silahları, sendikacılık ve grevler. Siyasete, dine ya da yasal sorunlara bulaşmak istemiyorlar. Dediklerine göre, sonuçta orta

¹ Symons bir makalesinde Rimbaud için, "Edebiyatta da geleceği vardı, geleceği Verlaine'dı," der. Joyce, bunu Hauptmann için kullanıyor.

² Yeats'in şiirinden alıntı.

³ Arturo Labriola (1873-1959) Sorel etkisinde kalmış İtalyan devrimci sendikacılığının önderlerinden. "İktisadi birlik toplumsal devrimi gerçekleştirmenin aracı ve burjuva rejiminin dayandığı temeli, yani ücretlilerin rekabetini yıkacak kuruluştur, toplumsal devrim partinin değil, sendikacılığın eseri olacaktır" düşüncesiyle Sosyalist Parti içinde yer almıştır.

sınıf egemenliğine hizmet ettiği için resmi güçleri fethetmek istemiyorlar. Kendilerinin gerçek sosyalist olduklarını, çünkü şimdiki toplumu yıkarak sendika ve lonca gibi yerlerde proletaryanın otomatik yükselişiyle geleceğin toplumsal düzeninin kurulmasını eşitçe istediklerini söylüyorlar. Parlamentarizme karşı çıkmaları bana iyi temellendirilmiş gibi geliyor, fakat bütün sosyalistlerin onayladığı gibi bir genel Avrupa savaşı, bir uluslararası savaş artık olanaksız oldu. Uluslararası bir genel grevin, hatta ulusal bir genel grevin nasıl mümkün olabileceğini bilemiyorum. İtalyan ordusu, Avusturya ordusundan çok İtalyan halkına yöneltilmiş. Tabii sendikacılar anti-militarist, fakat bunun kendilerini, böyle askerileştirilmiş bir ülkede, mantıksal olarak devrim sonucuna varmaktan nasıl kurtaracağını anlamıyorum. İtalyan sosyalizminin, son aşamasında İngiliz biçimine bu kadar yaklaşması ilginç.

Yukarıdaki girişten sonra benim mali durumum sorununa geliyorum. Şu anda 28,5 liretim var (9 Ekim, saat 12). (Sana 1 Ekim'de, öğleden sonra saat 7'de yolladığım 53 lireti aldığını bildirmedin.) Faturayı kendin kolayca çıkarabilirsin: ev sahibine 54, sana 54, öğrencim Terzini'ye 11, kitaplara 2, ilaçlara 5, yaka ve kravata 2, pantolona 12, Terzini'yle akşam yemeğine (Aralık'ta daha fazla ders alacak) 10, saç ve sakal tıraşına 1, postaya 1=180. Bu demektir ki Eylül'ün son gününü de sayarsak on günde 70 liret harcadık, çok yüksek görünüyor. Fakat pazar günü harcanan 9,5 lireti düşersek 9 gün için 60 liret çıkar – ki bu da günde 6,5 liret eder. Demek ki paramızı yemek için tüketmişiz. Benim kahvaltım; sütü kahve, ekmek ve yağ 2,5, Nora ve çocuğunkiyle birlikte 5,5 = 0,80 c.

Öğle yemeği, çocuk için çorba ve ikimizin	
ekmek ve şarapla öğle yemekleri	1,90
Peşine üzüm ve garson	0,30

Sigara, kibrit ve gazete	0,20
Saat 2.45'te kahvem	0,15
Saat 5'te Nora ve çocuğunki	0,55
Saat 7'de iki sandviç	0,20
Üçümüz için akşam yemeği, garson ve üzüm (1,5 d + 2 d =35 c)	2,40

Toplarsak 6 L 30 c olduğunu görürsün. Nasıl bu kadar tükettiğimizi açıklayamam, fakat gerçek böyle. Üçümüzün de korkunç iştahı var. Tabakta getirdikleri küçücük şeyler bizi doyurmuyor. Akşam yemeği 2,05 c sana çok yüksek görünebilir fakat bir litre şarap 80 c ve Georgie'nin çorbası 15 c ve ekmeği 15 c = 1 L 10 c: buradan da Nora'nın ve benim et ve sebzemiz için 95 c ya da her birimiz için 4,5'ten az kalıyor. Saat 7'de bir sandviç yiyorum, çünkü saat 9'da akşam yemeğini bekleyemeyecek kadar acıkıyorum. Öğle yemeğinde salt yarım litre ve bir şişe maden suyu alıyoruz. Böylece birkaç pens daha aza geliyor. Fakat bu uzun açıklamayı yazmaktan sıkıldım. Pazar sabahı daha fazla paraya ihtiyacım olduğu gerçeği doğuyor. İngilizce ders ilanları için her gün gazetelere bakıyorum fakat hâlâ bir şey yok. Söylediğim gibi öğrencim gitti. Eğer iyi giyinmişseniz ve borcunuzu ödemişseniz Artifoni'den¹ tekrar isteyebilirsiniz, tabii tamamı Kasım'ın 1'inde ödenmek üzere. Sana hâlâ 40 lirt kadar borcum var, fakat eğer Artifoni'den 40 lirt avans alırsan sana Kasım'ın 1'inde 60 lirt gönderebilirim ve sadece 20 lirt borcum kalır. Gelecek ay değişik bir düzenleme yapacağım ve eğer belimizi doğrultabilirsek küçük bir daire tutup döşeteceğim, çünkü garsonlarıyla falan bu şekilde sokaklarda azar azar yemek pek doyurucu değil. Bunu aldığında ne yapabileceğini tam yaz ki benim de merakım giderilsin. Wyndham tabii gitti,

¹ Almidano Artifoni, Trieste'deki okulun sahibi. *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* ile Ulysses'teki Stephen'in İtalyanca öğretmenin de adı.

umarım bu mektubu mantıksız bulmazsın (son bölümünü), eğer sen kendin hesapalarsan ne kadar küçük bir güvence sağladığını görürsün; inatçı sorgucu M.D. Berlitz'in birdenbire "Yemek arzusuna ne kadar direnebiliriz ki?" dediğini anımsa.

JIM

STANISLAUS JOYCE'a

6 Kasım 1906

Via Frattina 52, II°, Roma

Sevgili Stannie, bu öneriyi Pace'a yapmış olmak yararsız olacaktı. Oraya hiç gitmedim. Yemek için öteki *trattoria*'ya¹ gidebilir ve ay sonunda bir hafta ya da daha fazlası için kredi isteyebilirdim. Fakat bu, cebimden ayın 1'inde 40 ya da 50 L çıkması anlamına gelirdi. Onun için Nora'ya 50 L verdim. Bize on beş gün yettirip yettiremeyeceğini anlamak istiyorum. Şimdi dört gün geçti ve 25 L kaldı. Fakat yağ, gazyacı, kömür ve mum da aldı – 1 Aralık'ta ev sahibinin alındısından düşülecek. (Bu ayki 52 L idi.) Bir kutunun çeyreği kadar kömür, bir büyük kutu kahve, oldukça şeker ve beş litre şarabımız var. Dışarı çıksaydık her gün en azından 6 L harcamış olurduk, şimdi 25 litemiz kalacaktı –ki şimdi var– başka da hiçbir şeyimiz olmayacaktı. Onun için sonunda başarabildik diyorum. Planın tek riski eğer ay sonuna kadar öğrenci bulamazsak kredi alacak başka hiçbir yer kalmadı. Fakat bu riski göze almayı yeğliyorum, para biriktirmeye kararlıyım.

Şiirlerimi, iki yıldır durduklarını söyleyip hemen bir karara varmalarını isteyerek Elkin Mathews'a yolladım. Yılbaşından

¹ İtalyan tarzı lokanta. Genellikle mönü bulunmaz, şarap şişede değil açık satılır, fiyatlar düşüktür.

önce yayımlayamayacaklarını, fakat acil bir İŞİ elinden çıkarır çıkarmaz dönüp onları inceleyeceğini yazıyor. Yazarlar Derneği 1-1-0 £ katılım ücreti istiyor. Avukat bana, sana daha önce açıkladığım nedenlerle, davanın üstüne gitmememi önerdi. Teşekkür ettim ve ücretini sordum, 1-0-0 £ dedi. 10 L ödedim ve kalanı Aralık'ın 1'inde ödeyeceğimi söyledim. "İki Çapkın"ı da okuması için verdim. Büyük bir ilgi ve zevkle okuyacağını, fakat Fransızca ya da İtalyancasından daha iyi okuyabileceğini söyledi. Benim bütün gelecek sözleşmelerimi incelemeye söz verdi, şiirlerim yayımlanana kadar beklememi, ondan sonra *Dublinliler*'i bazı ilanlarıyla ilgili yayıncılara göndermemi öğütledi.

Gissing'in *Demos: A Story of English Socialism*'ini okudum. İngiliz romanları neden bu kadar sıkıcı? G.nin değersiz olduğunu düşünüyorum. Kitaptaki sosyalist önce işçi, sonrasında bir mirasa konuyor, sevgilisini reddediyor, bir hanımla evleniyor, büyük bir işveren olup kendini alkole veriyor. Böyle öyküleri bilirsin. Bütün sosyalistleri güçlü bakışı, araştıran gözü ve derinden gelen sesiyle ürküten bir rahip vardır. Bir başka kitabını okuyacağım, sonra Arthur Morrison ve Hardy'i, sonunda da Thackeray'ı deneyeceğim. Övünmeden, İngiliz yazarlarından öğrenebileceğim hiçbir şey olmadığını ya da çok az şey olduğunu düşünüyorum.

J.T.ye¹ yazdım. Seamas O'Kelly'nin² *By the Stream of Kilmeen* öykü kitabını istedim, anımsarsın, benimle aynı sınıftaydı. Ayrıca ondan Kickham, Griffin, Carleton, H.J. Smyth ve Banim'ın eski baskılarını ve tramvay biletleri, ilanlar, reklamlar, makbuzlar, posterler, gazeteler, programlar vesairenden oluşmuş bir

¹ Bayan William Murray (Josephine Teyze).

² Joyce, sınıf arkadaşı Seamus O'Kelly ile öykü ve oyun yazarı, milliyetçilerin öncülerinden Seamas O'Kelly'i (1881-1918) karıştırıyor.

yılbaşı armağanı göndermesini istedim. Duvarımda Dublin'in bir haritası olsun isterdim. Sanırım bir çeşit manyak oluyorum. Bugün ona Bayan McCleod (?) Reel nasıl yazılır öğrenmek için yazdım.¹ “Batak” öyküsüne Maria'nın çamaşırhanesinin adını Lamba Işığında Dublin Çamaşırhanesi olarak ekledim. Onu koymak için çok hoş bir yol. Lorne Markizi² benim kitabı gördüğünde onu tutmak mümkün olmayacak diye umuyorum.

Skeff ve kayınbabası hakkındakileri okudun sanırım. “God Save the King”in çalındığını duyunca üniversite binalarının ve U. Coll.un dışında bir arabadan Dublin diye bağırışlar. Gazete, “Arabada bir de hanım vardı,” diyor. David bugün milliyetçi Dublin'le övündüğünü söyledi. Sonunda bir takım elbisen olduğu için memnunum. Bertelli daha sonra hiç yazmadı mı?

Not: Burada bir baca lambası 1 lired ediyor!

Hâlâ hazımsızlıktan çekiyorum. Geçen gece eczacı bana müşhil hapları verdi ve iyileşmezsem doktora görünmemi söyledi. Bağırsaklarımı boşaltmanın zevkini tadalı dört beş gün oluyor. Sanırım bu benim hareketsiz yaşantımın sonucu. Hep iyi bir yürüyüşe alışmıştım.

İrlanda'daki parlamento kışkırtması için ne düşündüğümü soruyorsun, Sinn Féin³ siyasetinin daha etkin olabileceğini düşünüyorum. Tabii onun başarısı, İngiliz sermayesinin yerine İrlandalıyı koymak olurdu ama sanırım kimse kapitalizmin

¹ Bu ayrıntı büyük ihtimalle “Ölümler” öyküsü için, ancak öyküde hiç kullanılmadı.

² Kanada valisi Lorne Markizi'ne (1845-1914) benzetilen dayısı John Murray'i kastediyor.

³ Sinn Féin, başka dillere “sadece biz” olarak çevrilebilen terim, İrlanda bağımsızlık düşüncesinin gelişimiyle özdeşleşir. İrlanda Milliyetçi Partisi, birinci kongresini ancak 1905'te gerçekleştirebilmiş ve 1908 seçimlerine katılmıştır. Seçimleri parti kazanamamıştır, fakat İrlandalılarda artık İngiliz liberallerine ya da İngiliz düşmanlarına dayanma düşüncesi zayıflamaktadır.

gelişme aşamasında olduğunu inkâr edemez. İrlanda proletaryası henüz oluşmadı. Toprağı tırtıklayan feodal köylülük mevcut fakat bu, ulusal canlanma ya da İngiltere'nin kesin çoğunluğuyla muhakkak yok olacaktır. Griffith'in papazlardan biraz korktuğu konusunda sana katılıyorum ve bunun için her türlü nedeni var. Fakat onların da ondan korkması olasıdır. Ne de olsa halkın laik özgürlüğünü temsil ediyor ve kilise bunu uygun bulmaz. Kilisenin IV. Adrian zamanındaki gibi hâlâ İrlanda'nın düşmanı olduğunu görebiliyorum, fakat artık zamanı geçti. İrlanda'yı ya Sinn Féin ya emperyalizm işgal edecek. Eğer İrlanda programı, İrlanda dili üstünde ısrar etmeseydi kendimi İrlanda milliyetçisi sayabilirdim. Şu haliyle kendimi bir sürgün olarak ve, öyle görülüyor ki, reddedilmiş bir sürgün olarak saymaktan memnunum. Griffith'in Gogarty & Co.yu kullanmasından şikâyet ediyorsun. Gazetesini nasıl doldurmasını bekleyebilirsin ki – hepsini kendi yazamaz. En azından kendi yazdığı bölümde biraz doğruluk ve zekâ var. Aklımda ne varsa, O.G.nin S.F. siyasetine onur katması için öncülük etmesini bekliyorum, fakat şüphesiz ki şansını kullanırsa ve o an gelirse, MacNally ve Reynolds'ın¹ etkisini yaratacak. Bunu işkembeden atmıyorum. Karakteri hakkındaki son görüşüm bu: tam bir İrlanda mahsulü; eğer romanımı yeniden yazmaya başlarsam onlara karşı tutumum böyle olacak. Eğer benim eylemim ya da Ibsen vb. adamların eylemleri için onurlu bir entelektüel grev demek zorlama değilse, Gogarty, Yeats ve Colm gibilere de edebiyatın grev kıranları derim. Çünkü bizim çok daha yüksek bir bedel ödeyerek reddettiğimiz eski idollere hizmet etmek için çok daha düşük bir bedelle bizim yerimize geçmeyi denediler.

¹ Leonard MacNally (1752-1820) ve Thomas Reynolds (1771-1832) Birleşik İrlandahlara ihanet etmişti.

Elbette benim sosyalizmimi sığ bulacaksın. Öyledir, kararsız ve eksik yapılıdır. Fakat aydınların Labriola sosyalizmini öğrendiklerini düşünmekle yanılıyorsun. Entelektüalizm aslında, bir sınıfın manifestosundan başka bir şey olmayan Ortodoks sosyalizminin ve toplumsal liberalizmin alaşımından gelişen parçalı bir oluşumdur. Ferri, örneğin, Labriola'dan daha aydın ve yetenekli biri olarak görülüyor. Fakat sonuncusu psikiyatri, kriminoloji ve edebiyatla ilgili ve din de sorunun yanında yer alıyor. Proletaryanın çıkışını *doğrudan* hızlandırmayı amaçlıyor. Bunu yapmak için de Katolikleri, Yahudileri, liberalleri ve tutucuları arasına alıyor. Bir gün Barcola'da¹ İngiltere'nin kara ve deniz kuvvetleri giderlerinin ne kadar olduğu üstüne söyleşiyorduk. 141.000.000-0-0 £ kamu geliri ve ordu ve donanmaya harcanan 66 milyon: yüzde 47. İtalya'nın geliriye 1.700 milyon liralık ve 400 milyonu ordu ve donanma için harcanıyor: yüzde 23. Fakat İngiltere'nin savunmak için çok geniş bir arazisi var ve en azından güçlü bir imparatorluğa sahip. İtalya'nın gelirinin dörtte birini harcamasına karşılık fakir, cahil bir halkı var, ortaçağ koşulları, berbat bir vergi birikimi ve lotaryadan birkaç yüz pound getirecek bir orduyla donanması var. Tabii bu paranın hepsi savaş satrancına gitmiyor. Japonya, dünyanın ilk deniz gücü, sanırım etkinlik açısından donanmasına yılda üç milyon pound harcıyor. İtalya bunun iki katından fazlasını harcıyor.

Charlie'ye yazmanın bir yararı olacağını düşünüyor musun? Benim için bazı soruşturmalar yapmasını istedim. Adresi nedir? J.T.ye yazdım, 4 Northbrook adresine, doğru mu? Bu sabah Yazarlar Derneği'nden, daha eski üyelerin taleplerini vb. dikkate almaları gerektiğini söyleyen bir mektup geldi. Symons'tan mektup bekliyorum. Bir İngilizce sözlüğe çok ih-

¹ Trieste'nin tatil banliyösü.

tiyacım var. Halen provaları nasıl düzeltereççimi bilemiyorum.

Georgie çok iyi ve şişko. Gazeteleri, giysileri, ayakkabıları çekiştirerek gününü geçiriyor. Sık sık tarağı, havluyu ya da benim şapkamı, ayakkabılarımı yitirdiğinde anne babasından azar işitiyor. Nerede oldukları sorulduğunda tavanı ya da pencereyi gösteriyor ve “lâ!” diyor. Geçen akşam Nora’yla ciddi (!!!) bir şey konuşmaya başladım, fakat izin vermedi. Öyle gü-rültü yaptı ki sonunda dönüp onunla konuşmaya mecbur kaldık. Son cümleleri “Bua! (*brucia*)”, “Lalia! (*Giornale d’Italia*)”, “Abace! (*In braccia*)” ve “Ata! (*In terra*)”. Son ikisini çok sık karıştırıyor. “*Apetito!*” ve “*Addio!*” da diyor. Senin için ayırdığım gazeteleri hep yırtıyor.

Yeni düzenimizin nasıl gittiği hakkında yakında sana bilgi vereceğim. *Daily Mail*’i hiç okudun mu? Edgar Wallace adlı biri bazen tuhaf şeyler yazıyor, çok eğlenceli. *Demos*’un sonlarıyla uğraşıyorum. Gissing’in, sosyalist kahramanına adil olma gayreti çok acıklı. Bir Dublin savcısının, görevden alınmak üzereyken Londra’da zehirlenmiş olarak bulunduğunu okudum. Şişenin etiketinde de “Starkie’nin Tıp Merkezi”¹ yazılmış. Kuşku yok, şiirleri kadar kötü.

Burada Dublin hakkında konuşacak biri olsun isterdim. Yapmak istediğim şeylerin yarısını unuttum. En kötü öyküler “Yarıştan Sonra” ve “Üzücü Bir Olay”. Dediğim yazarları okurken Rusları ve Danimarkalıları ciddiyetle okumam gerektiğini düşünüyor musun? Uzun bir mektup yaz. Cuma günü müs-hil ilacı bana 1 L’e mal oldu! Kutusu 80c ediyor. Viva l’Italia! Avanti Savoia!

JIM

¹ Starkie’nin Tıp Merkezi için bkz. 8 Ekim 1904 tarihli mektup.

STANISLAUS JOYCE'a

[? 1 Mart 1907]

Via Monte Brianzo 51, IV°, Roma

Sevgili Stannie, sana posta kartı yollamak için bu mektuptan bir iki kez vazgeçtim. Aynı zamanda göğsümden bazı şeyleri çıkarana kadar bütün mali ayrıntıları bir kenara koyacağım. Fakat şunu söylemeliyim ki A.nın verdiği sözün kesinliğine güvenmeseydim, atmış olduğum adıımı atmazdım. Üstelik mektuplarından, zaman bulabildiğinden daha fazla işin olduğunu anladım. Fakat bırak durumun bu kederli görünüşünden “kaçalım”.

Şu sonuca vardım ki artık yazar mı, yoksa sabırlı bir yeğen mi olacağıma karar vermenin zamanıdır. Başka işler yapmak zorunda olduğumu, fakat şimdiki işimi sürdürmemin kesinlikle zihnen yok olmam demek olduğunu görebiliyorum. Bir satır yazalı aylar oldu ve okumak bile beni yoruyor. Sosyalizme ve öteki şeylere duyduğum ilgi yok oldu. Yavaşça, hiçbir konuya ilgi duymaz bir hale kadar düştüm. Tanrı'ya ve onun tiyatrosuna memur arkadaşların gözleriyle bakıyorum; öyle ki hiçbir şey şaşırtmıyor, etkilemiyor, heyecanlandırmıyor ya da tedirgin etmiyor. Bir sinematografin saatle 60 millik doku-naklılığıyla ya da basit İtalyan gazete resimleriyle kendini tatmin eden yüksek duygusallık dışında, eski kafamdan hiçbir şey kalmamış gibi görünüyor. Henüz şekil vermek istediğim bazı fikirlerim var; kuram olarak değil, fakat kendimi ifade-nin devamı olarak – ki şimdi *Oda Müziği*'nde buna başlamış olduğumu görüyorum. Bu fikirler ya da içgüdüler ya da sevgiler ya da dürtüler tamamen kişisel olabilir. Kendimi anarşist, sosyalist ya da gerici olarak tanımlamak gibi bir isteğim yok.

Nola'lı¹ onuruna yürüyüş olayı beni oldukça soğuttu. Antikle-
rikal² tarihin muhtemelen büyük oranda yalan içerdiğini an-
lıyorum; fakat bu beni tanrılara ulumaya götürmeye yeterli
değil. Bu aldırmazlık durumu sanatsal eğilimlerin göstergesi
olmalı, fakat öyle olmuyor. Çünkü küçük bir kitabı okumam
on beş günümü alıyor. Karar verip *Tanrıların Alacakaranlığı*'nı
görmeye gitmem iki günümü aldı. Soğuğu, mesafeyi, sıkışıklı-
ğı, tedirginliği vb. düşünüp tarttım. Sonuçta gittim ve ilgilen-
meye çalıştım ama oldukça sıkıldım.

İnanıyorum ki hata Wagner'den çok benim ama aynı za-
manda benimle birlikte salonda olan centilmenlerle bu tür
bir müziğin ne ilgisi olabilir diye düşünmekten kendimi ala-
madım. Bu arada hem banker, hem kardeşi iyi eğitim görmüş
gibi görünüyordu; fakat onları, *Blaues Heft*'in (bonoların çı-
kışının yazıldığı defter) ve *Roses Heft*'in (aynı girişin yazıldığı
defter) nerede olduğu dışında bir şey tartışırken görmedim.
Carducci'yi³ okumaya çalıştım, Roma Katolik Kilisesi tören-
leriyle tahkim edilmeden öldüğü gerçeği beni onun şiirlerini
okumaya itti. Fakat yalnız ilgimi çekmemekle kalmıyor, bir
de yanlış ve abartılmış görünüyor. İtalyan şiirini sevmiyorum.
İtalyanları incelik ve mertlikten yoksun buluyorum. Usulen
zeki ve akıllılar, fakat çocuksular. Ne erkeklerinde ne kadınla-
rında inceliğin kıvrıntısı var. Sonuncunun yokluğuna fazla itira-
zım yok. Bruno'nun anısına düzenlenen yürüyüş gününde ka-

¹ Giardano Bruno (1548-1600). On dokuzuncu yüzyılda her yıl anısına tö-
renler düzenlenen, Joyce'un "The Day of the Rabblement" (Ayaktakımının
Günü) yazısında yalnızca Nola'lı diye söz ettiği din adamı.

² Antiklerikalizm: Dinin ve dini kurumların toplumsal ya da siyasal nüfuzuna
karşı çıkan, ruhban zümresini hedef alan akım ve eğilimler.

³ Giosè Carducci (1836-1907) İtalyan şair. 1906'da Nobel Ödülü'nü alan
ilk İtalyan olan Carducci, Hristiyanlığa ve Katolik Kilisesi'nin siyasal gücüne
karşı çıkıyordu.

labalığın arasında kortejin gelmesini bekleyerek duruyordum. Kasvetli bir gündü ve pazar olduğu için yıkanmamıştım. Ağır yağmurlardan solmuş beyaz fötr şapkamı takmıştım. Scholz'un beş süslü pelerini kıçımdan sarkıyordu. Botlarım pazar olduğu için bir haftalık çamurla kaplıydı ve tıraşa ihtiyacım vardı. Gerçekten özgür düşüncenin berbat bir örneğiydim. Yanımda iyi görünüşlü iki kadın vardı, bunlar bu halkın kadınları oluyor. Daha yaşlı bir kadınla ve orta yaşlı bir adamla birlikteydiler. Kısa boyluydular ve yüzleri ayva renkli, gözleri köpeklerinki gibi arkadaşçaydı. Birinin, ucunda biblo olan uzun bir zinciri vardı ve sürekli bunu dudaklarına yavaşça götürüp orada tutuyor, yavaşça dudaklarını aralıyor ve tüm bunları yaparken etrafını sükûnetle seyrediyordu. Böyle yapışını uzun zaman seyrettim – ta ki biblonun bir revolver olduğunu anlayana kadar! Duygularımı bir iki İtalyana anlatmaya çalıştım; gerçeği, yapabildiğim en iyi biçimde öykülemeye çalışarak. Bunda acayip ya da tipik ya da özel hiçbir şey bulmadılar. Biri bana birçok İtalyan kadının biblo olarak *cazzo*¹ taşıdığını söyledi ve bundan sonra *cazzo* vb. şeyler hakkında doyasıya konuşmaya başladılar – ki bana göre konuyu ilginç kabul etmesi ya fazlasıyla yetenek ya da fazlasıyla cesaret istiyor. Sabah bankaya girdiğimde birinin kendi *cazzo*'su, *culo*'su² ya da *coglioni*'si³ hakkında bir şeyler demesini bekledim. Bu genellikle dokuza çeyrek kaladan önce oluyor.

Dün John Long'dan, okurunun kendisine kitabı basmamasını öğütlediğini vb. söyleyen bir mektup aldım. Ve *Dublinliler* bir kez daha rafıma tünüyor. Aynı postadan Elkin Mathews'un yolladığı *Oda Müziği*'nin provaları çıktı. İnce bir kitap ve ön

¹ (İt.) Argoda penis.

² (İt.) Argoda kıç.

³ (İt.) Argoda testis.

kapakta açık bir piyano var! Düzeltmek için provaları sana göndereyim mi? Sıranın doğru olup olmadığını bilmiyorum. Kitabı sevmiyorum, ama basılmasını arzu ettim ve basılacak da! Fakat öte yandan, bu genç bir adamın kitabı. Böyle duyumsadım. Asla bir aşk şiiri kitabı değil, öyle anlıyorum. Fakat bazıları bestelenebilecek kadar iyi. Umarım sevdiğim eski İngiliz müziklerini iyi bilen biri yapar. Öte yandan yapmacık degiller ve belki zarafetleri de var. Bir kopyasını saklayacağım ve (anımsadığım kadarıyla) her sayfanın üstüne adres, sokak adını yazacağım ki kitabı okuduğumda oraları, değişik şarkıları yazdığım yerleri tekrar ziyaret edeyim.

Abbey Sokağı hakkında yazmamana üzüldüm.

Gelecek ayın 15'i ya da 30'unda burayı bilinmeyen bir yöne doğru terk edeceğim. İtalya ve Fransa'da çeşitli acente ve ilanlara yazdım. Fakat olanak olursa İtalya dışına gitmek istiyorum. Eglinton'a ve pastasına güldüm ama korkarım kendi payımın neredeyse hepsini yedim; yine de onun pastası hâlâ biraz ekşi olmalı. Yazabileceğim ve boş zamanlarımda düşünebileceğim, deniz kıyısında, sıcak bir kentte yaşamak isterdim. Marsilya turistik bir yer değil, fakat Trieste gibi bir liman; orayı seçtim, çünkü gitmek ucuz, hareketli bir yer ve iyi bir iklimi var. Üstelik 100.000 kişilik İtalyan kolonisi var. Büro işinden nefret ediyorum. Bir limanın gemicilik bürosunda, dışarı çıkıp içeri girebileceğim bir işte çalışmayı yeğlerim. Hepsi bir yana ticari olarak da bir değerim olmalı. Üç dili çok iyi, ikisini de geçerli derecede biliyorum¹ ve Greenham ve Sanguinetti'yle² burada, Roma'da "tecrübe" sahibi oldum ve *Fortn. Review, Sat. Review, Speaker'a* vb. yazdım.

¹ Joyce İngilizce, Fransızca ve İtalyancayı çok iyi, Almanca ve Dancayı yeterli derecede biliyordu.

² Trieste'de Joyce'un ticari yazışmalarını yürüttüğü İngiliz şirketi.

Bugün sana, sırasının düzgün mü olduğunu görmen için şiirlerin provalarından birini yolluyorum. Ötekini düzeltip geri yolladım. Birkaç ilana yanıt verdim, yazılarıma devam etmek için yüreklenebileceğim bir iş bulurum umarım. Para getirebileceği için bu yolu denemenin daha iyi olduğunu düşünüyorum. Nora ve Georgie'ye gelince abartmak bana kolay geliyor. Sanırım açlık noktasına kadar gelmeyeceğiz. *Carriera*¹ sahibi olmak için buraya yerleşeceğimi tasarlıyor gibisin; ayda 250 frankla başlayarak 20 yıl sonra ayda 450 frankla bitecek bir *carriera*'nın beraberinde getirecekleri: bir daire, bir hizmetçi, okulda çocuklar, bir küçük banka hesabı ve bendeki bu her şeyden büyük korku. *Yapmam gereken* bu, fakat *yapacağımdan* çok kuşkuluyum. Göreceğiz. Ne olursa olsun benim için pek sürpriz olmayacak. "Oda Müziği"nde birkaç dizeyi değiştirdim ve "daha sonraki ben"i müziğe müdahale ettirdim; belki de Mithridates'te² olduğu gibi şiiri geliştirdim. Fakat şiirler konuşmaya değmez ve öyküler de öyle diye düşünmeye başladım.

[İMZASIZ]

G. MOLYNEUX PALMER'a³

19 Temmuz 1909

Via Vincenzo Scussa 8, Trieste

Sevgili Bay Palmer, çok teşekkür ettiğim öteki üç şarkınızı sapasağlam aldım ve daha önce yazamadığım için de affınızı rica ediyorum. Fakat Master Singers'dan şarkılar söylemek zorunda olduğum bir beşlinin konser provalarıyla oldukça meş-

¹ (İt.) Kariyer.

² *Oda Müziği*, XXVII.

³ Geoffrey Molyneux Palmer (1882-1961) İrlanda'ya yerleşen besteci ve orgcu.

guldüm. Halkın bu opera için çıldırmasını anlıyor musunuz? Gösteriş diye düşünüyorum.

İkinci üç şarkı beni ilk beşten daha fazla memnun etti. İlkinin kurgusu çok ince ve etki üçüncüde çok hoş korunmuş. “Devam edin görünmez arplar, çalın...” yorumu, nazmın değişimini harika izliyor. Müziğinizi dinlettiğim herkes onu çok değerli buluyor.

Bu hafta İrlanda’ya gidiyorum ve şarkılarınızı Dublin’de onları ortaya çıkaracak birine göstermeye çalışacağım. Eğer Ağustos ayında İrlanda’da olursanız sizinle buluşmaktan memnun olurum. Adresim: 44 Fontenoy Street, Dublin.

Beynime önceden bilinmeyen bir şey olmadıkça artık şiir yazma olasılığım yok. *Dublinliler* diye bir öykü kitabı yazdım ve bir yayıncıyla anlaşma yaptım. Bunun yanında, şimdi altıncı yılını dolduracak olan *Sanatçının Portresi* adlı bir roman üstünde çalışıyorum. Bunlar yayımlandıkları zaman (ya da daha iyisi, yayımlanırlarsa) size göndermeyi unutmayacağım.

Zamanla bütün *Oda Müziği*’ni hazırlarsınız diye umuyorum. Aslında bu, yazarken benim de düşüncelerimin bir kısmını oluşturuyordu. Kitap gerçekten bir şarkılar süiti ve eğer müzisyen olsaydım ben kendim bestelerdim. Ana şarkı XIV, ondan sonra XXXIV’e kadar hareket azalıyor ve bu da kitabın can alıcı sonu. XXXV ve XXXVI ise I ve III’ün prelüt oluşu gibi ek süslemeler. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

STANISLAUS JOYCE'a

4 Ağustos 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Sevgili Stannie, Don Carlos¹ hakkındaki makale ekte konulmamıştı.

Bay ve Bayan Skeffington'la buluştuk ve beni evlerine davet ettiler, gitmedim.

Russell² ve McGee³ ile sokakta rastlaştık ve çok dost canlıydılar. Curran'ı görmeye gittim, onu kötü görünümlü ve soğuk davranmaya meyilli buldum. Kettle köyde. Ona randevu vermesi için yazdım. Intermediate Board⁴ listesi onda ve zamanı gelince başvuracak.

Maunsel & Co. = Geo. Roberts ve Maunsel Hone.⁵ Roberts'tan Hone'un Oxford yavanı olduğunu öğrendim. Hone'u aradım, Belfast'taydı. Roberts'a sokakta rastladım ve oturup içerek onu yumuşattım. (Ben *lithia*⁶ aldım.) Kendine çok önem veriyor. Kararlarını öğrenmek için gelecek pazartesi onlarla buluşacağım.

Dun's Review'un Glasgow şubesine yazdım, fakat yanıt alamadım. Best uzakta, yeğenler de. İşte görünüşüm üzerine bazı düşünceler:

¹ İspanya tahtında hak iddia eden Don Carlos (1848-1909) İtalya'da öldü. Joyce onun hakkında bir makale yazdı.

² George Russell (1867-1935) İrlandalı şair.

³ W.K. Magee. Joyce yanlış yazmış. 18 Eylül 1905 tarihli mektuba bakınız.

⁴ Joyce büyük olasılıkla İrlanda çapında liseler için yapılan yabancı dil sınavı denetçisi olmak için başvurmuş.

⁵ George Roberts, Maunsel & Co. Şirketi'ni kurarak Sygne, Lady Gregory, James Stephen'in eserlerini bastı.

⁶ Maden suyu.

J. Teyze: Bütün çocukluğunu yitirmişsin.

Cosgrave: Mükemmel sağlıklısın.

Eglinton: Çok kilisevari görünüyorsun.

Gogarty: İsa aşkına, veremli gibisin.

O'Leary Curtis:¹ Çok daha olgunsun.

Sheehan:² Çok zayıfsın.

Eileen:³ Çok yabancı görünüşlüsün.

Keohler: 35'inde görünüyorsun.

Bayan Skeff: Hiç değişmemişsin.

Skeff: İçin geçmiş.

Herkes: Melankoli.

Russell: İşadama gibisin.

Gogarty bana Morrison Meydanı'nda rastladı, yürüyüp geçtim. Peşimden koştu ve koluma girip uzun, karışık bir konuşma yaptı. Evine gelmemi istedi. Gittim. Beni içeri soktu ve dolandı durdu. Söylediği her şeye, "Senin kendi yaşamın var. Benimkini bana bırak," dedim. Motoruyla Enniskerry'ye, karısıyla öğle yemeğine davet etti. Reddettim. Çok sessiz ve temkinliydim. Bana grog,⁴ şarap, kahve, çay sundu. Fakat hiçbirini almadım. Sonunda yüzü kızarak, "Gerçekten cehenne-me gitmemi ve kahrolmamı mı istiyorsun?" dedi. "Sana hiçbir kötülük dilemiyorum," dedim. "İyi yönlerin var, altı yıl önceki sen ve ben artık ölüyüz, fakat duyumsadığım gibi yazmalıyım," dedim. "Edebiyat olduğu sürece benim için söylediklerin umurunda bile değil," dedi. "İçinden gelerek mi söylüyorsun?" dedim. "Evet," dedi, "gerçekten öyle. Şimdi en azından benimle el sıkışır mısın?" "Evet," dedim, "bu koşullarda olur."

¹ William O'Leary Curtis, Dublinli gazeteci.

² Daniel T. Sheehan, Joyce'un sonra seçimlere katılan sınıf arkadaşı.

³ Eileen Joyce (1889-1963) Joyce'un kız kardeşi.

⁴ Rakı ya da rom ile sudan oluşan içki.

Byrne'ü görmedim.
Arthur Symons'ın paralitik demansı var!
Synge frengi diyorlar, zavallı adam.¹
Nora'ya bana yazmasını söyle.

JIM

NORA BARNACLE JOYCE'a²

7 Ağustos 1909
44 Fontenoy Street

Sabahın altı buçuğu, soğukta yazıyorum. Bütün gece uyuyamadım.

Georgie benim oğlum mu? Zürih'te Ekim'in 11'inde ilk kez yattık, Temmuz'un 27'sinde doğdu. Bu da dokuz ay, 16 gün ediyor. O gece çok az kan olduğunu anımsıyorum. Bana gelmeden önce başkasıyla yattın mı? Bana Holohan adında bir centilmenin (elbette paskalya ibadetini düzenli yerine getiren iyi bir Katolik), otelde kaldığın sırada "Fransız mektubu" dedikleri şeyi kullanarak seni becermek istediğini anlatmıştın. Bunu yaptı mı? Yoksa yalnızca seni okşamasına ve ellemesine mi izin verdin?

Söyle bana. Doddor yakınındaki çayırda (benim orada *bulunmadığım* gece, benim bir "arkadaş"ımla) öpüşürken yerde mi yatıyordun? Karanlıkta bana yaptığın gibi ellerini onun üstüne koyup bana dediğin gibi, "Ne oldun canım," dedin mi? Bir gün boyunca Dublin sokaklarında aşağı yukarı yürüyüp bir şey duymaksızın yalnızca bu sözcükleri kendi kendime yine-

¹ Yanlış bilgi.

² Vincent Cosgrave'in Nora'yla ilişkisi olduğu iddiası üzerine Joyce'un yazdığı mektup. Yalan çok geçmeden ortaya çıkmıştır.

leyerek dolaşıp durdum. Hareketsiz dikilerek aşkımın sesini daha iyi duymaya çalıştım.

Şimdi benim aşkım ne olacak? Artık dudaklarımızın arasına giren yüzü nasıl söküp atacağım? Gecenin her saniyesi aynı sokaklarda!

Ben bir aptalım. Her zaman kendini yalnız bana verdiğini düşündüm, oysa sen bedenini benimle ve başkasıyla paylaşıyordun. Dublin’de benim başkalarının artığını aldığım dedikodusu yayılmış. Belki de “oğlum”la sokaklardan geçtiğimi gördüklerinde bana gülüyorlardır.

Ah Nora! Nora! Nora! Şimdi benim sevdiğim kızla konuşuyorum, kızıl kahverengi saçları bana dolanmış, beni kolayca kollarına almış ve beni erkek yapmış.

Stannie para gönderir göndermez Trieste’ye döneceğim, sonra bizim için en iyisinin ne olduğunu kararlaştırabiliriz.

Ah Nora, mutluluğum için bir umut kaldı mı? Yoksa yaşamım sona mı erecek? Burada benim tükendiğimi söylüyorlar. Kitaplarımı ve çocuklarımı unutabilsem, sevdiğim kızın beni aldattığını unutup onu yalnızca çocukça sevgimin gözleriyle görüp anımsayabilsem yaşama mutlu bir şekilde veda edebilirdim. Nasıl da yaşlı ve perişan hissediyorum!

JIM

NORA BARNACLE JOYCE’a

21 Ağustos 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Canım küçük Nora’m, senin bana âşık olduğunu *düşünüyorum*, değil misin? Seni, benim şiirlerimi okurken düşünmekten hoşlanıyorum. (Senin için bunları keşfetmek beş yıl almış

olsa da.) Onları yazdığım da, gece tek başına dolaşan ve bir gün bir kızın beni seveceğini düşünen garip, yalnız bir çocuktum. Fakat rastladığım kızlarla hiçbir zaman konuşamazdım, yanlış davranışları bana hemen engel olurdu. Sonra sen bana geldin. Sen, bir bakıma, benim hayal ettiğim ve şimdi senin böyle büyüdü bulduğun şiirleri yazdığım kız değildin. O belki de (onu düşümde gördüğüm gibi) kendinden önceki kuşakların kültürüyle meraklı, ciddi bir güzellikle biçimlenmişti – “Kibar Kadın” ve “gecenin kabuğuna yaslanıyorsun” gibi şiirleri yazdığım kadın. Fakat sonra, benim şiirlerimi gölgede bırakan ruhunun güzelliğini gördüm. Sende, benim onlara koyduğum her şeyden daha fazla bir şey vardı ve bu nedenle şiir kitabım senindir. Benim gençlik arzularımı taşıyor ve sen, sevgilim, bu arzuların gerçekleşmesiydin.

Sana insafsız oldum mu? En azından böyle bir insafsızlıktan suçlu olamam; senin zengin doğanın sıcak, içten gelen ve yaşam veren aşkını öldürmedim. Yüreğinin en derin yerlerine bak şimdi canım ve bana, benimle birlikte olmakla yüreğinin acıdığını ve katılaştığını görmediğini söyle. Hayır, şimdi sen daha derin, daha hoş duygulara sahipsin. Söyle bana küçük Nora’m; benim arkadaşlığımın senin için iyi olduğunu söyle ve ben de sana senin arkadaşlığının benim için ne kadar anlamlı olduğunu özgürce anlatayım.

Bir incinin ve bir opalin ne olduğunu biliyor musun? Ruhum, senin başboş gezerek geldiğin ilk tatlı yaz akşamları boyunca güzeldi, fakat bir incinin tutkusuz solukluğuyla. Senin aşkın bana geçti ve şimdi ben zihnimi bir opal gibi duyumsuyorum; sıcak ışıkların, oynaşan gölgelerin ve kırık bir müziğin garip, belirsiz tonları ve renkleriyle dolu.

Eva’yı¹ getirmeme ve senin aileni görmeye Galway’e git-

¹ Eva Mary Joyce (1891-1957) Joyce ailesinin sekizinci çocuğu.

memize yetecek parayı nereden bulacağım konusunda öyle tedirginim ki Nora, canım. Bugün annene yazdım, fakat gerçekte gitmek istemiyorum. Senin hakkında benim bilmediğim şeyleri konuşacaklar. Senin kızlık fotoğrafının gösterilmesi bile bana dehşet verir, çünkü şöyle düşüneceğim: “Ben onu tanımyordum, o da beni... Sabahları kalabalıklar içinde gezinirken yol boyunca delikanlılara bazen uzun bakışlar atıyordu. Başkalarına, bana değil.”

Senden, sevgilim, bana karşı sabırlı olmanı isteyeceğim. Geçmişle ilgili olarak çok saçma bir biçimde kıskancım.

Mutlu ol, benim saf yürekli Nora'm, ben gelene kadar. Stannie'ye bana çokça ve çabucak para yollamasını söyle, en kısa zamanda buluşalım. Sana ilgisizce, “Bu akşam nerede buluşacağız,” diye sorduğum günü anımsıyor musun, sen de düşünmeden, “Benimle nerede buluşacaksın öyle mi? Yatakta sanırım.” demiştin.

*Magari! Magari!*¹

JIM

NORA BARNACLE JOYCE'a

22 Ağustos 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Sevgili aşkım, Dublin beni hasta, hasta, hasta ediyor. Başarısızlık, hınç ve mutsuzluk kenti. Ondan kurtulmaya can atıyorum.

Hep seni düşünüyorum. Geceleri yatağa girmek benim için bir çeşit işkence oluyor. Bu kâğıda aklıma neler geldiğini, arzumun çılgınlıklarını yazamayacağım. Seni yüzlerce acayip,

¹ (İt.) “Olsaydı yapardım” anlamında bir deyim.

yüz kızartıcı, bakir, bitkin pozda görüyorum. Buluştuğumuzda kendini bana ver sevgilim, tamamıyla. Kutsal, başkalarından gizli olan her şeyi özgürce bana vermelisin. Senin bedeninin ve ruhunun tanrısı olmak istiyorum.

İlk olarak benim yazmaya cesaret edemediğim, fakat her gün bana yazmanı umut ettiğim bir mektup var. Yalnız benim gözlerim için bir mektup. Belki de bana yazarsın ve belki özlemimin acısını dindirirsin.

Aramıza ne girebilir şimdi? Çok çektik ve sınavdan geçirildik. Her türlü utanç ya da çekingenlik perdesi üzerimizden düştü. Birbirimizin gözlerinde bizi bekleyen, saatler ve saatler süren mutluluğu görmeyecek miyiz?

Bedenini benim için donat sevgilim. Buluştuğumuzda güzel, mutlu, sevgi dolu, kıskırtıcı anılarla, özlemle dolu ol. “Ölümler”de senin bedeninden söz ederken kullandığım üç sıfatı anımsıyor musun? Şunlar: müzikal ve garip ve parfümlü.

Kıskançlık hâlâ yüreğimde. *Tamamen* unutmam için aşkın şiddetli ve keskin olmalı.

Nora, sana olan aşkımı yitirmeme izin verme. Eğer yaşamı böyle birlikte götürebilsek ne kadar mutlu olabiliriz. Bırak seni seveyim Nora. Aşkımı öldürme.

Sana küçük bir armağan gönderiyorum. *Tamamen* benim fikrim ve istediğim gibi yapılması çok zor oldu. Fakat sana da-ima bu zamanı anımsatacak.

Bana yaz sevgilim ve beni düşün.

Önümüzdeki bütün bu neşenin yanında bir hafta ya da on gün nedir?

JIM

NORA BARNACLE JOYCE'a

2 [Eylül] 1909¹

44 Fontenoy Street, Dublin

Sevgili Nora, bugün senden mektup almadım ve Galway'e yollamadığımı ümit ediyorum. Yollamamanı söylemeyi unuttum.

Sana dediklerimi yapmanın yıkılmış karmaşası ve zayıflığı içindeyim. Bu sabah uyanıp geçen gece sana yazdıklarımı anımsayınca kendimden nefret ettim. Fakat baştan itibaren bütün mektuplarımı okursan senin için neler duyumsadığımı anlarsın.

Tatilin tek gününde eğlenmedim. Annen iç geçirme alışkanlığıma dikkat çekerek bununla yüreğimi parçalayabileceğimi söyledi. Sanırım bu benim için kötü olmalı.

Umarım her gün kakao alıyorsun ve *biraz* şişmanlarsın. Bunu neden umduğumu biliyorsun sanırım.

Senin için, kendim için, dönüş yolculuğu ve Eva için ölümüne dertliyim. Stannie ikimize de yetecek kadar gönderir umarım.

Dublin tiksiniyecek bir kent ve insanlar bana göre fazla iğrenç. O kadar tiksindim ki yemek bile yiyemiyorum.

Bu lanet şey ne zaman bitecek? Ne zaman başlayacağım? Beynim boş. Bu gece sana yazamıyorum.

Nora, benim “gerçek aşkım”, gerçekten beni elimden tutmalısın. Neden bu duruma gelmeme izin verdin? Sevgilim, beni olduğum gibi, günahlarım, ahmaklıklarım alacak ve kötülükten koruyacak mısın? Eğer yazmazsan öyle hissediyorum ki yaşamım paramparça olacak. Bu gece her zamankinden daha çılgın bir düşüncem var. Senin tarafından kırbaçlanmak hoşuma gidecek, duyumsuyorum, gözlerini kızgınlıkla parlar-ken görmekten hoşlanacağım.

Bende çılgınlık var mı merak ediyorum. Yoksa aşk mı çılgı-

¹ Joyce yanlışlıkla “Ekim” yazmış.

gınlık? Bir an seni bir bakire ya da Madonna olarak görüyor, bir an sonra utanmaz, küstah, yarı çıplak ve karanlık görüyorum. Benim için ne düşünüyorsun? Benden iğreniyor musun?

Pola'daki ilk geceyi anımsıyorum, sarılmanın coşkusuyla bir sözcük kullanmıştın, bir kışkırtma, bir davet sözcüğüydü ve mırıldanırken yüzünü üstümde (o gece benim *üstümdeydin*) görebiliyordum. *Senin* gözlerinde de çılgınlık vardı ve o an cehennem beni bekliyor olsaydı bile senden ayırlamazdım.

Sen de benim gibi misin; bir an yıldızlar kadar yüksek, bir an sonra en düşük yaratıktan da küçük?

Basit ve onurlu bir ruhun gücüne *büyük* bir inancım var. Sen de öylesin, değil mi Nora?

Senin kendine, “Jim, sevdiğim zavallı adam, geri geliyor. Zavallı, zayıf, düşüncesiz bir adam ve bana kendisini korumam ve onu güçlü yapmam için dua ediyor,” demeni istiyorum.

Başkalarına onurumu ve neşemi verdim. Sana günahlarımı, ahmaklığımı, zayıflık ve üzüntümü veriyorum.

JIM

NORA BARNACLE JOYCE'a

10 Aralık 1909

44 Fontenoy Street, Dublin

Sevgilim, bu gece mektubunla müthiş düş kırıklığına uğradım. Bütün günü ektaki parayı bir araya getirmeyi planlayarak ve bana ne yazdığını merak ederek geçirdim.

Sana *dikkatli ol* diye telgraf çektim. Mektuplarımı saklamakta, kimseye heyecanını göstermemekte dikkatli ol demek istemiştim. Ve dikkatli ol ki... (şimdi yazmaya biraz utaniyorum.) Nora, öyle kızışıp kendini başkalarına verirsin diye korkuyordum.

Bu parayla güzel bir şey al sevgilim. Bir daha bu son mektuplarımızdaki gibi¹ yazışmazsak korkunç mutsuz olacağım. Buradaki iş beni tüketti bitirdi. Geçen gece mektuplar, ilanlar, telgraflar arasında yatağa yattığımda saat neredeyse beşti.

Mektubun öyle soğuk ki sana eskisi gibi yazamıyorum. Uzun zaman öteki mektuplarına baktım ve bazı sözcükleri, hele birini kaç kez öptüm.

Belki yarın gene yazarsın, iyi geceler sevgilim.

JIM

STANISLAUS JOYCE'a posta kartı

22 Ocak 1911

Barriera Vecchia 32, III

20 Ocak'ta yayımlanacağı bildirilmiş olan *Dublinliler*'in herhangi bir açıklama yapılmadan üçüncü kez *sine die*² ertelendiğini duymak sizi ilgilendirebilir.³ Ülkemin adını ve geleneğini o kadar iyi tanıyorum ki, sanatıma verdiğim beş yıllık sürekli hizmetin ve sürekli bekleyişin karşılığı olarak öylesine çiziktirilmiş üç satır almak beni şaşırtmıyor, ne de altı yıl önce beni konuksever bataklıklarından sürdüklerinden beri İrlanda'nın aç erkek ve kadınlarının ceplerine akıttığım 150.000 frank⁴ karşılığında gösterilen duyarsızlıkla vefasızlığa şaşırıyorum.

JIM

¹ Joyce, Eylül ayından Aralık ayının sonlarına kadar Nora'ya nerdeyse gınaşırı cinsel içerikli mektuplar yazar. Bunların başkalarınca görülmesinden korkmakta, bir yandan da Nora'ya tutkusunu bunlarla beslemektedir.

² (Lat.) Gün kararlaştırılmadan.

³ Kardeşlerin arası bilinmeyen bir nedenle açıktır.

⁴ İrlanda tüvitleri ve Joyce'un açılmasına öncülük ettiği ilk İrlanda sineması olan Volta'dan gelen para.

17 Ağustos 1911

Via della Barriera Vecchia 32, III, Trieste

Beyefendi, İngiltere ve İrlanda'da yazarlığın şimdiki koşullarını biraz aydınlatan bu mektubu yayımlamanızı isteyebilir miyim?

Yaklaşık altı yıl önce Londra'da yayıncılık yapan Bay Grant Richards benimle, yazdığım *Dublinliler* adlı öykü kitabını yayımlamak için sözleşme imzaladı. On ay kadar sonra bir öykü-yü ve ötekilerden bazı parçaları çıkarmamı isteyen bir mektup yazdı. Söylediğine göre matbaacısı basmayı reddetmişti. Her ikisini de yapmayı reddettim ve benimle Bay Grant Richards arasında üç aydan uzun süren yazışma başladı. Roma'da (orada yaşıyordum) uluslararası bir jüriye gittim ve vazgeçmem öğütlendi. Reddettim ve elyazmalarım bana geri gönderildi. Yayıncı, yazılı taahhütünü yerine getirmeyip yayını reddetti, sözleşme bende kaldı.

Altı ay sonra Marsilya'dan Bay Hone bana yazarak elyazmalarımı Dublin'de yayıncı Messrs Maunsel'a teslim etmemi istedi. Öyle yaptım. Bir yıl kadar sonra, Temmuz 1909'da Messrs Maunsel benimle, kitabın 1 Eylül 1910'da ya da daha önce basılması için sözleşme imzaladı. Aralık 1909'da Messrs Maunsel'ın menajeri, öykülerden birinden, "İdarehanede Ulusal Bayram Günü"nden, bir paragrafı değiştirmemi rica etti. İstemedim kabul ettim, VII. Edward'dan söz eden bir iki deyişi değiştirdim. Messrs Maunsel yayın gününü sürekli erteledi. Sonunda parçayı çıkarmamı ya da kökten değiştirmemi istedi. Her ikisini de reddettim ve Londralı Bay Grant Richards'ın, VII. Edward hâlâ hayattayken itiraz etmediği bir bölüme, İrlandalı

¹ Joyce bu mektubu birçok gazeteye yolladı, 2 Eylül 1911'de *Sinn Féin*'da ve pasaj çıkarılmış olarak 26 Ağustos 1911'de *Northern Whig*'de yayımlandı.

bir yayıncının itiraz etmesinin nedenini, hele ki VII. Edward tarihe karışmışken, anlayamadığımı belirttim. Hakeme başvurmayı ya da paragrafın, tarafımdan yazılmış açıklayıcı, önsöz niteliğinde bir notla çıkarılmasını önerdim. Fakat Messrs Maunsel hiçbirini kabul etmedi. Bay Hone (ilk anda bana yazmıştı) bütün sorumluluğu ve firmayla olan bütün bağlantıları reddetti. Dublin’de görüşünü aldığım bir avukat bana pasajı çıkarmamı öğütledi; Birleşik Krallık’ta ikamet etmediğimden 100 £ ödemedikçe sözleşmeyi bozdukları gerekçesiyle Messrs Maunsel’ı mahkemeye veremeyeceğime, hatta 100 £ ödeyip onları dava etsem de, pasaj, eski krala karşı herhangi bir şekilde saldırgan bulunursa Dublin jürisinden kendi lehime bir karar alma şansımın olmadığına dair beni bilgilendirdi. Ben de Kral V. George’a yazıp öykünün o parçasını işaretleyerek ondan, onun görüşüne göre (öyküdeki çeşitli kişilerin toplumsal sınıfının tabirleriyle ve çeşitli imalarla) bu pasajın, babasının anısına karşı saldırgan bulunduğu için yayından çıkarılmasının gerekip gerekmediğini bildirmesini rica ettim. Majestenin özel sekreteri bana şu cevabı yolladı:

Buckingham Sarayı

Bay James Joyce’un mektubunun alınmasının ardından, böyle durumlarda görüşte bulunmanın Majestelerinin kurallarına aykırı olduğunun Bay James Joyce’a derhal bildirilmesi için özel sekretere talimat verilmiştir.

11 Ağustos 1911

Tartışmalı pasaj:

“Fakat buraya bak John,” dedi Bay O’Connor, “İngiltere kralını neden karşılayalım? Parnell’in kendisi bile...”

“Parnell,” dedi Bay Henchy, “öldü. Şimdi, benim görüşüm şöyle. Bu adam, yaşlı annesi adam beyazlaşana kadar

onu uzak tuttuktan sonra tahta çıktı. Bana sorarsan neşeli, hoş, nazık bir delikanlı. Hakkında bir saçmalık yok. Sadece kendine diyor ki: 'Bizim ihtiyar şu vahşi İrlandalıları görmeye hiç gitmedi, İsa için, ben gideceğim ve nasıl olduklarını göreceğim.' Bu arkadaşça ziyarete gidip ona hakaret mi etmeliyiz? Öyle değil mi Crofton?"

Bay Crofton başını salladı.

"Ama nihayetinde," dedi Bay Lyons tartışır gibi, "Kral Edward'ın yaşamı, bilirsiniz, çok da..."

"Geçmiş geçmişte bırakalım," dedi Bay Henchy. "Adamı şahsen takdir ediyorum. Senin benim gibi sapasağlam, sıradan bir adam. Bir bardak grogunu eksik etmez, biraz uçarı belki ve iyi bir sporcu. Kahretsin, biz İrlandalılar iyi oynayamaz mıyız?"

Bu kitabı yedi yıl önce yazdım ve haklarımın korunacağına dair hiç şans görmediğimden neyi değiştirmek ya da uyarlamak onları memnun edecekse yapmaları için Messrs Maunsel'a bu öyküyü yayımlama izni veriyorum ve düşüncemi ve zamanımı verdiğim yazılarımın yayımlanacağını umuyorum. İrlandalı bir yayınevi olarak onları İrlanda halkı yargılayacaktır. Ben bir yazar olarak, beni bu noktaya getiren (hukuki, toplumsal ve törensel) düzenleri protesto ediyorum. İlginiz için teşekkür ederim efendim, hizmetinizdeyim.

JAMES JOYCE

W.B. YEATS'e

25 Aralık 1912

Via Donato Bramante 4, II, Trieste

Sevgili Yeats, şanssız kitabımın, *Dublinliler*'in deneme baskılarını yayıncı Martin Secker, 5 John Street, Adelphi'ye yolladım. Eğer ilgilenirseniz, bana ve umarım ülkemizin edebiyatına büyük iyilik yapmış olursunuz. Kolaylıkla anlayacağınız gibi uzakta yaşayan biri için bu sorunlarla ilgilenmek çok zor ve kitabımı garip bir şanssızlık izliyormuş gibi görünüyor. Yapabileceğiniz bir şey varsa yapacağınızdan eminim.

Yeni yılınızı kutluyorum. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

GRANT RICHARDS'a

23 Kasım 1913

Via Donato Bramante 4, Trieste

Sayın Richards, kitabım *Dublinliler*'le ilgili basına gönderdiğim mektubun kopyasını size iki yıl önce göndermiştim. O zamandan beri kitap hâlâ olaylı bir yaşam sürüyor. Tamamıyla basıldı ve 1000 tanesi yayıncı tarafından yakıldı. Basılmış provaların bir seti bende var. Kitabın çok garip tarihinin ışığında –iki yayınevince kabulü ve reddedilişi, benim şimdiki krala mektubum, onun yanıtı, benim basına mektubum, ikinci yayıncıyla tartışmalarım, ikinci yayıncının kitabın ilk baskısını tamamıyla yakmasıyla sonuçlanan tartışmalar– ve dahası şu gerçeğin ışığında ki kitabın yılmadan, uzlaşmadan ele aldığı Dublin, halen, genel ilginin merkezidir ve sanırım belki de bu kez, bu şanssız kitabın görünme zamanı gelmiştir.

Tarafsız olarak kitabın tarihini anlatan bir önsöz¹ yazdım ve kentte 100 sipariş hazır, eğer gerektiriyorsa yayın giderlerine katılmaya hazırım. Sanırım giderler, kitap basılmış provalardan olacağı için, az olacaktır.

Acele cevap bekliyorum efendim, saygılarımla.

JAMES JOYCE

GARİP BİR TARİH²

30 Kasım 1913

Aşağıdaki mektup bir öykü kitabının tarihidir. İki yıl önce Birleşik Krallık basınına göndermiştim. Bildiğim kadarıyla şimdiye kadar iki gazetede yayımlanmıştır: *Sinn Féin* (Dublin) ve *Northern Whig* (Belfast).

[James Joyce'un basına gönderdiği
17 Ağustos 1911 tarihli mektubu]

Bu mektubu yayımladıktan sonra dokuz ay bekledim. Sonra İrlanda'ya gittim ve Messrs Maunsel'la görüşmelere giriştim. Benden “Bir Karşılaşma” öyküsünü çıkarmamı; “İki Çapkın”, “Pansiyon” ve “Üzücü Bir Olay”dan bazı parçaları çıkarmamı ve kitaptaki tüm restoran, pastane, istasyon, genelev, temizlikçi, bar ve öteki işyerlerinin adlarını değiştirmemi istediler. Altı hafta onların görüşlerini tartıştıktan ve (yayıncının sözleşmeyi çiğnediğini söylemelerine rağmen davamın yanında durmayan

¹ Önsöz “Garip Bir Tarih”.

² *The Egoist*'te (Londra, 15 Ocak 1914) ilk kez yayımlandığında Ezra Pound şu notu eklemişti: “Aşağıdaki metin, yetenekleri tanınmış ve kabul edilmiş bir yazar tarafından bana iletilmiştir ve bildiğim kadarıyla durum halen bu mektubun yazıldığı tarihtekiyle (Kasım 1913) tamamen aynıdır. Son on beş gündür yayımlanmış kitaplarla ilgili her zaman yaptığım gibi notlarımı yazmak yerine, yazarın bütün metnini yayımlamayı daha doğru buldum.”

ya da adlarının herhangi bir şekilde davada yer almasını reddeden) iki avukata sorunu sunduktan sonra kitap gecikmeden çıksın, eğer olursa da orijinal metin gelecek baskıya kalsın düşüncesiyle bütün değişikliklere uydum. Fakat Messrs Maunsel benden, bankalarına 1000 £ yatırmamı ya da her biri 500£ değerinde iki teminat göstermemi istedi. Reddettim ve bana kitabı yayımlamayacaklarını yazdılar. Değişsin ya da değişmesin, eğer onlara yayındaki zararlarını karşılayacak bir öneride bulunmazsam bana aynını karşılayacak bir dava açacaklardı. Eğer baskısı benim istediğimin üzerinde olursa bin kopyalık maliyetin yüzde altmışını ödemeyi önerdim. Bu önerim kabul edildi ve kardeşimle, kitabı Dublin’de yayımlayarak satmaya hazırlandım. Tasarının ve anlaşmanın imzalanacağı sabah yayıncılar işin bittiğini, çünkü matbaacının kopyaları vermeyi reddettiğini söylediler. Matbaaya gittim. Ustabaşı bana, matbaacının kendisine verilecek parayı almaktan tamamen vazgeçtiğini söyledi. Matbaacının bütün baskıyı bize verip vermeyeceğini, bir Londra ya da kıta yayınevine ya da kardeşime ya da bana, eğer zararı tamamen ödenirse devredip devretmeyeceğini sordum. Kopyaların matbaayı terk edemeyeceğini, kitap kalıplarını bozduklarını ve bütün kopyaların ertesi gün yakılacağını söyledi. Ertesi gün yanımda yayınevinden aldığım bir kopyayla İrlanda’yı terk ettim.

JAMES JOYCE

A. LLEWELYN ROBERTS'a

Kraliyet Edebiyat Fonu Sekreterliğine

30 Haziran 1915

Reinhardstrasse 7, Zürih VIII, İsviçre

Sayın Roberts, ayın 26'sında gönderdiğiniz formdan dolayı size minnettarım ve formu gereğince doldurup gönderiyorum.

Savaş çıktığında da on bir yıldır yaşıadığım Trieste'deydim. İki gelir kaynağım vardı: i. Yüksek Ticaret Okulu'ndaki görevim. ii. Özel dersler. Savaş çıktıktan sonra Avusturya EĞitim Bakanlığı'ndan (Viyana) aldığım görevim teyit edildi, fakat baharda bütün profesörler yedek subay olarak askere alınınca okul kapandı. Normal zamanlardaki ikinci gelir kaynağım olan özel dersler, ilk aylarda pek az gelir sağladı, sonraki aylardaysa kentin kritik koşulları nedeniyle hiç gelir sağlamadı. Bu koşullarda zorlukla yaşıadım ve aşığıda değinildiği gibi, arkadaşların anımsayıp yaptıkları yardımlara bağlı kaldım.

İtalya'nın savaş ilanından birkaç ay sonra, askeri yetkililer kentin kısmen boşaltılmasına karar verdi, İsviçre sınırına geçiş için güvenlik belgesi istedim ve kendim, karım ve çocuklarım için bunu elde ettim. Şimdi bir aydır buradayım. Karımın bir akrabasından az bir miktar, 15 £, para aldım; onun da bir kısmı kaldı. Trieste'yi terk etmek için eşyayı ödünç vermiştım, bu para tren  cretine (Trieste'den Güney Tirol'e demiryolları savaş bölgesi içindeydi ve dolaylı yoldan gelmek zorundaydık) ve giyime gitti.

Telif  creti olarak hiçbir şey kazanmadım. Dergilere katkım on iki yıl önceydi. Birinci ve ikinci yayıncıdan da satış gerekli sayının altında olduğu için telif  creti alamadım. İkinici yayıncıya gelecek olursak, kitabın yayımlanmasına koşul olarak 120 kopyayı etiket fiyatından satın aldım. Geçen yılki dergilere katkım için *The Smart Set* ve *The Egoist*  deme yapmadı.

Sağlık durumumu açıklayan bir tıbbi belge ekliyorum. İnceledikten sonra ayrı zarfla geri gönderirseniz minnettar olurum. Şimdiki koşullarda bir zaman kalmak zorunda olduğum bu ülkede yapabileceğim bir iş bulmak zor görünüyor. Son on bir yılın edebi çalışmaları hiçbir şey sağlamadı. Tersine, ikinci kitabım *Dublinliler*, yayını izleyen sekiz yıllık davasıyla bana önemli bir gidere mal oldu. Birkaç okulla iş için ilişki kurdum, fakat başarılı olamadım.

Durumu size açıkça anlattığıma inanıyorum. Arkadaşlarım Bay W.B. Yeats ve Bay Ezra Pound eminim beni destekleyeceklerdir. Bendeniz, saygılarımla.

JAMES JOYCE

Savaş nedeniyle borçlarım:

- i. Baron Ambrogio Ralli, Palazzo Ralli, Trieste, Avusturya
Avusturya kronu 300
- ii. Gioacchino Veneziani Esq, Murano, Venedik, İtalya
Avusturya kronu 250
A. kr. 550

Ek: 1 tıbbi belge

EMMA CUZZI'ye¹

7 Aralık 1915

Kreuzstrasse 19, III, Zürih VIII, İsviçre

Sayın Emma Cuzzi, uzun zamandır aradığımı bildiğiniz iki kabartma baskı için çok teşekkür ederim. Rötuşlanmamış ola-

¹ Mektubun dili İtalyanca. Emma Cuzzi (1896-1958) Joyce'un Trieste'den öğrencisi.

nı gök mavisi ve gri bir oval çerçeveye koyarak (Silvestri¹ stili) zanaatkâr figürünün çevresinde “göğün büyük köprüsü”² illüzyonunu yaratacağım. Hem batıl inançlarım da var. Bu adamın evime gelişinin bana iyi haberler getirmeyeceğini kim bilebilir? Eğer hal böyle olursa sizin kibar düşünceniz iki kez övülmeli. Size ve ailenize en iyi dileklerle.

JAMES JOYCE

W.B. YEATS'e

14 Eylül 1916

Seefeldstrasse 54, Zürih VIII

Sevgili Yeats, Ezra Pound benim için bir tavsiye mektubu yazma inceliği gösterdiğinizi ve sonuç olarak bana (100 £) kraliyet başışı sağlandığını anlatan bir mektup yazdı. Böyle bir zamanda ve böyle koşullarda bu paraya ne kadar gereksinmem olduğunu söylememe gerek yok; yararının yanında tanınmanın bir göstergesi olarak da çok cesaret verici. Samimi ve değerli desteğiniz için size minnettarım. Sonunda işlerin benim için biraz kolaylaşacağını umuyorum, çünkü gerçeği söylemek gerekirse, yıllar boyunca ummak ve beklemek çok yorucu. Romanımın New York ve Londra'da bu sonbahar çıkacak gibi görünüyor. Oyunum *Sürgünler*'in daktilo edilmiş bir kopyasını (şu ana kadar Zürih'te, Berne'de, Torino'da ve Londra Sahne Derneği tarafından reddedildi) Bay Knoblauch'un³ okuyacağını söyleyen Pound'a gönderiyorum. Bunun yanında *Ulysses*

¹ Tullio Silvestri, Trieste'li ressam ve Joyce'un arkadaşı. 7 Haziran 1921 tarihli mektuba bakınız.

² Göğün büyük köprüsü: Puccini'nin *Madama Butterfly* oyunundan bir deyiş.

³ Edward Knoblock (1874-1935) İngiltere'de yaşayan Amerikalı dramattist.

adında bir roman yazıyorum fakat bitmesi daha birkaç yıl alır. Herhalde bu romanım hazır olana kadar roman ve oyun benim altı yedi okurumun ilgisini çekecektir (*Dublinliler* son altı ayda 7 adet sattı). Pound oyunun, eğer *Drama* (Chicago) tarafından kabul edilmezse (şu sıralar okunduğunu sanıyorum), yeni *Seven Arts* dergisine önerilmesinden söz ediyor. Archer da okumak istediğini söyledi.

Sizin işleriniz yolunda ve sağlığınıza yerindedir umarım. O kadar uzun süredir dışarıdayım ki İngiltere’de yayımlanan kitaplar hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyorum. Trieste’den ayrılmadan önce *Countess Cathleen*’in İtalyancasını bir kitapçıda görmüş ve okuduğum birkaç bölümü beğenmemiştim. Arkadaşım Vidacovich’in çevirisinin yayımlanmamış olması çok yazık. Çevirisinin birçok bölümü (özellikle “Tez Canlı Yürek” şarkısı) harikaydı. Şimdi nerede olduğunu (sarırm Roma’da) ya da Synge’den birlikte yaptığımız *Denize Sürenler* çevirisine ne olduğunu bilmiyorum. Bir gece çeviriyi Bayan Sainati’ye (çok orijinal bir aktris) okudum, kocası tekrar okumak için *copione*’u¹ aldı. Vidacovich benim “İdarehanede Ulusal Bayram Günü” öykümü *Nuova Antologia* için çevirmeyi denedi ama girişimi üzücü bir başarısızlıktı.

Buraya geleli beri bana yardım eden birçok arkadaşla teşekkür borçluyum ve size, gerçekten harika işler yapan arkadaşınız Ezra Pound’la ilişki kurmamı sağladığınız için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Tekrar çok teşekkürler, en iyi dileklerle. Sevgilerle.

JAMES JOYCE

¹ (İt.) Elyazması.

BAYAN THOMAS KETTLE'a¹

25 Eylül 1916

Seefeldstrasse 54, Zürih

Sevgili Bayan Kettle, bu sabah *Times*'ta eski okul ve öğrencilik arkadaşım Yüzbaşı Kettle'in çatışmada öldüğünü derin bir üzüntüyle okudum. İçten taziyelerimi sunmamı, bir yabancı-nın acınıza davetsizce ortak olması biçiminde değ rlendirmeyeceğinizi umuyorum. Yedi yıl önce İrlanda'dayken bana g s-terdiği iyiliksever ve ince arkadaşlığı şükranla anımsıyorum.

Adreslerini bilmediğim kız kardeşlerinize kayıplarından dolayı çektikleri acıyı paylaştığımı lütfen bildirebilir misiniz? Bu kötü günlerde ailenizin başına geldiğini duyduğum talih-sizliklerden dolayı çok  zg n m.

Sevgili Bayan Kettle, i tenliğime inanın. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

HARRIET SHAW WEAVER'a

8 Kasım 1916

Seefeldstrasse 54, Zürih VIII

Sayın Bayan Weaver, iki mektubunuz için teşekkürler. Eğer Huebsch'e *Oda Müziği*'nin bir kopyasını ve eklediğim basın ilanlarını verirsiniz size minnettar olacağım. Makale teklifini-zi kabul ediyorum fakat korkarım okurlarınız benden zaten yeteri kadar bıktı. Her ne olursa olsun yarın fotoğrafları yol-layacağım, biri *The Egoist* için, biri Bay Huebsch için. İstediği

¹ Evlenince Kettle soyadını alan Mary Sheehy, Stanislaus Joyce'a göre *Oda Müziği*'ndeki iki şiirin esin kaynağı, *Stephen Hero* ve *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*'nde Emma Clery.

“biyografik notlar” için lütfen kendisine *Who’s Who*’yu (1916) ve *The Egoist*’in (15 Ocak 1914) bir kopyasını yönlendirebilir misiniz? Ayrıca koyduğum uzun kâğıtla ona kitaplarımla ilgili bilgiler yolluyorum, istediği budur sanırım. İyi dileklerle, saygılarımla.

JAMES JOYCE

- Oda Müziği:* Bu şiirlerden bazıları *Saturday Review* ve *Speaker* (Londra) ve *Dane*’de (*Dana*?) (Dublin) basılmıştı. Bay Matthews’un yardımıyla Bay Symons baskıya hazırladı.
- Dublinliler:* Norman, *Irish Homestead* (Dublin) editörü, benden bazı öyküler almayı kabul etti, fakat ikinci öyküden sonra okurlarının şikâyet ettiğini söyledi. Öteki öyküler Avusturya’da yazıldı.
- Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi:* Bu romana İrlanda’yı terk etmeden önce notlar halinde başladım ve Trieste’de, 1914’te bitirdim. Terk etmeden önce *Dana*’nın editörleri Bay Magee (John Eglington) ve Bay Ryan’a bir giriş bölümü önerdim. Reddedildi.
- Sürgünler (oyun):* Bunu Trieste’de 1914-1915’te yazdım. (*Drama*, Chicago, Şubat 1916)
- Ulysses:* Roma’da altı (ya da yedi) yıl önce yazmaya başladım ve halen yazıyorum. 1918’de bitirmeyi umuyorum.
- Adres:* 1904’ten beri Trieste’de yaşıyordum. Bir yıl Roma’da kalmamın dışında. Benim isteğimle Avusturya yetkilileri izin verince Temmuz 1915’te Avusturya-İsviçre sınırını terk ettim. O zamandan beri Zürih’te yaşıyorum.

İrlanda Edebiyat Tiyatrosu: Öğrenimim sırasında *Countess Cathleen*'i protesto eden bir mektubu imzalamayı reddetmiştim. İmzayı reddeden tek öğrenci bendim. Birkaç yıl sonra Bay Yeats'in tanışıklığını kazandım. Tiyatrosu için bir oyun yazmamı teklif etti ve ben de on yıl içinde yapmaya söz verdim. 1902'de Paris'te Synge'e rastladım (tıp öğrenimi için gitmiştim). Bana okumam için *Denize Giden Atlılar*'ı verdi ve ölümünden sonra onu (Bay Sainati için?) İtalyancaya çevirdim. Aynı zamanda Yeats'in *Countess Cathleen*'ini çevirdim fakat proje, biz ilk basımını çevirdiğimiz ve Bay Yeats bu basımın İtalyan yayıncıya verilmesini istemediği için başarısız oldu.

Ezra Pound: 1913'te Trieste'de Bay Pound bana yazarak yardımını teklif etti. Romanın elyazmasını, (Şubat 1914'ten Eylül 1915'e kadar) tefrika edildiği *The Egoist*'e getirdi. Aynı zamanda Amerika ve İngiltere'de yayımlanmasını ayarladı. İngiliz ve Amerikan gazetelerinde (hepsi çok sıcak ve takdir dolu) makaleler yazdı. Fakat onun içten yardımları ve *The Egoist*'in yayıncısı Bayan Weaver'ın girişimine karşı *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi* bütün yayıncılarca reddedildi ve halen romanım basılamadı.

İlk Yayınlar: 1. "Parnell": 1891'de dokuz yaşındayken Parnell'in ölümüyle ilgili yazdığım broşür Dublin'de basıldı ve dağıtıldı. Bugün kopyası bulunabilir mi bilmiyorum. 2. On yedi yaşındayken Ibsen hakkında yazdığım bir maka-

le *Fortnightly Review*'da çıkmıştı. Ibsen bana bir teşekkür mesajı yollayacak kadar kibarlık gösterdi. 3. *The Day of [the] Rabblement* (İrlanda Edebiyat Tiyatrosu üstüne broşür): *University Review* için yazılmıştı, okul arkadaşım Bay Skeffington tarafından karma öğretim üzerine kaleme alınmış bir başka makale gibi sansür kurulu tarafından reddedildi. Sonrasında bu makaleleri broşür biçiminde yayımladık.

[HARRIET SHAW WEAVER]'a

6 Mart 1917

Seefeldstrasse 73, Zürih VIII

Sevgili beyefendi (ya da hanımefendi), Messrs Black, Monro, Saw & Co. 22 Şubat'ta bana, 1 Mayıs, Ağustos, Eylül ve Şubat'ta 50'er poundluk toplam 200 £ değerinde çekler vermek için talimat aldıklarını yazdı. Sizin benim yazılarımın hayranı olduğunuzu ve adınızın bilinmesini arzu etmediğinizi de eklediler.¹ Öncelikle yanıtımın gecikmesini bağışlamanızı rica edeceğim sizden. 4 Şubat'tan beri acılı ve tehlikeli bir göz hastalığından (*rheumatic iritis*) yatıyordum, bu geçirdiğim beşinci kriz olduğu ve *synechia*'yla² sonuçlandığı için bugüne kadar yazmak benim için olanaksızdı.

Âlicenaplığınızdan çok duyulandım. Ne diyeceğimi bilemiyorum. Desteğiniz bana büyük cesaret verdi ve böyle bir zamanda gelerek zihnimi birçok üzüntüden kurtardı. Hem armağanınızın cömertliği, hem de verilişindeki incelik için içten

¹ Weaver kimliğini Temmuz 1919'a kadar gizledi.

² İrisin korneaya ya da göz merceğine yapışması.

şükranlarımı sunmama izin verin. Geleceğin, böyle soylu ve düşünceli bir davranışı haklı çıkaracağını umarım.

Size yoksulca bir karşılık vermek istiyorum; bu yüzden kitaplarımın yayıncılarına yazarak bana kitaplarımdan göndermelerini istedim, size ithaf edeceğim bu kitapları kabul etmenizi rica ederim.

İyileşir iyileşmez üzerinde çalıştığım bir romana, *Ulysses*'e devam edeceğim. Bir oyun da yazdım, *Sürgünler*, eğer bu yıl basılırsa size göndereceğim.

Bir kez daha en derin teşekkürlerimi kabul etmenizi ve şükranlarıma inanmanızı rica ederim. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

[MARTHA FLEISCHMANN]'a¹

[? Aralık 1918 başları]

[Zürih]

Demek ki kızmadın.

Dün akşam senden bir işaret bekleyerek hummaya tutuldum.

Niçin bana tek bir sözcüğü, adını bile yazmak istemiyorsun? Neden perdelerini hep kapalı tutuyorsun? Seni görmek istiyorum.

Benim hakkımda ne düşündüğünü bilmiyorum.

Sana söylemiş olduğum gibi, biz karşılaştık, konuştuk, ama sen beni unuttun.

¹ Mektubun dili Fransızca. Joyce'un Zürich'te kendisine yakın yaşayan Martha Fleischmann'a romantik bir tutku beslediği mektuplarından anlaşılmaktadır. Mektubundan da belli olduğu gibi bu, henüz adını bilmediği bir kadına yazdığı ikinci mektuptur. Mektubunda iddia ettiğinin aksine, bu sırada otuz beşinde değil otuz yedisindedir.

Sana bir şey söylememi ister misin?

Sana ait ilk izlenimim.

Şöyle.

Siyahlar giyinmiştin, sallanan tüyleriyle büyük bir şapkan vardı. Renk sana çok uymuştu. Ve şöyle düşündüm: güzel bir hayvan.

Çünkü çekiciliğinde içten ve utanmazca bir şey vardı. Sonra seni seyrederken yüz hatlarının yumuşaklığını ve düzgünlüğünü, gözlerinin tatlılığını fark ettim. Ve şöyle düşündüm: bir Yahudi. Eğer yanıyorsam kırılma. İsa, insani varlığına bir Yahudi kadının rahminde kavuştu.

Seni sık sık düşündüm ve sonra, pencerede seni tanıyınca, kendimi alıkoyamadığım bir tür büyülenmeyle seni seyrettim.

Bütün bunlara kayıtsız kalabilirsin belki de.

Belki de sana aptalca görünebilirim. Senin yargını kabul ediyorum.

Ama dün akşam bana bir işaret verdin ve kalbimi sevinç kapladı.

Kaç yaşındasın bilmiyorum.

Bana gelince, ben yaşıyım – ve kendimi olduğumdan da yaşlı hissediyorum.

Belki de çok uzun yaşadım.

35'imdeyim. Shakespeare'in "esmer kadın"a elemli bağlılığının uyandığı yaşta. Dante'nin, varlığının karanlığına girdiği yaşta.

Bana neler oluyor bilmiyorum.

Bir insanın benim gibi duyguları varken ötekinde bunların bulunmaması olası mı?

Ne istediğimi bilmiyorum.

Seninle konuşmak isterdim.

Puslu bir akşam hayal ediyorum. Bekliyorum ve senin bana doğru geldiğini görüyorum, siyahlar içinde, genç, esrarlı ve

kibar. Gözlerinin içine bakıyorum ve gözlerim sana diyor ki ben bu dünyada bir garip yolcuyum, ne kendi kaderimden ne de başkalarının kaderinden bir şey anladığım yok, yaşadım, günah işledim ve yarattım ve o gün gelince bırakıp gideceğim, ikimizi de doğuran karanlıktan hiç bir şey anlamadan. Belki aynada kendine baktığında bedeninin gizini anlıyorsundur, gözlerindeki vahşi ışığın nereden geldiğini, saçının rengini?

Dün akşam nasıl da inceydin, masada otururken rüya gibiydin, sonra birden mektubumu ışığa tuttun.

Adın ne?

Zaman zaman beni düşünüyor musun?

Sana verdiğim adrese yaz.

Bana Almanca da yazabilirsin. Çok iyi anlarım.

Kendin hakkında bir şeyler söyle.

Evet, yarın bana yaz.

İyi olduğunu...¹

HARRIET SHAW WEAVER'a

20 Temmuz 1919

Universitätsstrasse 29, Zürih

Sayın Bayan Weaver, mektubunuza yanıtlımı geciktirdim, çünkü danışmanlarınızdan telgraf ya da mektup bekliyordum, fakat hiçbirisi gelmedi, şaşkın bir durumdayım, şimdi size yazıyorum. Şimdiye kadar bir aptal olduğumu keşfetmiş olmalısınız; saklamayı tercih etmem gereken bir gerçek. Danışmanlarınızın yolladığı mektuptaki belirli açıklama ve imaları yanlış anladığım gibi, velinimetimin adı hakkındaki imayı da yanlış

¹ Mektubun bundan sonrası yırtılmıştır.

yorumladım.¹ Eğer Londra'daki olaylardan ve kişilerden nasıl da tamamen bihaber yaşadığımı bilseydiniz, aptallığımı bağışlamaya razı olurdunuz. Çok az gazete ve kitap görüyorum, resmi zorunluluklar ve Bay Pound'la (şimdi daha da seyrek) yazışmalarımız dışında kimseyle yazışmıyorum. İma ettiğiniz sözlerimi geri almam için bir neden yok, fakat tersi sıfatları kendime tekrar ve tekrar yakıştırmam için birçok neden var.

Bekleyerek geçirdiğim şu son günlerde, bana böyle cömertçe yardım eden ve hâlâ da etmekte olan kişinin siz olduğunu öğrenmenin büyük zevkiyle artan bir şaşkınlık duyumsadım. Bana, gönderilen son bölümün² size biraz zayıflık ya da bir tür dağınıklık gösterdiğini yazıyorsunuz. Mektubunuzu aldığmdan beri bu bölümü birkaç kez okudum. Onu yazmak beş ayımı aldı ve her zaman bir bölümü bitirdiğimde zihnim boş bir duyusuzluk durumuna geçiyor; öyle ki ne ben ne de sefil kitap bu durumdan kurtulabileceğiz. Bay Pound bana oldukça telaşla hoşnutsuzluğunu yazdı, fakat ben onun hoşnutsuzluğunun, büyük ölçüde takdire şayan ve enerjik sanat yaşamının geniş ilgilerinden kaynaklanan ve meşru olmayan bir temele dayandığını düşünüyorum. Bay Brock³ da bana yazdı, benden çılgınlık metodunu (ya da metotlarını) açıklamamı diliyor; fakat bu metotlar türlü türlüdür, günün bir saatinin öbüründen farklı oluşu, gövdenin bir organdan öbürüne, bölümden bölüme değışmesi gibi – ki onun eleştiri sabrını takdir etmeme karşın cevap verme girişiminde bulunamadım. Sizden bana yaptığınız büyük iyiliklere aynı zamanda büyük cefalar eklemenizi istemeliyim. Eğer “Sirens” böyle yetersiz bulundu ise “Cyclops” ya da daha sonra “Circe” bölümünün beğenileceğine

¹ Joyce, kendisine yardım edenin Bayan Cunard olduğunu sanmıştı.

² “Sirens”.

³ A. Clutton Brock (1868-1924) İngiliz eleştirmen.

dair de ümidim kalmaz ve dahası bu bölümleri çabuk yazmam olanaksız. Gerekli unsurlar ancak uzun zaman bir arada bulunarak kaynaşacaktır. Son derece yoran bir kitap olduğunu itiraf etmeliyim, fakat halen yazabildiğim tek kitap.

Son iki yıl süresince sizden armağan aldığım zamanlarda hep bir uğursuzluk seziyordum, (şimdi yanlış olduğu ortaya çıktı) ki kitabın her bölümü yazıldıkça bana yardım eden kişinin sempatisi yavaş yavaş yok olacaktı. Benim deneysel araştırmalarıma bir yanıt olarak danışmanlarınızla bana ulaştırılan “kavurucu” sözcüğü, batıl inançlı zihnim için özel bir anlam kazandı; yazının kendisindeki kalite ya da hüner yüzünden değil, fakat bir kitabın gelişimi daha çok kumlamaya benzediği için. Bir kişiden söz ettiğimde ya da birini dahil ettiğimde, onun ölüm ya da ayrılık ya da talihsizlik haberini duyuyorum ve her izleyen bölüm, sanatsal bir kültür (retorik ya da müzik ya da diyalektik) alanıyla uğraşırken arkamda yanmış bir arazi bırakıyor. “Sirens”ı yazdığımdan beri herhangi bir tür müziği dinlemem olanaksız oldu.

Minnettarlığımı anlatmaya çalıştım, fakat yapamadım. Kitabım *Sanatçının Bir Genç Adam Olarak Portresi*’ne halkın dikkatini çekmiş biri olarak, siz bu kitabın elyazmalarını kabul ederseniz, hep şükran duyacağım. Elyazmaları şu an Trieste’de, koşullar daha elverişli olur olmaz alıp size sunacağım.

Bana büyük âlicenaplıkla ve vakitlice yardım ettiniz. Bir şair ya da insan olarak kendimi buna değer görmek isterdim. Bütün yapabildiğim teşekkür etmek. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

CARLO LINATI'ye¹

21 Eylül 1920

rue de l'Assomption 5, Paris XVI

Sevgili Linati, Bay Dessy'nin önerisiyle ona, kocaman boyutu ve daha kocaman karmaşasıyla benim canavar romanımın (yalnız evde kullanım için) bir çeşit özetini-anahtarını-iskeletini-şemasını göndermenin daha iyi olacağını düşünüyorum. Belki metin eline geçince düşüncem sana daha net görünür. Yoksa Rodker'a² yaz ve öteki kopyaları da sağlamasını iste. Şemada sadece *Schlagworte*'yi³ verdim ama bu şekliyle de anlatacağını düşünüyorum. İki ırkın (İsrail, İrlanda) epigi, aynı zamanda insan bedeninin devinimi, aynı zamanda bir günün (yaşamın) küçük öyküsü. *Ulysses*'in karakteri beni çocukluktan beri etkilemiştir. 15 yıl önce *Dublinliler* için bir kısa öykü yazmaya başladım, fakat vazgeçtim. Yedi yıl bu kitap için çalıştım – kahretsin! Aynı zamanda bir tür ansiklopedi. Amacım yalnızca bir miti *sub specie temporis nostri*⁴ göstermek değil, fakat bütün maceraların, bütünün biçimsel bir şeması anlamında (her saat, organ, sanat iç içe geçirilmiş ve bağlanmış) kendi koşulunu hatta kendi tekniğini yaratmasını sağlamak. Her macera birçok kişiyi içermesine rağmen, tabiri caizse, tek bir kişi; tıpkı Aquinas'ın cennetin sahiplerinden bahsetmesi gibi. Hiçbir İngiliz matbaa bir sözcüğünü bile basmak istemedi. Amerika'da dört kez önlendi. Şimdi duyduğuma göre püristenler adına İngiliz emperyalistler, İrlanda cumhuriyetçileri ve Katolikler kitabın basılmasına karşı büyük bir hareket hazırlı-

¹ Mektubun dili İtalyanca. Carlo Linati, Joyce'un İtalyanca çevirmeni.

² John Rodker (1894-1955) İngiliz şair, romancı, yayıncı.

³ (Alm.) Sözlük ya da ansiklopedilerde sayfanın tepesine yazılarak o sayfadaki ilk ve son sözcüğü gösteren sözcük, slogan.

⁴ (Lat.) Zamanımızın türü altında bir mit olarak.

yorlarmış – ne ittifak ama! Tanrım, ben Nobel Barış Ödülü’nü hak ediyorum.

Evet, istersen önce tasarladığın makaleyi yaz, sonra çok dikenli olmayan bir bölüm seçersin ve bir kısmı gelecek sayıda çıkar.

Madam “Circe”yi ciddi bir şanssızlık geciktirdi. 29 Haziran’da Trieste’den bir kutu dolusu kitabı işlerim için buraya, Paris’e gönderdim, gelmedi. Telgraf çektim, yazdım, tekrar yazdım, yok. Hep olanaksız yapıyorum. İçten selamlar.

JAMES JOYCE

Not: Tanrım! Şema için ne iğrenç kâğıtlar seçmişim. Gerçekten berbat – berbat bir kitap için uygun! Lütfen onları –ailenin şerefi için– geri gönder.

J.J.

ALESSANDRO FRANCINI BRUNI’ye¹

7 Haziran 1921

71 rue de Cardinal Lemoine, V^e, Paris

Sevgili Francini, *E.N.deki*² makalenin senin eserin olduğunu kestiriyorum. Teşekkür ederim. Sonu iyi olmuş. İşte, gene taşınmak zorundayım (ve bana resimlerinden birini yollamak isteyen Silvestri nerede kaldı? Eğer kendi evim olsaydı, bırakmak zorunda kaldığım biblolar gibi onun resimlerinden birini de evime koymaktan çok memnun olurdum). 11 ayda beşinci taşınmam. Raspail Bulvarı’ndaki daire bana ayda 2000

¹ Mektubun dili İtalyanca. Francini Bruni, Trieste’de Şubat-Temmuz 1906’da Joyce’larla aynı daireyi paylaştı.

² *Era Nuova*, Trieste’de 1919 ve 1923 yılları arasında çıkan günlük bir gazete.

lirete mal oldu. Fakat bu kez bir şey ödemişim. Fransız romancı Valery Larbaud,¹ yazısında *Ulysses*'in Rabelais'den² beri Avrupa'da yazılmış en engin ve insani eser olduğunu ilan ediyor. Bundan öte (zaman gösterecektir) fikirlerini kanıtlarla nasıl destekleyeceğini de bilmiş. Benim karışıklığımdan bir şekilde haberdar olarak dairesini dekore ettirmiş ve yaz aylarında kullanmam için bana ayırmış. İnanılmaz bir şey. Pantheon'un arkasında, Luxembourg'a 10 dakika, iki demirli kapıyla girilen küçük bir park, mutlak sessizlik, büyük ağaçlar, kuşlar (hayır, sandığın gibi tedirgin edecek cinsten değil).³ Paris'ten 100 kilometre uzakta gibi. Mobilyalar zevkli. Vieux Colombier Tiyatrosu'nun başoyuncusuyla fantastik fakat çok rahat eşyalar tasarlamışlar. Benim bir şeye değer olmam mümkün mü? Trieste'deki son deneyimimden sonra kim bunu söyleyebilirdi ki? Larbaud bir tek bölümün, "Circe"nin, bir Fransız yazarına yaşam boyu ün sağlamaya yeteceğini söylüyor. Fakat *oh!* ve *ah!* ve *heyhat!* ve *uff!* Ne kitap! "İthaka" bölümü hepten geometri, cebir ve matematik ve nihayet "Penelope"! Kafamı buz denizine sokmak isterdim. Kitap çoktan basımda ve deneme baskılarını yarından sonra bekliyorum. Belki Ekim ya da Kasım'da basılabilir. Üç pahalı basım da dahil yanıştan kaçınmalı. Cilt renkleri (ben seçtim) mavi zemin üstüne beyaz harfler olacak; hanedan tarafından ithal edilmiş, gerçekte Bayyera'dan gelen Yunan bayrağı, fakat özel bir biçimde miti iyi sembolize ediyor, denize saçılmış beyaz adalar gibi.

Maddi yönden, basım iyi giderse (her gün siparişler geliyor, bugün Avustralya'dan üç tane geldi) 100.000 ile 150.000 (liret) arasında alacağım. Fakat beni ilgilendiren bu değil. Yor-

¹ Valery Larbaud (1881-1957) *Ulysses* için konferanslar veren Fransız yazar.

² François Rabelais (1494-1553) *Gargantua ile Pantagruel*'in yazarı. Fransız Rönesans'ının öykücüsü, eğitimcisi ve filozofu.

³ (İt.) *Uccello*: Kuş, aynı zamanda penis.

gunluğumun ve rahatsızlığımın karşılığını hiçbir para ödeyemez. Sipariş verenler hakkında gerçekten gülünç şeyler yazılabilir – Bela Kun’un¹ oğlu ve yeğeni, Britanya Savaş Bakanı Winston Churchill, bir Anglikan piskopos ve İrlanda devrimci hareketinin bir önderi. Bir anıt oldum, hayır bir *vespasian*.²

Giorgio tatil için Zürih’te. Papini’nin³ kitabını isteyeceğim fakat şu anda okumaya söz vermiyorum. Benco’ya ve ressam-nakliyeci Silvestri’ye selamlar.

Karina ve Daniele’ye⁴ iyi dileklerle... Ellerinizi sıkıyorum.

JAMES JOYCE

FRANK BUDGEN’a⁵

16 Ağustos 1921

[71, rue de Cardinal Lemoine, Paris]

Sevgili Budgen, mektup için teşekkürler. Öncelikle *Sieges of Gibraltar* (Cebelitarık’ın Muhasarası) ve Conan Doyle’un⁶ *History of South African War* (Güney Afrika Savaşı Tarihi) Nelson’ın ucuz baskı serisinden gönder. Bu arada kitap gönderisi olarak postalandığından emin ol. Paket olarak gönderilen kitap kutularının gelmesi 6 hafta alıyor! İnanmazsın ama gerçek. 60 sayfalık kitap için aşağıdakileri önermek çok mu fazla olur: bir müsvedde defter al, sayfalarını sök. Tekrar kitabı hızla oku-

¹ Bela Kun, 1919 Macaristan Sovyet Cumhuriyeti’nin önderi.

² Kullanandan vergi alan Romalı imparatorun adıyla anılan idrar kabı, ördek.

³ Giovanni Papini (1881-1956) İtalyan yazar.

⁴ Daniele, Bruni’nin oğlu.

⁵ Frank Budgen (1882-1971) İngiliz yazar ve ressam.

⁶ Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930) yarattığı Sherlock Holmes tipiyle tanınan polisiye roman yazarı.

duğunda kitapta ilginç gelen sözcükleri sayfalara not et ve görüşlerini (sanatsal görüşlerini değil, ben sanatçı değilim) hızlı karala, öyle ki kitabın planını gösterebilir ve onları bana yolla.

“Penelope” kitabın *clou*'sudur.¹ İlk tümce 2500 sözcüktür. Bu bölümde sekiz cümle var. Dişi sözcük evetle başlar ve biter. Koca dünya top gibi yavaşça, emniyetle ve yansızca dönerken, dört ana konu olan kadının memeleri, kıcı, rahmi ve vajinası; *çünkü, dip* (her anlamda dip, düşmenin tabanı, en aşağı sınıf, denizin dibi, yüreğin derinliği), *kadın, evet* sözcükleriyle anlatılmış. Muhtemelen kendisinden önceki herhangi bir bölümden daha açık saçık olmakla birlikte bana mükemmel, makul, tam ahlaksız, tohumlanabilir, güvenilir, birbirine geçen, akıllı, sınırlı, basiretli, farksız, *Weib. Ich bin der Fleisch der stets bejaht*² gibi görünüyor.

8/6 için 20 frankı ekte gönderiyorum. Daha fazlası gelecek. Bana o mektubu gönder.

J.J.

Molly Bloom 1871'de doğmuştu.

BAYAN WILLIAM MURRAY'e

14 Ekim 1921

9, rue de l'Université, Paris VII

Sevgili Josephine Teyze, mektubuma hızlı yanıtın için teşekkürler. *Ulysses* 800 sayfa, 28'e 16 santimetre boyutlarında kocaman bir kitap. Üç hafta içinde çıkacak. En ucuzu 3, en

¹ (Fr.) *Clou*: Çivi, mılh, çiban.

² (Alm.) *Weib. Ich bin der Fleisch der stets bejaht*: Kadın. Ben her zaman onaylayan bedenim. Goethe'nin *Faust*'undan: “*Ich bin der Geist der stets verneint*” (Ben her zaman inkâr eden ruhum).

pahalısı 7 £. Bir tane yollayacağım. Çok pahalı olduğu için çok az bedava kitabım var.

Powell'lar hakkındaki bütün bilgiyi, dedikoduyu ya da anımsadığın her şeyi istiyorum. Özellikle anne ve kızlar hakkındakileri. Yurtdışında doğmuş olanları var mıydı? Bayan Powell ne zaman öldü? Üçüncü kardeşi hiç duymadım, sadece Gus ve Charley. Kadınlar da Bayan Gallaher, Bayan Clinch ve Bayan Russell'dı. Evlenmeden önce nerede yaşıyorlardı? Binbaşı, eğer rütbesi buysa, ne zaman öldü? Dillon'lar (Mat Dillon ve kız sürüsü, Tiny, Floey, Atty, Sara, Nannie ve Mamie, özellikle sonuncusu, sigara içen ve İspanyol tipli olanı) hakkındaki bilgileri de. Bir dosya kâğıdı ve kalem al ve bunlar hakkında anımsadığın ne kadar saçmalık varsa karala.

Birisinden Summerhill 81 numaraya gidip babamın adresini öğrenmesini isteyebilir misin? Bir ay önce Lucia'ya ince bir elyazısıyla oldukça eğlenceli bir mektup yazdı. Kendini koruması için bir adamla dışarıya çıkıyorsa ona hak veririm. Gazeteleri inceleyince anlıyorum, benim yaşlı, sevgili, *shamrock*¹ vatanımda herkes yaşamını ellerinde taşıyor. Sizin ailenizin de bu trajediyi yaşadığını duyduğuma üzüldüm. Bu koşullarda size dert olmak herhalde mantıksız olacak fakat ihtiyacım olan tek şey bilgi, hem de acele. Eğer ülke mezbahaya dönmemiş olsaydı elbette giderdim ve istediğimi alırdım. Aceleyle ve saygılarımla.

JIM

Not: *Ulysses*'i okumak istersen önce Homeros'un nesir olarak çevrilmiş *Odysssea*'sını satın alman ya da bir kütüphaneden ödünç alman iyi olur. Clonliffe yolunda yaşayan Hunter hak-

¹ (İng.) Üç yapraklı yonca. Ana, baba ve kutsal ruhu simgeleyen *shamrock* İrlanda'nın ulusal amblemi.

kında bildiklerini sormayı unuttum, Alf Bergan¹ vb. ne oldular demek istiyorum. Oradaki ilişkileri biliyorum. Başkalarına sormana gerek yok. Sana yazıyorum. Bildiklerini ve anımsadıklarını yaz. Yurttaşlarımdan maddi manevi yardımlarını istemiyorum. Ballybough'ta mısın? Bana tam adresini yolla.

ROBERT MCALMON'a²

[Mart 1922]

rue de l'Université 9, Paris VII

Sevgili McAlmon, yüzük ve kravatlar için teşekkürler. Cannes'a gidip bana kravat al demek istemedim! Tanrı korusun. Senin her zaman bir fiçı dolusuyla dolaşıp haftada bir düzine savurduğunu düşünüyordum. Fakat sonuç olarak dedikodu beni yanıltmış.

Beni basın ve halk yanılttı
İftira ve yalanın işareti say
Saatleri olan bir herif olduğumu
Seninse kravatları olan bir adam

Yüzük çok hoş ve piskoposlara göre. Allahın cezası memurlarla birlikte *Ulysses*'e devam etmeden memnunum. *Observer*'dan (ilk kez çıkacak) bir ilan sana Bayan Beach³ tarafından yollanacak. Sonuçta bir günde 136 sipariş geldi! Basım yakında biter ve dinlenebilirim diye umuyordum. Ailem 1 Nisan'da birkaç ay için İrlanda'ya gidecek, ben hâlâ büyük bir

¹ Dublin şerifinin ve sonra savcısının yanında kâtiplik yapan Alfred Bergan (1887-1941) Joyce'un babasının da yakın arkadaşıydı.

² Robert McAlmon (1896-1956) 1940'a kadar Paris'te yaşayan, Contact Yayınevi sahibi Amerikalı kısa öykü yazarı.

³ Sylvia Beach, *Ulysses*'in Amerikalı yayıncısı.

umutla dairenin peşindeyim. Pound ve Shaw benimle mektup savaşındalar. Wyndham Lewis¹ bu gece gelecek. Laurence Vail beni ve ailemi düğün kahvaltısına davet etti. Onu güçlükle anımsıyorum, ona ya da öbürüne² bir yerde rastladılar sanırım.

Tehdit ettiğin gibi *Ulysses*'i pencereden aşağı atma. Pyrrhus, Argos'ta böyle öldürüldü. Hem Sokrates geçiyor olabilir. Senin güneş, hava ve denizini kısıkanıyorum. Burası sıkıcı ve hiç de filozofça değil. Bloomitis'ten kurtulunca gene yaz. Sevgilerle.

JAMES JOYCE

BAYAN WILLIAM MURRAY'e

23 Ekim 1922

Hotel Suisse, Quai des États-Unis, Nice

Sevgili Josephine Teyze, Paris'ten ayrılmadan birkaç gün önce sizden öfkeli bir mektup aldım. Gerçek şudur: *Ulysses* 2 Şubat'ta basıldı. Kitap satılıp tükendikten sonra Nora İrlanda'ya, annesini görmeye gitmek istediğini söyledi. Onu vazgeçirmek için elimden gelen her şeyi yaptım, fakat buradaki ve İrlanda'daki arkadaşları ona, bunun herhangi bir iş kadar basit olduğunu söylediler. Sonuçta babam da çocukları görmek istediği için bıraktım gitsinler, fakat bir hafta filan Londra'da kalıp durumu gözlemleri için söz aldım. On gün onları mektuplarla, telgraflarla Londra'da tutmayı becerdim. Sonra birden İrlanda'ya gittiler. Bir gece Dublin'de kaldılar ve Lucia, kibarca, onlara adresini anımsadığı babamı ziyaret etmelerini önerdi.

¹ Shaw ve W. Lewis için bkz. 5 Ekim ve 8 Temmuz 1934 tarihli mektuplar.

² Kay Boyle (1902-1992) "Kayıp Kuşak"tan Amerikalı şair ve romancı. 1923'te Paris'e geldi ve yirmi yıl kaldı. Bir dönem Ernest Walsh'la yaşadı. Öncü dergilerle iç içe oldu.

Bunu yaptılar ve Galway'e gittiler. Galway'de oğlum sokaklarda izlendi ve bana söylediğine göre, kendisinin Zulular dediği kimselerin geceleri onu yatağından kaldırıp öldüreceklerinden korktuğu için uyuyamadı. Sarhoş bir subay kabadayılık edip önünü keserek bir centilmenin oğlu olduğu için neler duyumsadığını sordu. Bu sırada, sekiz yıl sürekli çalışma ve deliliğin sınırında olan ben, sonunda bitmişim. Korktuklarımın olduğunu söylemeye gerek yok. Londra'dan Paris'e gelmek istediklerini bildiren bir telgraf aldım. Galway'de kaldıkları yerin karşısını isyancılar ele geçirmiş, yatak odaları hür devlet birliklerince işgal edilmiş, pencereye makineli tüfek yerleştirilmiş. Kentten istasyona koşmuşlar ve karınlarının üstüne yatarak (onlar, iki kadın) bir trene kaçmışlar ve yol boyunca sağdan soldan bir saat süren iki ateş ortasında kalmışlar. Karanlıkta Dublin'e ve böylece Paris'e geldiler. Lucia'yı dört ay için Normandiya kıyısında bir kampa, Giorgio'yu Avusturya'nın Tirol eyaletine gönderdim. Birkaç hafta önce biten şiddetli göz ağrısından sonra –fakat açıkça bu kimseyi ilgilendirmiyor– şimdi görüşümü ve sağlığımı tekrar kazanma umuduyla buradayım.

Öfkenin ikinci nedeni benim kitabımmış gibi görünüyor. Ben bunda da birincisi kadar masumum. Yedi ay önce size onu gönderdim, fakat alındığına dair bilgidен ve son mektubunuzdaki imadan başka tek sözcük duymadım. Kitabın Londra'da piyasa fiyatı 40 £ ve imzalıları daha da çok ediyor. Bunu söylüyorum, çünkü Alice¹ dedi ki onu ödünç (ya da hepten) vermişsiniz ve Dublin'de insanlar, kitapları geri vermemenin bir yolunu bulur. Birkaç yıl içinde ilk basımının kopyaları muhtemelen 100 £ edecek, kitap uzmanları öyle diyor; tabii bunların, okunmamış olduğu anlaşılan içeriğiyle ilgisi yok. Bütün öteki kitaplarım gibi, bir ya da daha önceki mektubunuzdaki isteği-

¹ Bayan Murray'in kızı.

niz üzerine bu kitabı da size gönderdim, birkaç poundluk bir pirzola armağanı ile *Ulysses* gibi bir kitabın armağan edilmesi arasında bir fark vardır. Başınızı hafifçe teşekkürle sallayarak pirzolayı aldığınızı bildirirsiniz, bu da ağzınızın alabildiğine dolu olması demektir, fakat büyük bir kitabın ağza sığmaktaki zorluğu karşısında aynısını yapamazsınız.

Üçüncü öfke nedeni, Mabel evlilik pastası göndererek evlendiğini ilan ettiğinde, ben Londra'dan bir mektup yazana kadar kimsenin ona yanıt vermemiş olması. Bu dolgun lokma, ben karartılmış bir odada sürekli acı ve kör olma tehlikesi içinde, ameliyat olasılığıyla yatarken geldi. Mektubun yanıtlandırılması ve tebriklerin gönderilmesi için talimat verdim. Bu yapılmadı. Aylarca süren şiddetli, tehlikeli hastalıkla Paris'in merkezinde bir otele *Ulysses*'in yayımından doğan coşku arasında (mektuplar, telgraflar, makaleler) bu küçük karışıklık nasıl oldu, kestiremiyorum.

Bu uzun mektubu yazmam gerekmemeliydi, fakat Nora'nın yazacağı mektup size 1931 baharının başından önce ulaşamayacağından yazmak daha iyi. Bu arada herhangi bir konuda bana ulaştırmak istediğiniz bir görüş ya da bilginiz varsa dikkatle ilgileneceğim, fakat öfkeli mektuplar Nora'ya ya da orada burada ona akıl verenlere ya da hürriyet savaşının¹ başkanına

¹ 1916 Paskalya Ayaklanması'nın bastırılış biçimi derin yaralar açtı ve İrlanda halkı, "suçu yalnız ağabeyini izlemek" olan William Pearce'i ve ayakta durmadığı için iskemlede kurşuna dizilen James O'Connolly'yi unutmadı. İngiltere yumuşama siyasetine yönelerek iki bin tutukluyu bıraktı. Bunlar IRA'yı kurdu. İngiltere'nin "İrlanda Meclisi" kurma siyaseti Sinn Féin'in meclisi tanımayarak boykot etmesiyle başarısız sonuçlandı. 1918'de tutuklamalar başladı. Paskalya Ayaklanması'na katılan Michael Collins büyük ödüle rağmen yakalanamıyordu. 1918'de Sinn Féin seçimlerden çoğunlukla çıktı ve İngiliz Parlamentosu'na katılmayarak İrlanda Meclisi'ni kurdu. 1919'da ayaklanma başladı. İrlanda Cumhuriyeti resmen 1921'de kurulduysa da içsavaşla birlikte çarpışmalar 1922'ye kadar sürdü.

ya da isyancıların liderine ya da Fairview mahalle papazına ya da İrlanda'nın adandığı kutsal yüreğe yazılmalı, bana değil. Kuşkusuz başka bir zaman, Lucia ve Giorgio için kuşkulu da olsa, memleketi olan o gübre tepesini tekrar ziyarete gittiğinde Nora'yı göreceksiniz. Galway'de hava hâlâ çok güzel fakat biraz pahalı. Öyle görünüyor ki gezilerinin tek canlı anısı, çoğunlukla oldukça zehirli, çeşitli ve ağır küfürleriyle ülkesine ve ülkesindeki herkese söverek onları epey eğlendiren babamla yaptıkları görüşme oldu – ki en büyük oğlu da tüm bu teranelere yüreğinin derinlerinden, en dibinden bir *Aminle* karşılık veriyor.

Nora ve Lucia burada, benimleler. Giorgio Paris'te. Muhtemelen o da gelecek, burada bu kış bir yer tutmayı düşünüyorum. Herkes iyi, umarım siz de iyisinizdir.

12 Ekim'de *Ulysses*'in ikinci basımı yapıldı. Her biri 2.2.0 £'a 2000 nüshalık bütün baskı dört günde satıldı.

Hepimizden iyi dilekler ve selamlar.

JIM

Not: Bu bana, mektubunuzda Nora ve çocukların (“çocuk” Giorgio babasından uzun ve Lucia kamptan sonra sirk trapezinde çalışabilir) İrlanda'ya Bay ve Bayan Devan'ı ziyaret amacıyla gittiklerini varsaydığınızı anımsattı. Siz sözünü edene kadar aklıma gelmemişti ama haklı olabilirsiniz. Çay içmeye, meydan kahvesinde hanımların müziğini dinlemeye gittiler ama dönünce onlara soracağım. İnkâr etmelerini bekliyorum ama gerçeği söyleyip söylemeyeceklerini kim bilebilir? Mesele de bu.

J.

HARRIET SHAW WEAVER'a

12 Ekim 1923

Victoria Palace Hotel, 6, rue Blaise Desgoffe, Paris

Sevgili Bayan Weaver, bölümü, hafta sonuna kadar elinize geçmesi için ekspres yolluyorum. Uzun süredir şu yaşlı kibar tarihçilerle bir aradayım ve artık yoruludum. Arkaya, nesrin hemen ardından gelen şiirlerin bir tür planını karalıyorum.¹ Sevgi ve iyi dileklerle.

JAMES JOYCE

[Sayfanın arkasında]

Adil	Evangelist		Dört Dini Önder	Cevher	Evangelist Singeleri	Ayin Renkleri	Gün	Eyalet	Aksan
A thou	Matta	Matt Gregory	Peregrine O'Clery	altın	—	mavi-siyah	Paskalya'dan önceki pazar	Ulster	Belfast
B she	Markos	Marcus Lyons	Michael O'Clery	gümüş	aslan	ay mavisi	kutsal salı	Munster	Cork-Kerry
C you	Luka	Luke Tarpey	Farfassa O'Mulconry	çelik	dana/nbî'î	kırmızı	casus çarşamba	Leinster	Dublin
D I	Yuhanna	Johnny MacDougall	Peregrine O'Duignan	demir	kartal	siyah	hayırlı cuma	Connacht	Galway-Mayo

Ayin renkleri üç *İncil* için menekşe, Yuhanna için siyah. Marcus Lyons'un günü dolaylı olarak belirtilmiştir. Dougal (dub ɣal) "koyu yabancı" (yani Dane) anlamına gelir. Apokrifa'ysa² Lally, Roe, Buffler vb. ile ifade edilmiştir.

J.J.

¹ *Finnegans Wake*, ss. 398-399'daki şiirle ilgili notlar. 1632-1936'da Donegal manastırındaki dört Fransisken rahibin İrlanda vakayinamesinden esinlenen Joyce'un İrlandacasından kaynaklanan hatalar var.

² Eski Ahit'e bağlı olup İbranice metinleri bulunmadığı için herkesçe *Kitab-ı Mukaddes*'in metnine dahil edilmeyen, bazı kiliselerce kutsal kabul edilen bir takım kitaplar.

NORA BARNACLE JOYCE'a¹

[? 5 Ocak 1924]

[Paris]

Sevgili Nora, sendeki nüsha basım hatalarıyla dolu. Lütfen buradan oku. Ben sayfaları kestim. Sonda yanlış listesi var.

JIM

HARRIET SHAW WEAVER'a

7 Mart 1924

[Paris]

Sevgili Bayan Weaver, Anna Livia bölümünü bitirdim. Gönderiyorum. Ondan sonra çalışma, üzüntü, kötü ışık, genel koşullar ve öteki nedenler sonucu kalem tutacak gücüm kalmadı. Açıklamak için birkaç söz: gece olunca ağaç ve taş olan iki çamaşırcı kadının nehir kıyısında gevezeliği. Nehrin adı Anna Liffey. Başlangıçtaki bazı sözcükler Danca-İngilizce kırması. Dublin'i Vikingler kurmuş. İrlandaca adı *Ḃalıe-Átla-Cúlad* (Ballyclee), Sürülerin Nehri Geçtiği Kent. Onun Pandora kutusu, insan etinin mirasçısı olduğu hastalıklarla dolu. Su oldukça kahverengi, alabalık açısından zengin, çok dolambaçlı, sığ. Sonuna doğru bölündüğü yerde (yedi bent) kent kuruluyor. Izzy, sonrasında Isolde (Chapelizod) olacak.

New York Times için çekilen grup fotoğrafını gönderiyorum.²

Umarım iyisinizdir ve bu bölüm sizi memnun eder.

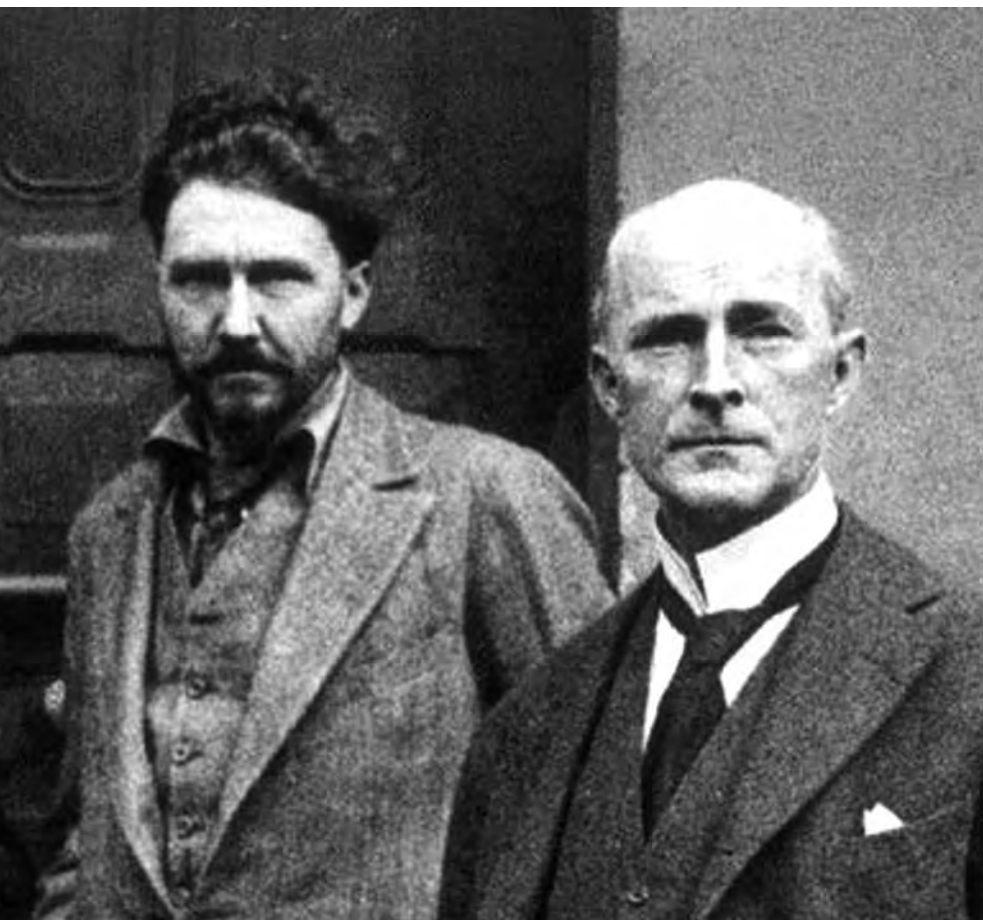
İyi dileklerle, sevgilerle.

JAMES JOYCE

¹ Nora'ya *Ulysses*'in 1000. kopyası verilmişse de Nora kitabı okumaya yanaşmamıştı. Joyce dördüncü baskıda artık okuyabileceğini düşünüyor.

² John Quinn, Pound, Ford Madox Ford ve Joyce'un bulunduğu bu fotoğraf *Transatlantic Review* ile *New York Times* dergilerinde yayımlandı.

Ford Madox Ford, James Joyce, Ezra Pound, John Quinn
Paris, 1923

HARRIET SHAW WEAVER'a

27 Ocak 1925

8 Avenue Charles Floquet, Paris VII

Sevgili Bayan Weaver, yarın Bay Shaun'un (okuyup biraz değiştirdiğim) "ilk iki izlenim"inin¹ elyazmasını ve daktilo edilmiş halini yollayacağım. Ertesi gün de kalan yazıları. Orta kısımlarda bir kesinti var (elyazmasında gösterilmiş). Ne düşündüğünüzü öğrenmek için sabırsızlanıyorum. Ameliyatla ve nekahetle ve tatille bu kadar çok şeyi nasıl becerebildiğimi bilmiyorum. Bana onun hakkında yazacağınızı umarım. Bayan Beach size Oscar Wilde'la yapılmış bir ruhlarla sohbet kitabı yollayacak, kitap sayfalarından birini açıklayacaktır. Wilde, *Ulysses*'i pek sevmiyor. Kitabın "sevgili bayan"ı Travers Smith, Dublin Trinity College profesörü müteveffa Dowden'ın kızı.

İşte, düne ait bir başka Borsch² diyalogu:

Dr. B.: Gözümüz nasıl?

J.J.: *Semper idem*.³

Dr. B.: (meşgul) Bana değil. Daha hâlâ on beş günüm var.

J.J.: On gün doktor. Hâlâ kazanacağınızı düşünüyorsunuz.

Dr. B.: Tabii kazanacağım.

J.J.: (şaşkın, vurulmuş, yenilmiş, çaresiz, ezilmiş, genişçe güler)

Dr.B.: Görüşün düzelecek.

J.J.: İnatçı bir göz, değil mi doktor?

Dr. B.: İnatçı olmayan biri iyi değildir.

J.J.: (mat olmuş, susturulmuş, güçlükler altında, genişçe güler)

Gözlükleri ne zaman vermeyi düşünüyorsunuz?

Dr. B.: Üç hafta ya da bir ay sonra.

¹ *Finnegans Wake*, III. kitap, i-ii. bölümler.

² Dr. Louis Borsch, Joyce'un göz doktoru.

³ (Lat.) Hep aynı şey.

Bilmem ki ne demek istiyor. Fakat iki Amerika'nın da el-çisi olmayı hak ediyor. Ona, aynı zamanda ameliyat ettiği Bordeaux'lu kadının görüp görmediğini sordum. O kötü bir vakaydı, dedi, fakat bir umut var.

Size birkaç şey söylemeliyim. İrlanda alfabesi (*ailm, beith, coll, dair* vb.) hep ağaç adlarından alınma. *nac* (orah) *H* demek, oyun ise *O*. Nola'lı Bruno Nolan bir başka büyük Güney İtalyalı, benim ilk kitapçığım *The Day of the Rabblement*'a (Ayaktakımının Günü) alınmıştı. Felsefesi bir tür düalizm – doğadaki her güç kendini gerçekleştirebilmek için karşıt yönde evrimleşir ve karşıtlık tekrar birleşmeyi getirir vb. Tristan, İrlanda'ya ilk ziyaretinde adının içini dışına çıkardı. Norveç-Dan dilinde dişilik-erillik yok. İki cinsiyet de ortak ve nötr. Harf-i tarif, bir isim olan Manden'i takip ediyor, dolayısıyla da Landen'i. “Man siger at jeg er blever Konservativ” (Benim hâlâ Tory olduğumu söylüyorlar), Ibsen'in bir şiirinin ilk dizesi. Karabaslanları anlatan sözcükler Yunanca, Almanca, İrlandaca, Japonca, İtalyanca (yeğenimin çocukça telaffuzuyla) ve Asurcadan (“iğrenç köpek” denilen yıldız takımı). Son dili oldukça akıcı konuşuyorum ve mutfakta reçel kaplarının üzerine basılmış bu dilde birkaç cildim var. İrlanda'da (E) kıyı kentlerinin çoğu Dan. Zavallı adamlar sık sık kazazede olmuşlar. Eski Dublin'de Adriyatik Denizi'ndeki Doge düğünüyle benzeşen bir tören vardı.

Umarım bu size yardımcı olur. Muhtemelen pasajlar basılırsa ne olduğunu keşfedeceksiniz. Daktilolara inanmak zor.

Umarım yağmurdan ve tutulmadan sonra orada havalar iyidir. Lütfen Bayan Marsden'a selamlarımı iletir misiniz? Kitabını yakında göreceğimi umarım, duyduğuma göre Paris'te, burada, araştırmalar yapıyormuş.

Sürgünler 15 Şubat gibi sahnelenecekmiş, öyle diyorlar.¹ Korkarım burada elektrikler kesiliyor. Mektuba son veriyorum. Işık düşüyor, düşüyor, sonra çıkıyor, çıkıyor. En iyi dileklerle, sevgilerimle.

JAMES JOYCE

HARRIET SHAW WEAVER'a

22 Ekim 1925

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle, Paris VII

Sevgili Bayan Weaver, on gündür azılı bir soğuk algınlığıyla, Paris'te salgın olan bu kasvetli şeyle yatıyorum. Umarım orada havalar daha iyidir. Şimdi daha iyiyim, fakat hâlâ biraz nezleyim. Bundan nefret ediyorum.

Revue Nouvelle'yi aldınız umarım. Morel'in çevirdiği "Hades" bölümü, Aralık'ta *N.R.F.*de çıkacak. İki gün önce $\square$ in² deneme baskıları Como'dan geldi. Düzelttim, daha fazla ayak-kabı cilasıyla ovalayıp ekspresle yolladım. Bir hafta içinde çıkar sanırım. Ondan sonra kliniğe gitmeliyim, değil mi?

Size Δ^3 hakkındaki basım öncesi bazı görüşleri yolluyorum:

Babam: Korkarım kafayı üşüttü. Aşırı çalışıyor. Neden bara gitmedi? Yazdığından daha iyi konuşuyor.

Kardeşim Charles: Aldım. Birkaç gün için Carlow'da.

Kardeşim Stanislaus: Nereye gidiyorsun? İngiliz dilini epey anlaşılmaz yapmaya. Edebi Bolşevizm. Benim anlayışım için çok gevşek.

¹ New York'taki The Neighborhood Playhouse, *Sürgünler*'i 19 Şubat 1925'te sahnelemeye başladı ve toplamda 41 kez seyirciyle buluşan oyun 22 Mart'ta sona erdi.

² Shem, *Finnegans Wake*'te bir karakter.

³ "Anna Livia Plurabelle", *Finnegans Wake*'te bir bölüm.

Arthur Power:¹ Her zaman bir şey almaktan hoşlanırım.

Koyduğum elyazmalarını vekilinle yollar mısın?

Laubenstein:² İkrar yok.

E.P., F.M.F., E.W.:³ Aynı.

Claud el (Paul): Onu okuyana kadar İngilizceyi bildiğimi sanırdım.

Bayan Wallace: Tek sözcük bile anlamadım. Neden söz ediyor?

Wallace:⁴ Senden duyduğum kısımları anımsadım.

Huddleston:⁵ İngiliz matbaacılar bunu niçin basmasınlar?

Hâlâ Ad⁶ üstünde çalışıyorum. Birkaç gün içinde, cumartesi, sanırım buradakiler işlerini bitirecekler. Yemek odası için birkaç mobilya getirdiler ve birkaç gün sonra işlerini doldurmak üzere geri götürdüler. Ben halk için yazı yazdığımda hiç böyle yapmıyorum. Bütün bu i ini doldurma işleri önceden yapılır.

Bronşları tarafından engellenmiş yazardan sevgi dolu selamlarla. Sevgilerimle.

JAMES JOYCE

Not: Lütfen Bayan Marsden'a beni anımsatın. Kitabı bu mevsim çıkıyor mu?

J.J.

¹ Arthur Power, İrlandalı yazar.

² Arthur Laubenstein, Amerikalı orgcu.

³ E.P.: Ezra Pound; F.M.F.: Ford Madox Ford; E.W.: Ernest Walsh.

⁴ Richard Wallace (1870-1927) Amerikalı reklamcı ve kitap illüstratörü.

⁵ Sisley Huddleston (1883-1952) İngiliz gazeteci.

⁶ Shaun, *Finnegans Wake*'te bir karakter.

BERNARD SHAW'a¹

26 Kasım 1926

Paris

Sevgili beyefendi, kazandığınız onurdan dolayı tebriklerimi sunmama ve Nobel ödülünün bir kez daha tanınmış bir hemşerime gitmesinden duyduğum memnuniyeti ifade etmeme izin verin.

Saygılarımla.

JAMES JOYCE

GEORGE GOYERT'e

19 Ekim 1927

2 Square Robiac, 192 rue de Grenelle

Sayın Goyert, Almanca *Ulysses*'i² halen görmedim. *So Sind Sie in Dublin* adını hiç sevmedim. Benim bakış açım olamaz – ki olsaydı *So Sind Wir in Dublin* olurdu. Fakat ikisini de sevmедim. Eğer *Dublinliler* olanaksızsa *In Dublin Stadt* ya da *Dublin an der Liffey* nasıl?³

Lütfen bana bildirin. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

¹ Shaw için 5 Ekim 1932 tarihli mektuba bakınız.

² *Ulysses*'in Almanca baskısı 15 Ekim 1927'de yapıldı.

³ *So Sind Sie in Dublin*: Dublin'de Böyleler. *So Sind Wir in Dublin*: Dublin'de Böyleyiz. *In Dublin Stadt*: Dublin Şehrinde. *Dublin an der Liffey*: Liffey Kıyısında Dublin. 1928'de basılan *Dublinliler*'e sonunda *Dublin: Novellen* adı verildi.

Ondt (Norveççe) = kızgın

Gracehoper = (Nor.) çekirge [*Graeshoper*]

Floh (Alm.) = pire [*flea*]

Luse (Eski İng.) = bit [*louse*]

Bienie = *Biene* (Alm.) bal arısı [*bee*]

Vespatilla = (Lat.) küçük [*little*] (İt.) yabanarısı [*wasp*]

Pupa = (böcekbilim terimi) koza

Pulicy = (İt. lehçesi) *pula* = pire

commence insects = ensest ilişkiye girmek [*commit incest*]

everlistings = defne çalısı

harry me & c = Vico, gök gürültüsü, himaye ile evlenme,

ölü gömme, ilahi takdir

puce (Fr.) = pire

¹ Joyce bu mektupta *Finnegans Wake*'teki "Ondt and the Gracehoper" fablının (ss. 414-418) büyük bir kısmını açıklıyor, özellikle aşağıdaki pasajları:

The Gracehoper was always jiggling ajog, ... he was always making ungraceful overtures to Floh and Luse and Bienie and Vespatilla to play pupa-pupa and policy-pulicy ... and to commence insects with him, ... among the everlistings ... He would of curse melissiously, ... lamely, harry me, marry me, bury me, bind me, till she was puce for shame and allso fourmish her in Spinner's housery at the earthsbest schoppinhour so summery as his cottage, which was cald fourmillierly Tingsomingenting, groped up. Or, if he was always striking up funny funereels with Besterfarther Zeuts ... attended to by ... a myrmidins of pszozlers pszinging ...

... Pou! Pschla! Pyuh! What a zeit for the Goths! vented the Ondt, who, not being a sommerfool, was thothfully making chilly spaces at hisphex affront of the icinglass of his windhame, which was cold antitopically Nixnixonundnix. We shall not come to party at that lopp's, he decided possibly, for he is not on our social list ...

The Ondt was a weltall fellow, raumybuilt and abelboobied ... He was sair sair sullemn and chairmanlooking when he was not making spaces in his psyche, but, laus! when he wore making spaces on his ikey, he ware mouche mothst secured ... wetting with the bimblebeaks [İlk taslakta "wetting with waps"] ... and wheer the midges to wend hemsylph ... he wist gnit! ... Iomio! Iomio! Crick's corbicule, which a plight! ...

fourmish (Fr.) = karınca
 Spinner's (Alm.) = örümcek [*spider*]
 fourmilierly (Fr.) = karınca yuvası
 Tingsomingenting (Nor.) = hiç
 Besterfarther (Nor.) = büyükbaba [*grandfather*], fatih
 Zeuts = Zeus + Zeit (Alm.) zaman
 myrmidins = *myrmis* (Alm.) karınca
 pszozlers (Leh.) = arı
 sommerfugl (Nor.) = kelebek
 sphex = böcek
 Nix & c = (Alm. lehçesi) hiç
 Pou (Fr.) = bit
 lopp (Nor.) = pire

He had eaten all the whilepaper, ... chewed up all the mensas and seccles, ... made mundballs of the ephemerids and vorasioused most glutinously with the very timeplace in the ternitary – not too dusty a cicada of neutrimment for a chit-tinous chip so mitey ... He took a round stroll and he took a stroll round and he took a round strollagain till the grillies in his head and the leivnits in his hair made him thought he had the Tossmania ...

The Gracehoper ... promptly tossed himself in the vico, phthin and phthir ... [Ilk taslakta "a lugly tornado the Boraborryellas blasting the sheets off the cop-pee-houses"] Behailed His Gross the Ondt, ... with unshrinkables farfalling from his unthinkableables, swarming of himself in his sunnyroom, sated before his com-fortumble phullupsuppy of a plate o'monkynous and a confucion of minthe ..., as appi as a oneysucker or a baskerhoy on the Libido, with ... Vespatilla blowing cosy fond tutties ... Emmet and demmet and be jiltsees crazed and he jadeses whipt! schneezed the Gracehoper, aguepe with ptchjelasys and at his wittol's indts, what have eyeforsight!

The Ondt, that true and perfect host, a spiter aspinne, was making the greatest spass a body could ... for he was spizzing all over him like thingsumanything in formicolation ... He was ameising himself hugely at crabround and marypose, chasing Floh out of charity and tickling Luse, I hope too, and tackling Bienie, faith, as well, and jucking Vespatilla jukely by the chimiche. Never did Dorsan from Dunshanagan dance it with more devilry! The veripatetic imago of the impossible Gracehoper on his odderkop in the myre, after his thrice ephemeral journeeyes, sans mantis ne shooshooe, featherweighed animule, actually and presumptuably sinctifying chronic's despair, was sufficient and probably cococo much for his choros of gravitates.

Weltall (Alm.) = evren
raummy (Alm.) = uzam
psyche (Yun.) = kelebek, cila
laus (Alm.) = bit [louse]
mouche (Fr.) = sinek
chairmanlook = Alman görünüşlü [Germanlooking]
wetting with waps = bahis [betting], yabanasısı [wasp], markacı [wop] (Amerikan argosunda İtalyan)
sylph = böcekbilim terimi
Iomio = (İt.) Tanrım! [Dio mio] (he is not on the socialist but on the egolist)
Crick = ağustosböceği [cricket]
whilepaper = zaman, duvar kâğıdı [wallpaper]
lustre = 5 yıl, avize
mensas & seccles = masalar & sandalyeler [tables & settles], aylar & asırlar [months & siècles]
ephemerids = bir gün yaşayan böcek
the ternitary = sonsuzluk [eternity], beyaz karınca [termitary]
cicada (İt.) = bir tür ağustosböceği
grillo (İt.) = ağustosböceği (aver grilli in capo = şapkasında arı var)
leivnits = Leibnitz, canlı bit yumurtası [live nits], örn. yeni doğan bit [young lice] (bkz. Kant, schoppinhour vb. ile öteki filozoflar)
Tossmania = Tasmanya, taban tabana “zıt” olmak için kafasının üstünde duruyor
phthin (Yun.) = bit
Lugly = ugly + luglio (İt.) = Temmuz
Tournedo = tornado + tournedos (rüzgâra arkamızı döneriz)
tilehats = uzun şapkalar [tall hats] (tile, argo), tiles from huts
Bora etc. = Bora (Adriyatik rüzgârı), Aurora Borealis
tetties (İt.) = çatılar, (İt. lehçesi) memeler

coppe (İt. lehçesi) = kiremit
unshrinkables = pijamalar
swarming of (Alm.) = şevklenmek (örn. kendine)
monkynous = *monkeynuts*, rasyonel zihin “nous”, bkz.
monastisizm, akıl karışıklığı [*confuction of minthe*], akıl
itirafı [*confession of mind*], “akıl kaynaması” [*infusion de
menthe*]
appi (İt.) = bira
~~Libido~~
cosy fond toutes = *Così fan tutte* (Mozart), *so do Ladies All*
Be jilted etc. = *by Jesus Christ*, İsa ağladı [*Jaysus wept*] / Dub-
lin aksanı
schneezed (Alm.) = karda hapşırmak [*to sneeze in snow*
(*Schnee*)]
eyeforsight = (Alm.) *Eifersucht*, kıskançlık
wittol (Eski İng.) = boynuzlanmaya müsamaha
spizz (İt. lehçesi) = kaşıntı
spass (Alm.) = eğlence
fomicolation (Lat.) = karınca, penis ve karışım
amiesing (Alm.) = karınca
iman ümit ve merhamet [*faith hope & charity*]
Dorcu (İrlandaca) = çekirge
Dunshager (İr.) = karınca yuvası
odderkop (Nor.) = öbür baş [*other head*], örümcek
myre (Nor.) = çamur [*mire*], karınca
gerçek rahmet [*actual grace*]
kutsayan rahmet [*sanctifying grace*]
ümitsizlik ve küstahlık, ümide karşı günahlardır [*despair
and presumption are sins against hope*]
Xopoç

Sevgili Bayan Weaver, bu birkaç açıklama yararlı olabilir. Devam edebilirdim fakat bugün yorgunum. Gerçekten dinlendiğimde –tabii dinlenebilirim– hemen yazacağım. Şefkat uman birinin içten dilekleriyle.

J.J.

GEORGE ANTHEIL'a¹

7 Eylül 1930

Les Golf Hôtels, Etretat

Sayın Antheil, Hughes'a² gönderdiğim elyazması şarkı için çok teşekkürler. Paris'ten çarşamba günü döndüğümde size onun hakkında yazacağım. Size incelemeniz için Byron'ın *Cain*'ini gönderiyorum, sanırım güzel bir librettoya kaynak olabilir. Sullivan'ı operada söylerken hiç duymadığınız için sahnede duruşu, diksiyonu ve sesinin bileşiminin nasıl bir etki yarattığı üzerine bir fikriniz olamaz, eğer konu hakkında bir karar verirsiniz, size dünyada böyle bir figürü sunabilecek tek şarkıcıyı önerebilirim. Bu fikri birlikte tekrar konuşabilmeyi arzu ederim.

JAMES JOYCE

¹ George Antheil (1900-1959) 1927'de Champs-Élysées'de oynanan *Mekanik Bale*'siyle yılın olayı olan, yedi senfoninin ve çeşitli operaların bestecisi.

² Herbert Hughes (1882-1937) Belfast'lı müzisyen ve eleştirmen.

STANISLAUS JOYCE'a

18 Temmuz 1931

[Londra]

Sevgili Stannie, *Piccola*'da ne Pasini'nin konuşmasından ne gönderdiğim telgraftan ne senin profesörler arasında yer almandan ne Larbaud ve Bayan Monnier'den ne de benden söz ediliyor. *Senilità*'ya¹ kim önsöz yazarsa bu gerçeği belirtmeli.

Telgrafın için teşekkürler. Ailenin diğer kolları da (Paris dışında) hayretlerini bildirdi. İşsiz yeğenim George'a, saat 2'den 5'e kadar notlarımda bana yardım etmesi karşılığında haftalık 1 £ önerdim, fakat üvey annesi ondan (21 yaşında) verdiğim *Exagmination*'ı aldı ve yarattığımız etkiyi vb. anlama olanağına sahip olduk. Bu arada Basın Birliği, özellikle de *Sunday Express*, şantaj için çok ateşli bir atılım yaptı, fakat sonunda korkup kaçtı. Benim, onlarla kavga etmeme olanak verecek kadar çok kazandığım kokusu çevreye yayılmış. Olay bildiğin gibi kaplumbağa çorbası kadar açık. Halen karım olan bayan, 1904'te evden kaçtıktan sonra benim tam suç ortaklığım la Bayan Gretta Greene adını kullandı – ki bu da bizi evlendiren Cav. Fabbri ve evliliğin ürünleri için yasal belgeleri sağlayan Avrupa'daki son centilmen Kont Dandino için yeteri kadar iyiydi.² Fakat bu suç ortaklığı İngiliz hukukunun (bkz. Hargreave'in *İngiliz Hukuku*, ss. 471-472) gözünde evliliği hükümsüz kıldı ve ikinci tören veraset durumunu güvene almak için düzenlendi. Bu sabah hafif öksürüğüm var, lütfen şimdi bırakırsam beni affet.

¹ Ettore Schmitz (1861-1928), Italo Svevo adıyla roman ve öyküler yazan, Trieste'de, karısıyla Joyce'tan İngilizce dersleri alan yazar. *Senilità*, Svevo'nun romanı.

² Joyce, Nora'yla 4 Temmuz 1931'de evlendi. Joyce daha önce evlendiklerini söylediyse de basının ilgisinden kurtulamadı.

Bay ve Bayan Joyce'a, Bay ve Bayan Ditto MacAnaspey'den¹ en iyi yılbaşı dilekleriyle ve Tinker'ın tekneye atlayarak² çingenesine dediği gibi, işte sevgili profesör, artık evlilikle sizinim, sevgilerle.

MONICO³ COLESSER⁴

T.S. ELIOT'a⁵

1 Ocak 1932

2 Avenue S. Philibert, Passy, Paris

Sayın Eliot, eğer işimde ve yazışmada geri kaldıysam beni bağışlayın. Babama ulaşmak için Dublin'e telefon ederek ve telgraf çekerek kötü bir zaman geçirdim. Beni büyük bir kederde gömerek salı günü öldü. Benim için çok yoğun bir sevgisi vardı ve onu görmeye Dublin'e yıllarca gitmediğim için acıma pişmanlık da ekleniyor. Onu hep geleceğim hayaliyle avuttum ve onunla sürekli yazıştım, fakat istememe karşın inandığım bir içgüdü beni gitmekten alıyordu. *Dublinliler* orada 1912'de, zamanında bana arkadaşlığıyla güven veren birinin öğüdüyle yasaklandı. 1922'de, uyarılarıma rağmen karım ve çocuklarım Dublin'e gittiğinde, rakip partiler başları üstünden birbirlerine ateş ederken, canlarını kurtarmak için bir vagonda yatarak kaçmak zorunda kaldılar. Ve yakın zamanda, arkadaşça dav-

¹ Anaspey: Joyce'un babasının deyişi; anlamı "denden".

² Çingenelerin geleneksel evlilik töreni.

³ Monico, 4 Mayıs şenliği.

⁴ Colesses, Trieste'deki okulda Almanca öğretmeni.

⁵ T.S. Eliot (1888-1965) özde gelenekçi, biçimde yenilikçi olan, şiirle tiyatroyu bağdaştırmak isteyen, 1917'den 1919'a kadar *The Egoist* dergisinin editörlüğünü yaparak 1927'de İngiliz uyruğuna giren Amerikalı yazar.

ranmaktan başka hiçbir şey yapmadığım kimselerin habislik ve ihanetini yaşadım. Kendimi güvende hissetmiyordum ve karımla oğlum da gitmeme karşı çıktı.

Bugünlerde çok yıkıldım ve bana karşı doğru ve inançlı olan zavallı bir yüreğin artık olmadığını duyumsuyorum.

Birkaç gün dinlendikten sonra Birinci Bölüm'ün sonunu hazırlayacağım.

Harvard'a atandığınızı duydum, bu atanma sizin için mutluluk vericiyse ben de kutlarım. Bayan Eliot'la size yeni yılda şans ve mutluluk dilerim. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

ALFRED BERGAN'a

5 Ağustos 1932

Carlton Elite Hotel, Zürih

Sayın Bergan, umarım bu mektup sizi sağlıklı bulur ve daha önce yazmadığım için beni bağışlarsınız, fakat kızım hastaydı ve ben de perişan gözlerim nedeniyle buradayım. İki ameliyata daha boyun eğeceğim, tam bir düzine olacak ya da sağ gözüm körlüğe bırakılacak – şeytan ya da derin deniz.

Babamın vasiyetiyle ilgili davranışınız çok nazik bir hareketti, mezar taşının maliyetini bildirirseniz size çek yollarım. Anne babamın adları John Stanislaus ve Mary Jane'dir.

Babama yolladığım kitaplarımın imzalı baskılarına ne olduğunu merak ediyorum. Maddi değerlerinden başka (*Ulysses*'in imzalı ilk Paris baskısı 35 £ ediyor) onların yabancıların eline geçmesini istemem.

Sizin adınız da, babamın başka birçok arkadaşıyla birlikte bu kitapta var. Sizin "One of the Family"yi ve "Sister Susie's

Playing”i söyleyişinizi çok iyi anımsıyorum. İkincide hep aynı yanlışı yapardınız, kibarlık ve neşeden kaynaklanan bir yanlışı. Çünkü “beni ve seni hasta edebilir” yerine “seni ve beni hasta edebilir” derdiniz.

Torunum Stephen, babamın ölümünden bir ay sonra doğdu. Onun için küçük bir şiir yazdım, eğer bastırırsam gönderirim. Hiç kimse, babamın bana beslediği kadar yoğun bir sevgiye değer olamaz.

Birçok anı ve iyi dileklerimle. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

W.B. YEATS’e

5 Ekim 1932

Hôtel Metropole, Nis

Sevgili Yeats, mektubunuz ve nazik sözleriniz için çok teşekkürler. Şimdi bana ilk yardım elinizi uzattığınızdan bu yana otuz yıl oluyor. Lütfen hiç görmediğim Bay Shaw’a¹ da teşekkürlerimi iletin.

İkinizin kurduğu İrlanda Edebiyat Akademisi’nin (adı buy-
sa) amaçlarına ulaşmada başarılı olacağını umuyorum. Şimdiye kadarki ve muhtemelen gelecekteki durumum nedeniyle adımın böyle bir akademiyle bir ilişkisi olması için sebep görmüyorum. Oldukça açık bir biçimde, bu akademinin üyesi olma hakkını kendimde görmüyorum.

¹ George Bernard Shaw (1856-1950) İrlandalı yazar. 1870-1883 yıllarında Londra’da sefalet içinde yaşadı ve yazdığı beş romanı yayımlatamadı. Ekonomiye ilgi duydu ve Sosyalist Parti’nin çekirdeği olan Fabian Topluluğu’na girdi. Ekonomide demokrasinin sağlanmasıyla sosyalizmin kurulabileceğini savunuyordu. Nükteli konferanslarıyla büyük üne kavuştu, 1925’te Nobel ile ödüllendirildi. Shaw, *Ulysses*’i almayı reddetmişti.

Ayrı bir zarfla gönderme iyiliğinde bulunduğunuz koşulları geri gönderiyorum.

Umarım sağlığınız iyidir. Ben her üç ayda bir gözlerim için Zürih'e gidiyorum. Hâlâ yapabildiğim en iyisini yapmaya çalışıyorum.

Minnettar selamlarımla, sevgilerimle.

JAMES JOYCE

T.S. ELIOT'a

18 Aralık 1933

42 rue Gallilée, Paris

Sevgili Eliot, mektubun için teşekkürler fakat ABD yasağı “kaldırılmış gibi” görünmüyor, kaldırıldı. Avukatın layihası (100 daktilo sayfası) ve yargıcın kararı, 12 sayfa kadar, elimde. İki tarafın da davaya tek başına yargıcın bakmasını kabul etmesi nedeniyle, kararın yargıç ve jüri kararı kadar geçerli olduğunu ifade ediyor. Dosyanın kaldırılmasına karar verdi. Metnin dörtte üçü 7 Aralık tarihli *N.Y. Herald Tribune*'de yayımlandı. ABD savcısı karardan sonra hemen ayağa kalktı ve kararı yerinde bulduğunu, daha yüksek mahkemeye başvurmayacağını söyledi. Savunma, Cerf, kitabı gelecek 19 Ocak'ta dava tutanaklarıyla birlikte yayımlayabileceğini söyledi (sanırım *Madam Bovary*'nin *édition définitive*'i gibi).

Avukatların kendilerine neden yazıldığını anlayamıyor. Ben de. Sana İngiltere'deki yayın ve telif hakkının mutlak sahibi olduğumu söylemiştim.

En somme, İngilizce konuşan dünyanın yarısı teslim oldu. Öteki yarısı da Leo Britannicus'tan birkaç korkutucu melemeden sonra onları izleyecek; her zaman olduğu gibi.

Gelmediğin için üzgünüm. Gene de gelecek yılda mutluluk ve şans diliyorum. Sevgilerimle.

JAMES JOYCE

HARRIET SHAW WEAVER'a

28 Temmuz 1934

Grand Hotel Britannique, Spa, Belçika

Sevgili Bayan Weaver, lütfen okuduktan sonra ektekinin geri gönderir misiniz? *Lettrines*¹ için ne yapmalıyım bilmiyorum. Şimdi de kitap için yılbaşı pazarını kaçırdım. Değerleri bir yana, en az 3 haftalık bir çalışmanın ürünleriydi. Ne aptal bir budala!² Eğer İngiliz basınında Lucia'nın adının geçtiği herhangi bir paragraf olursa lütfen bana yollar mısınız? Hollanda firması benden para almadan Chaucer şiirini basmayı istiyordu.

Buraya birkaç gün önce geldik; bir işçi alayına, 20 yıldır aynı insanların oturduğu katta temizlik, boya vesaire yapımları ve karıma da harap olmuş sinirlerini onarması için zaman kazandırmak niyetiyle. Burası (benim tercihim) gördüklerimiz içinde en çarpıcı olanlardan biri, fakat hava iyi değil ve hepsinden kötüsü, gazeteci çocuklar yaşamlarını sokaklarda, Avusturya'yla ilgili şeyler bağırarak kazanıyor. Korkarım zavallı Bay Hitler-Missler'in, yakında sizin kız ve benim erkek yeğen-

¹ Genellikle bölüm ve paragraf başlarına konan gömme harf tasarımları.

² Joyce, Chaucer'in dördlüklerinden oluşan *ABC* kitabını Lucia'nın *lettrines* tasarımlarıyla bastırmak istiyordu. Yayıncı Holroyd-Reece, Lucia'nın tasarımlarını kaybetti. Bunların bulunması ve kitabın basılabilmesi için 18 ay geçmesi gerekecekti.

lerimle W. Lewis¹ ve E. Pound dışında çok az hayranı kalacak. Karım banyo kürü yapıyor, ona yarayacak sanırım. Léon size elyazması paketi² yolladı mı? Yılbaşı ateşi için gerekli.

Hâlâ ABD mahkemelerinden haber bekliyorum. Bu uzun adli tatil için ayın 31'inde ayrılacaklar sanırım. Galiba bu gecikme iyi bir işaret.

İngiltere'de bu yaz zamanı her zamanki berbat fırtınaların olduğunu okudum. Jüpiter'e şükürler olsun ki şimdiye kadar paçayı kurtardık.

Çok fazla çalışıyorum ve bir kez daha sanık sandalyesinde olana kadar ilerleyeceğim sanırım.

Her zamanki gibi hava koşullarının üstünde ve en iyi sağlık koşullarıyla yaşadığınızı varsayıyorum. İyi dileklerle, sevgilerimle.

JAMES JOYCE

JOHN HOWLEY'e³

29 Temmuz 1935

7 rue Edmond Valentin, Paris 7^e

Sevgili beyefendi, eşimin dayısı Bay Michael Healy benden *Pomes Penyeach* adlı kitapçığının (Paris'te 1932'de çıktı) elyazması tıpkıbasımıyla ilgili tanıtım broşürünü size göndermemi

¹ Wyndham Lewis, *Time and Tide*'da makaleler yazmış ve *Hitler* (Londra, 1931) kitabında toplamıştı. Lewis daha sonra Nazi görüşlerini açıklayan iki kitap yayımladı, *The Jews, Are They Human* (Londra, Mart 1939) ve *The Hitler Cult* (Londra, Aralık 1939). Pound da Mussolini'ye yakınlık duyuyordu.

² *Finnegans Wake*'in elyazmaları.

³ John Howley (1866-1941) Galway University College'de felsefe profesörü ve kütüphaneci.

istedi. Kütüphanenize kitapçığımı sunmaktan ve sizin nazik kabulünüzden çok memnun olacağım. İki Avrupa kütüphanesinde, Bibloètheque Nationale ve Londra'da British Museum'da kopyaları var. Fakat ben sizin kütüphanenize de bir nüsha göndermeyi arzuladım; çünkü hem *lettrines*'nin tasarımcısı şehrinizin bir torunu, şiirlerin yazarı onun kabile adlarından birini taşıyor, hem de Bay Healy'nin yıllardır gösterdiği nezaket ve yakınlığa duyulan şükranın küçük bir karşılığı. Saygılarımla.

JAMES JOYCE

GEORGE JOYCE'a¹

28 Ekim 1935

7 rue Edmond Valentin, Paris 7

Sevgili Giorgio, büyükbaban, biri ona senin o NBC yayının-daki gibi bir toplantıdan söz ettiğinde Gethsemane zeytin bahçelerinde dökülen gözyaşlarını anımsamaya başlardı. Fakat senin ve gelinim gibi iki seçkin kişinin neşideler sarayına neden servis merdiveninden girmekte ısrar ettiğini aklım almıyor.

Ve size nasıl, ne zaman, ne kadar yazmam gerektiği de açık değil. Size göre daktilo edilmiş ya da belki basılı. Helen'e göre İngilizce ya da Amerikanca. Mama'ya göre fark etmez, çünkü her zaman “yanlış şeyler” yazıyorum.

Yardım et bana öyleyse, ey İlham Perisi, parlak Kaligrafi!

Öz ve biçim sağla, ve asi kaleme engel ol!

Berrak sesi dök ve sıvı duyguyu damıt.

Ve kavrulmuş kumun üstünde dua et, dalımı uzat!

Pinza'yla *Forza del Destino* yayınına dinledim. Yani oldukça

¹ Mektubun dili İtalyanca.

iyiydi demek istiyorum. Genel olarak ortalamanın üstünde. Bu müzik, garnizoncular ya da dans eden küçük aylar için ideal olabilir. Londra’da operadan alınmış *Lily of Killarney*¹ diye bir İrlanda filmi gördüm. Dinle. Olay 1828’de geçiyor. Evet, tipler sigara içiyor, telefon ediyor (İrlanda kırlarının ortasında), *Father O’Fllyn*’i söylüyor (60 yıl sonra Villers Stanford tarafından bestelendi), tenor baritonun rolünü söylüyor, polis yeni İrlanda muhafızları gibi giyiniyor. Saçmalık!

Bu ikisi, Zukovich (?)² ve öteki,³ *Ulysses* için, eğer iyi düşünürsem, Laughton’ı⁴ öneriyorlar. Bana çok “aryan” geliyor. Ben Arliss’i⁵ göreceğim, iyi bir Disraeli olduğunu söylüyorlar. Senin sesin ne durumda? Stevie nasıl? Helen’e, onun ve babasının iyi olduğuna sevindiğimizi söyle. Herkese iyi dilekler. Kucaklarım.

BABBO

SEAN O’FAOLAIN’e⁶

16 Temmuz 1936

7 rue Edmond Valentin, Paris 7^e

Sevgili beyefendi, yalnız bir kuş –küçük gri bir ispinoz, şimdi kafeste– dün sabah pencereden dairemize girdi. Belki de

¹ Julius Benedict’in ilk kez 10 Şubat 1862’de oynanan operasına dayanan, ABD’li yönetmen George Ridgewell’in 1929’da çektiği film.

² Louis Zukofsky (1904-1978) Amerikalı şair.

³ S.J. Reisman, Zukofsky’yle birlikte *Ulysses*’in senaryosunu yazdılar.

⁴ Charles Laughton (1899-1962) İngiliz aktör.

⁵ George Arliss (1868-1946) *Disraeli* filminde (1929) oynayan İngiliz aktör.

⁶ Sean O’Faolain (1900-1991) Joyce’a *Yalnız Kuş* (Londra ve New York, 1936) romanını gönderen İrlandalı romancı, öykücü ve eleştirmen.

korkmuştu ve kentin üstündeki filodan sığınak arıyordu ya da belki de Wicklow'dan bana, sizin kitabınızı aldığımı size bildirmediğimi anımsatmaya geldi. Bunu teşekkürlerimle yapıyorum.

Fakat korkarım size gerçek bir hizmetim olamayacak. Bir gazete ya da sürekli yayın için yazmıyorum ve hiçbir dilde yıllardır bir roman okumadım; öyle ki zihnim hiçbir işe yaramaz. Bazen yazarını şahsen tanıdığım kitapları alıyorum. Fakat kitabınızı gelecek ay tatile çıktığımda yanımda götüreceğim.

Kitabınızı göndermekle incelik gösterdiniz, sevgilerimle.

JAMES JOYCE

STEPHEN JOYCE'a

10 Ağustos 1936

Villers s/Mer

Sevgili Stevie, sana birkaç gün önce tatlılarla doldurulmuş bir küçük kedi gönderdim, ama sen belki de Beaugency'li kedinin öyküsünü bilmiyorsun.

Beaugency, Loire kıyısında küçük, eski bir kent; Loire, Fransa'nın en uzun nehridir. Aynı zamanda çok geniş bir nehirdir, en azından Fransa için. O kadar geniştir ki eğer Beaugency'de bir kıyıdan öbürüne geçmek istersen en azından bin adım atman gerekir.

Çok eskiden Beaugency halkı onu geçmek istediklerinde kayıkla gitmek zorundaydı, çünkü köprü yoktu. Ve kendileri köprü yapamadıkları gibi birine de yaptırmak için para veremiyorlardı. Öyleyse ne yapmalıydılar?

Gazeteleri daima takip eden Şeytan, onların bu üzücü haberini okudu. Giyinip kuşandı, Beaugency Belediye Başkanı Mösyö Alfred Byrne'e geldi. Bu başkan da giyim kuşamdan

çok hoşlanıyordu. Kırmızı bir giysi giyiyordu ve boynunda her zaman büyük, altın bir zincir vardı; yatağında, dizleri ağzında uyuduğunda bile.

Şeytan, başkana gazeteyi okuduğunu ve Beaugency halkı için köprüyü yapabileceğini söyledi, öyle ki istedikleri zaman köprüyü geçebileceklerdi. Şimdiye dek yapılmış en güzel köprüyü bir gecede yapabileceğini söylüyordu. Başkan ona böyle bir köprüyü yapmak için ne kadar para istediğini sordu. “Hiç istemem,” dedi Şeytan, “bütün istediğim köprüden geçecek ilk kişinin bana ait olması.” “İyi,” dedi başkan.

Gece oldu ve bütün Beaugency halkı yatıp uyudu. Sabah oldu ve başlarını pencerelerinden çıkardıklarında bağırdılar: “A Loire! Ne güzel köprü!” Çünkü geniş nehrin üstüne kurulmuş güzel, sağlam bir taş köprü gördüler.

Herkes köprünün başına koştu ve karşı kıyıya baktı. Şeytan oradaydı, köprünün öbür başına oturmuş, köprüden ilk geçecek kişiyi bekliyordu. Fakat şeytanın korkusundan kimse köprüyü geçmeye cesaret edemiyordu.

Derken boru sesleri duyuldu. Bu, halka sessiz olmaları için bir işaret ve Başkan M. Alfred Byrne büyük kırmızı giysisiyle göründü, boynunda da ağır altın zincir. Bir elinde bir kova ve koltuğunun altında (öbüründe) bir kedi taşıyordu.

Şeytan köprünün başında onu görünce dans etmeyi bıraktı ve uzun dürbününü çıkardı. Herkes birbirine fısıldamaya başladı ve kedi, başkana baktı. Çünkü Beaugency kentinde kedilere, başkana bakmaları için izin verilmiştir. Başkana bakmaktan yorulunca (çünkü bir kedi bile başkana bakmaktan yorulabilir), başkanın ağır altın zinciriyle oynamaya başladı.

Başkan köprünün başına gelince bütün erkekler soluğunu kesti, bütün kadınlar dilini tuttu. Başkan, kediyi köprünün üstüne koydu ve göz açıp kapayıncaya kadar foşş diye bütün kovayı kedinin üstüne boşalttı. Şeytan ve su dolu kovanın ara-

sında kalan kedi hemen kararını verdi ve kulaklarını geriye yatırarak köprüden koşup şeytanın kollarına atladı.

Şeytan, bir şeytan kadar kızmıştı.

“Messieurs les Balgentiens,” diye bağırdı köprünün karşısından, “vous n’êtes pas de belles gens du tout! Vous n’êtes que des chats!” Ve kediye dedi ki, “Viens ici, mon petit chat! Tu as peur, mon petit chou-chat? Tu as froid, mon pau petit chou-cat? Viens ici, le diable t’emporte! On va se chauffer tous les deux.”¹

Ve kediyle birlikte gitti.

Ve o günden sonra bu kentin insanları “les chats de Beaugency”² diye anıldılar.

Fakat köprü hâlâ orada ve çocuklar üstünde yürüyor, koşuyor, oynuyorlar.

Bu öyküyü seversin umarım.

NONNO

Not: Şeytan en çok, yürüdükçe uydurduğu Bellsybabble dilini konuşur, fakat çok kızgın olduğu zaman kötü bir Fransızca konuşabilir, kimileri onun güçlü bir Dublin aksanı olduğunu duyduklarını söylediler de...

¹ (Fr.) “Balgentien’li baylar,” diye bağırdı köprünün karşısından, “hiç de iyi kişiler değilsiniz. Hiçbir şey değil, kedisiniz!” Ve kediye dedi ki, “Gel buraya benim küçük kedim. Korkuyorsun, benim küçük lahana kedim. Üşüyorsun, benim küçük zavallı lahana kedim. Gel buraya, şeytan götüresi, ikimiz de ısınalım.”

² “Beaugency kedileri”.

EZRA POUND'a

12 Kasım 1937

7 rue Edmond Valentin, Paris

Sevgili Pound, belki de Bayan Dyer'dan¹ şimdiye kadar mektup almışsındır. Birkaç gün önce onunla konuştuğumda size yazacağını söylemişti. Anladığım kadarıyla 22 Purcell² sonatından (eğer öyleyseler) yalnız 12'sini yayımlamış, fakat kalanları ve Bartók'un³ bazı bestelerini de yayımlayacak. Size 5-6 tanesini göndereceğini söyledi. Bugünlerde yayınevine gitmem gerekiyor, ona radyodan söz edeceğim. Ama gerçekten kendisi bunu düşündü mü? Bu müziğin vokal ve pes ses için olan bir tarafı var mı? Eğer öyleyse Giorgio radyoda söyleyebilir. Gelecek salı 7.45'te *Poste Parisien*'de çıkacak. Ama başlangıç olarak onlar ne seçerse onu söylemek zorunda. Onu gördüğümde bundan söz edeceğim. Kadın, Couperin'in⁴ kapsamlı bir yayını yapmış zengin bir Avustralyalı. Onu, Paris operasındaki yurttaşı Marjorie Lawrence'la⁵ birlikte, Pollione rolünü Sullivan'ın oynayacağı ve Carducci'nin (evimde ona rastlamış olabilirsiniz) yöneteceği *Norma*'nın Orange'daki eski Roma tiyatrosunda (bu tiyatro için ideal opera) sahnelenmesi için harekete geçirmeye çalıştım. Plan suya düştü. Sanırım iş Lawrence için çok zordu, Bayan Dyer da işin zıddına gitti. İşte böyle oldu.

Purcell ve sizin için başkaca yapmamı istediğiniz bir şey varsa şevkle yaparım.

¹ Louise B.M. Dyer (1884-1962) Avustralyalı müziksever.

² Henry Purcell (1659?-1695) İngiliz Barok müzisyen.

³ Béla Bartók (1881-1945) 20. yüzyılın öncü müzisyeni ve etnomüzikolojinin kurucularından.

⁴ François Couperin (1668-1733) Fransız Barok müzisyen.

⁵ Marjorie Florence Lawrence (1907-1979) Wagner operalarıyla tanınan Avustralyalı soprano.

Gerhart Hauptmann'a benden söz eder misin? Henüz bir çocukken Dublin'de onun hâlâ çok beğendiğim bir oyununu, *Michael Kramer*'i çevirmiştim(!) Belki beni onurlandırıp mutlu ederek onu imzalar, yani kendi kitabını; kasabamda, sanırım hayranlık nedeniyle bir ABD'li alıcının gizlice ele geçirdiği benim iyi niyetli hainlik metnimi değil. Hauptmann sanırım komşun ya da komşundu; yanılmıyorsam onu tanıdığınızı söylemişsiniz. *Cordialement votre*.¹

JAMES JOYCE

FERDINAND PRIOR'a²

29 Mayıs 1938

7 rue Edmond Valentin, Paris 7^e

Sevgili beyefendi, bu ayın 17'sinde yazdığınız nazik mektubunuzu beklenmeyen bir armağanla, *The Danes in Paris*'le (Paris'te Danlar) birlikte aldım. Kitap çok hoş ve beni çok ilgilendirdi. Belki de benim doğum yerimin Dublin'in Norveç şehri olduğunu biliyorsunuz ve başkentimizde birkaç yüzyıl boyunca her şeyiyle tastamam Dan evlerimiz vardı, ta Clontarf Savaşı'ndan beri. Bizim Dublinliler biraz terbiyesizdir, Dan ve Norveçlileri hâlâ barbar, manastır yağmacısı vb. sayarlar, fakat "kara kafalı yabancılar" ("Dubhgall" deriz) yeşil adadaki ilk medeni şehri kurdular.

Ben, Danimarka'ya ne yazık ki yalnız bir kez, iki üç yıl önce, arkadaşım Kai Frils Møller'in şarkısını söylediği gibi, "ışık ül-

¹ (Fr.) Saygılarımla.

² Mektubun dili Danca. Ferdinand Prior (1868-1948) 1919'dan 1933'e kadar Paris'te başkonsolos, banker ve Kierkegaard'ın (1813-1855, Hristiyan varoluşçu) Fransızca çevirmeni.

kesine kendisini davet eden bir konukken” gittim. Şüphesiz Dancamı usandırıcı ve belki anlaşılması olanaksız bulacaksınız. Lütfen bağışlayın. Dili biliyorum ama burada, Paris’te hiç pratiğim olmadı. Lütfen nezaketiniz için içten selamlarımı ve saygılı teşekkürlerimi kabul edin. Sevgilerle diye imza atmaktan onur duyuyorum.

JAMES JOYCE

LIVIA SVEVO’ya¹

[1 Ocak 1939] 1938-39

Paris

Sevgili sinyora, sonunda kitabımı bitirmeyi bitirdim. On beş yıldır Anna Livia’nın zülûflerini taramakla ve tekrar tekrar taramakla uğraşıyordum. Şimdi sahneye çıkma zamanı geldi. Berence’in, küçük kız kardeşi için aracı olacağını umuyorum; böylece tanrıların yardımıyla bu koca dünyada “en azından tek bir lütuf” bulabilir.²

Sana ve ailene mutlu yıllar.

JAMES JOYCE

¹ Mektubun dili İtalyanca. Ettore Schmitz’in (Italo Svevo) karısı Livia Schmitz yasal olarak Svevo soyadını almıştı.

² Italo Svevo’nun romanı *Senilità*’nın son cümlesine (“*almeno un Deo Gratias qualunque*” – “dünyada tek bir Lütuf”) anıştırma yapıyor.

JACQUES MERCANTON'a¹

9 Ocak 1940

Hotel de la Paix, S. Gérard-le-Puy, Allier

Sayın Mercanton, uzun sessizliğimin nedenleri şunlar: gelimim tamamen çıldırdığı için gözetim altına alındı; zavallı, ailesini mahvettikten sonra yarım milyon frank borç yaptı ve çoğu zaman akli başında değil. Kafası hepten karışan oğlum şimdi arkadaşlarıyla Paris'te çalışmaya uğraşiyor. Çocuğun sorumluluğunu üstüme almak zorunda kaldım. Burada okula gidiyor ve kendimi Paris ile kızımın halen bulunduğu La Baule arasında böldüm.

Yazdığım bir "roman"dan söz ediyorsunuz. Burada kimse-den onun için tek sözcük çıkmadı. Aldığım yorumlar içinde Helsinki'den çok tuhaf bir "katkı" da var, sevinçle ve tıpkı peygamberin haber verdiği gibi Finn'ler uyanmış.² Roma dergisi *Panorama*'nın 12 Kasım sayısında bir başkası var. Bütün kitabımın bir İtalyan düşünürün³ çalışması üstüne kurulduğunu görmek... Kısacası şu âna kadar Avrupa eleştirisi adına tam bir fiyasko. Üstelik sermayenin ihracatı yasaları gereğince telif hakkımı da alamadım.

Mektubunu tekrar bulduğumda Francini'ye⁴ yazacağım. Kitabını lüks kâğıda mı, yoksa Japon kâğıdına mı bastırarak?

Bana yazarsanız daktilo kullanın. Lozan'a giderseniz benim üç niyetim için üç litre Villeneuve için. İçtenlikle.

JAMES JOYCE

¹ Mektubun dili Fransızca. Jacques Mercanton (1910-1996) İsviçreli eleştirmen. 15 Nisan 1938'de *Europe* dergisinde Joyce'la ilgili makalesi yayımlandı.

² Joyce, Rus-Fin Savaşı (1939-1940) ile *Finnegans Wake* arasında çağrışım yapıyor.

³ Giambattista Vico kastediliyor.

⁴ Alessandro Francini, Joyce hakkındaki konferansını bastırmaya karar verdi.

MARIA JOLAS'a¹

7 Eylül 1940
Saint-G rand-le-Puy

Sevgili Bayan Jolas, ayın 4' nde g nderdi iniz mektup için teşekkürler, yeni elime geçti; 6'sındaki telinize göre halen Fransa'dasınız. Banyuls'a çektiğim teli herhalde almı sınızdır. Nerede olabilece inizi bilemedi imden yazmak yararsız görünüyordu. Bu mektup sizi Lizbon'da sa  ve esen bulur umarım. L on ve oğlu Paris'e gitti. Ev sahibimiz buranın bo altılmasını istediğinden 20'sine kadar çıkmamız gerektiğini duydum. Dublin'den yanıt yok. Cerf ve Huebsch'ten de. Pasaporttan nasibimizi aldık, en azından bir bölümünü, Mme. Astafiev'e de Ağustos ödemesini yaptım. Kastor'un Giorgio için size yolladı ını yazdığı para havalesi gelmedi. Güzel geminiz hareket ettiğinde herhalde sevineceksiniz. Hava saldırısı alarmları vb. nedenlerle aile, İsviçre için pek hevesli değil. Gene de Vallorbe yakınındaki kliniğe yazdım. Mektubunuzdaki nazik öneriye teşekkür ederim. İstasyonda sandık ve bavullardan iki büklüm olduğundan söylemek istediklerimi söyleyecek solu um kalmamıştı. Bana kederlenmi  gibi g r nd n z. Hiçbir şey yapmadıysanız da en azından birçok çocuğu yıllarca mutlu ettiniz. Büyüyüp jakobin, kontes, aziz ve k  if olduklarında –kendilerini bildiklerinde– bunu da ima anımsayacaklardır. Ama çok şey yapt ınıza Tanrı tanıktır. Size sakın bir deniz ve uygun bir r zg r diliyorum. Jolas'a ve beni anımsayabilecek başka kimselere selamlarımı söyleyin.

Bay Huber² hâlâ lobide sandı ıyla u ra ıyor (bugün gölge-

¹ Amerikalı  air Eugene Jolas'ın (1894-1952) karısı Maria Jolas da yazar ve   retmendi. *Transition* dergisinin yayıncılı ını yapan Jolas'ların okulunda, savaş çıkıp Fransa'dan ayrılmak zorunda kalana kadar Joyce'un torunu da kalıyordu.

² Gerçekte Hebert. Jolas'ın okulunda jimnastik   retmeni.

de tam 148^{o1}). Sizin gittiğiniz gün Bayan Huber benden *Finnegans Wake*'i ödünç istedi. Verdim. Çok çok sonra. Eğer Prens Makinsky'yi görürseniz kitabın adı *Life and Works of G.B. Vico* (G.B. Vico'nun Yaşamı ve Eserleri): Troy Sokak, 12 ya da 14, W.1'de satılıyor, fiyatı 5 %/-. Osiris Jones henüz gündüz ya da gece ortaya çıkmadı,² ben de Gorman³ ya da yayıncısının şu yaşamöyküsünün bir kopyasını göndermesini bekliyorum. İrlanda elçiliği Dublin'e tel çekti ama yanıt alamadı. Eğer Lizbon'da yer sıkıntınız olursa Makinsky herhalde sizin için bir yer bulabilir. Arkadaşım Byrne'ün C.G.deki kızı Phyllis de sanırım yardımcı olabilir. Bir yıldır orada.

Diyalog. 1980. Lilac Doorway ABD. Dönem: Bahar.

Kadın: (*How to Get Rid of Parasites* [Parazitlerden Nasıl Kurtulmalı] kitabını bırakarak) Şu Avrupa'da başı her zaman sıkıntıda olan ailenin adı neydi diye düşünüyordum.

Erkek: (testiyi kavrır) Bana mı soruyorsun?

Kadın: Adam şaşıydı sanırım. Wallenstein miydi?

Erkek: (testiyi yerine koyar) Jucious!

Kadın: Jucious! Adı buydu. İskoçya'yla ilgili olduğunu biliyordum.

*Fait rien. Bon voyage! Merci! Au revoir! Vous avez oublié le pourboire, Madame. Pour le porteur. Fait rien!..*⁴ İçtenlikle sizin.

JAMES JOYCE

¹ 148° Fahrenheit yaklaşık 64°C'dir.

² Conrad Aiken'in (1889-1937) şiiri "The Coming Forth by Day of Osiris Jones"a (New York, 1931) anırtırma yapıyor.

³ Herbert Gorman (1893-1954) *New York Times* kitap eleştirmeni ve Joyce'un ilk biyografi yazarı.

⁴ (Fr.) Bir şey değil! İyi yolculuklar! Teşekkürler! Allahaismarladık! Bahşişi unuttunuz madam. Hamal için. Bir şey değil!..

ZÜRİH BELEDİYE BAŞKANI'na¹

20 Aralık 1940

Zürich

Sayın Başkan, birkaç gün önce buraya vardığımda, giriş izni için yetkililere başvurduğum zaman etkili tavsiyenizle ağırlığınızı koyma iyiliğini gösterdiğinizizi ve sonuçta Zürich'e yerleşmem için bana ve aileme izin çıktığını duydum. Benimle konuksever kentinizin ilişkisi kırk yıllık bir geçmişe kadar gider ve bu acılı zamanda burada bulunuşumu Zürich'in birinci yurttaşının kişisel güvencesi altında olmaya borçlu olmaktan onur duyuyorum.

Minnettarlık ve hürmetle sayın başkan, saygılarımla.

JAMES JOYCE

STANISLAUS JOYCE'a posta kartı²

4 Ocak 1941

Pension Delphin, Muhlebachstrasse 69, Zürich

Sevgili kardeşim, bu adresler herhalde işine yarar. Bunlar sana yardımcı olabilir sanıyorum. Hiç olmazsa dene. A. Francini, c/o Scuola dei Padri Scalopi burada. Ezra Pound, 5 via Marsala, Rapallo, Carlo Linati, 20 San Vittore, Milano. Curzio Malaparte ve Ettore Settanni *Prospettive*'in yönetim yerinde, via Gregoriana 44, Roma. Birincisi müdür, ikincisi yardımcısı, benimle 15 Şubat 1940 sayısında çıkan "Anna Livia"nın çevirisini yaptılar (daha doğrusu düzelttiler). Hepimizden selamlar.

JIM

¹ Mektubun dili Almanca.

² Mektubun dili İtalyanca. James Joyce'un bilinen son yazışması. 10 Ocak 1941'de hastaneye kaldırılmış, 13 Ocak'ta ölmüştür.

ULYSSES GRAMOFONU JOYCE'TA EVET SÖYLEN(T)İSİ*

Jacques Derrida

Bir *evet* asla tek başına gelmez ve biz bu sözcüğü asla tek başına söylemeyiz. Freud'un dediği gibi tek başına da gülmeyiz ve buna geri döneceğiz. Ve Freud da bilinçdışının *hayırla* ilgili hiçbir şey bilmediğini vurgular. Ancak Joyce'u imza, burada *evet* sorusu olarak ilginç biçimde göndermede bulunacağımız şeyi ne şekilde ima eder? Bu *evete* ilişkin bir soru, bu *evete* ilişkin bir istek ve belki de asla kesin olmadığından, bu *evetin* soru ya da istekten zorunlu olarak ayrılamayan bir koşulsuz olumlama, bir başlangıç olumlama vardır. Joyce'un imzası ya da en azından burada beni ilgilendiren imza, bu fenomeni hiçbir şekilde tüketme iddiasında olmasam da bir soyisim biçiminde ve dedikleri gibi "Joyce" isminin yeniden-kaydedileceği gösterenler oyununda onun mührünün basılmasıyla özetlenemez. Uzun süreden beri düzenlenen bu dernek ve topluluk uğraşı oyunlarına yönelik çıkarımlar anlamsız, can sıkıcı ve safdilce kıvançlıdır. Ve tamamen uyumsuz olmasalar bile, bir imzayı resmi olarak yetkilendirilmiş ismin basit bir anılışıyla, eklenmesiyle ya da manipülasyonuyla karıştırarak başlarlar. Biraz

* *Edebiyat Edimleri*, çev. Mukadder Erkan ve Ali Utku, Otonom Yayıncılık, 2010, ss. 311-319.

önce öne sürdüğüm üzere, ne yasal kapasitesiyle ne de yapısının özel karmaşıklığıyla bir imza bir özel ismin salt anılması demek değildir. Bir imzanın yalnızca harflere döktüğü ya da andığı bu özel ismin kendisi, bir yasal soyisme indirgenemez. Bu, sonuçlandırma telaşıyla psikanalistlerin, gözleri kamaşmış tarla kuşları gibi, aceleyle koşturdukları bir perde ya da ayna kurma riskini göze alır. Bunu Genet, Ponge ve Blanchot için göstermeye çalışmışım.¹ Soyisim sahnesine gelince, *Ulysses*'in açılış sayfaları okuru eğitmeye yeterli olmalı.

Kim imzalar? Joyce ismiyle kim ne imzalar? Bir kolokyumun her talebinde yanıt, bir şapkanın içinden çıkarılabilen bir anahatar ya da klinik kategori biçiminde olamaz. Yine de mütevazı bir önsöz olarak – ki bu sadece beni ilgilendirse de, diyelim ki bu imza sorusunun, daima ima ettiği *evet* sorusu aracılığıyla ve burada *Ulysses*'ten beri tekil bir tarzda, Joyce'ta, Joyce'la *birlikte* kimin kahkaha attığını ve kahkahanın nasıl ortaya çıktığını bilme sorusuyla *birleştiği* kadarınca incelenebileceğine inanıyordum.

Gülen adam kimdir? Bir adam mıdır? Ve gülen şey, nasıl güler o? Güler mi? Çünkü birden fazla kiplik, birden fazla kahkaha tonalitesi vardır, tıpkı bu *evet* oyunu [*game*] ve kumarında [*gamble*] bütün bir gam, bir poligami olması gibi. Niye gam, oyun ve kumar? Çünkü gramofondan önce, hemen önce, Elijah'ın telefon santrali operatörü olarak tiradından önce, gulyabani krupiyenin dilini Fransızcada konuşur: “*Il vient! [Sanırım Elijah ya da İsa] C'est moi! L'homme qui rit! L'homme primigène! (Derviş gibi hû çekerek kendi etrafında döner de döner.) Sieurs et dames, faites vos jeux! (Hokkabazlıkla eğilir. Ellerinden küçücük rulet gezegenleri uçuşur.) Les jeux sont faits! (Çatır çutur sesler çıkararak*

¹ Ponge için bkz. aşağıda *Signsponge*'tan (*Imzaponge*) yapılan alıntı; Blanchot için bkz. “Pas”, *Parages* içinde, (özellikle ss. 109-116); Genet için bkz. *Glas*, sağ sütun. (e.n.)

bir araya toplar.) Rien n'va plus!" (U, 472). "Il vient!", "Rien n'va plus!" Orijinalde Fransızca. Fransızca çeviri bunu içermez. Öyleyse Fransızca, gülen adamın bu özsunumundaki temel bir yan anlamı ya da göndermeyi erteleme pahasına Fransızca'yı siler.

Evet çevirisinden, geleneğinden ve aktarımından söz ettiğimiz için, denildiği üzere, "*en français dans le texte*",¹ hatta vurgulu biçimde bulunduğu, aynı sorunun evetin Fransızca versiyonu için geçerli olduğunu hatırlamalıyız. "*Mon père oui*"² alıntılanmış evetin bütün sorunlarını açığa çıkaran bir alıntı değeri sunduğundan bu işaretlerin silinmesi daha da ciddidir. I. Kısım 3. Bölüm'de ("Proteus") "görünürün kaçınılmaz kipliği" ve "duyulurun kaçınılmaz kipliği" çağrışımından – başka bir deyişle evet sözcüğünün kaçınılmaz gramafonisinden – hemen sonra "katı sesler" baba ve oğulun özbirliğini sorgulayan "göbek bağı" aracılığıyla aynı aktarımı dillendirir ve bütün bunlar yazılı-telefonik ve Yahudi-Helen bir sahnenin yakınında gerçekleir: "Alo, ben Kinch. Beni Cennetkent'e bağla. Alef, alfa: sıfır, sıfır, bir" (U, 43). "Evet, efendim. Hayır, efendim. İsa ağlıyordu: ve Mesih için şaşırtıcı değil" (U, 44). Aynı sayfada (ve temel nedenlerden dolayı burada meselelerle bitişiklik açısından ilgilenmek zorundayız) Joyce'la ortak imza taşıyan Fransızca çevirinin "*oui*" ile çevirdiği şey, evet değil ama bir kez "I am" ve bir kez de "I will"dir. Buna döngüsel bir şekilde geri döneceğiz. Hemen arkasından, Stephen'ın bir Fransız postanesinde paraya çeviremediği (vezne "*ferme*" [kapalı]) annenin posta havalesinin ve "mavi Fransız telgrafı; gösterme merakı:/-Annen ölüyor eve gel baban" bahsinin geldiği pasaj şudur:

– *C'est tordant, vous savez. Moi, je suis socialiste. Je ne crois pas en l'existence de Dieu. Faut pas le dire a mon pere.*

¹ "Metinde Fransızca".

² "Babam, evet".

– *Il croit?*

– *Mon pere, oui.*¹ (U, 47) (Orijinalde Fransızca)

İmza sorusu bütünüyle önümüzde durduğundan, ayrıntılı incelemesinin mütevazı, ancak vazgeçilmez başlangıç boyutu, kanımca, *evetin*, görülür *evetin* ve işitilir *evetin*, iki sözcük *oui* ve *oui* arasında herhangi bir etimolojik yakınlık olmaksızın *oui* *oui*'nin ["işitilen evet"], göz için *evetin* ve kulak için *evetin* ve kahkahanın kesişimine, *evetin* ve kahkahanın kesişimine yerleşir. Kısacası, bana "*oui dire*" ("söylenti") dedirten ya da böyle işitilmesine neden olan telefonik sürçmeler boyunca, kendisine zorla yol açan "*oui rire*"dir ("evet-kahkahası"),² *dire* ve *rire*, yani *d* ve *r* (üstelik ismimdeki tek sessiz harfler) arasındaki sessiz harf farkı.

Ama niye gülmek? Niye kahkaha? Şüphesiz Joyce'ta kahkaha, parodi, hiciv, istihza, mizah, ironi, alay konusunda zaten her şey söylendi. Ve Homerci kahkahası ve Rabelaisci kahkahası üzerine de. Belki kahkahayı kesinlikle bir kalıntı olarak düşünmek kaldı geriye. Kahkaha ne söylemek ister? Kahkaha ne ister? [*Ou'est-ce que ça veut dire, le rire? Ou'est-ce que ça veut rire?*] İlkece *Ulysses*'te deneyimin gücül bütünlüğünün – anlamın, tarihin, semboliğin, dillerin ve yazıların gücül bütünlüğünün, kültürlerin, sahnelerin ve etkilerin büyük döngüsünün ve büyük ansiklopedisinin, kısacası bütün genel toplamların genel toplamının – gücül olarak bütün uzamları işgal etmeye çalışan bir yazıyla bütün olası kombinasyonlarını tüketerek kendisini

¹ "Bu çok hoş, biliyorsunuz. Ben sosyalistim. Tanrı'nın varlığına inanmıyorum. Bunu babama söylememek gerekir. –O inanıyor mu? –Babam, evet."

² Derrida'nın çeviride "yes-laughter" ["evet-kahkahası"] diye karşıladığı *oui-rire* türetimi "to laugh yes" ya da "laughing yes" ["evet kahkahası atmak"] anlamlarına da gelir, çünkü *oui dire* "saying yes" ["evet demek"] anlamına gelir. (e.n.)

açığa çıkarmaya ve kendisini yeniden-kurmaya eğilim gösterdiği fark edildiğinde, pekâlâ dünya çapında ve ebedi bir Joyce incelemeleri kurumunun ödevini oluşturan bütünleştirici hermeneutik, kendisini tereddütlü bir biçimde başat bir etki olarak adlandıracığım şeyle, bir *Stimmung* ya da bir *pathos*'la, bütün diğerlerini yeniden-kateden ancak hepsini *yeniden-işaretlediği* için diğerlerinin dizisine katılmayan, hem yarı-aşkın hem de eklentisel bir bakiye tarzında eklenmesine ya da bütünleşmesine izin vermeden kendisini onlara ekleyen bir tonla karşı karşıya gelecektir. Ve yalnızca yazının bütünlüğünü değil, ayrıca farkları bir tür tipolojiyle sınıflandırılabilen kahkaha niteliklerinin, kipliklerinin ve türlerinin [*genres*] hepsini üstişaretleyen bu evet-kahkahasıdır [*oui-rire*].¹

Öyleyse, *her şeyden önce ve sonra*, her şeye rağmen bir imzanın sorumlu olduğu – ya da daha çok hesapta bıraktığı – bu evet-kahkahası niye? Bu bakiye niye?

Bu çalışmayı ve bu tipolojiyi tasarlamaya vaktim olmadı. Ülke sınırlarını aşarken, bu kez *Ulysses*'in bile ötesinde Joyce okumama ve yeniden-yazımına ve bu evet-kahkahasıyla çifte ilişkiye, çifte tonalitesiyle yol gösteren bu çifte ilişki ve bu yüzden istikrarsız ilişki üzerine yalnızca bir çift söz edeceğim. Varsayımım, benim bu çifte ilişkiyi tasarlayan tek kişi olmadığım yönündedir. Bu, bizzat Joyceçu imza tarafından kurulur ve talep edilir, buyrulur.²

Belirli bir kulakla, belirli bir işitmeye [*ouïe*], yankılanan reaktif hatta negatif bir evet-kahkahası işitebilirim. Hipermnezik ustalıktan ve olası bütün diğer ustalıklara meydan okuyan örümcek ağlarını örmekten zevk alır; Joyceçu ve diğer kurum-

¹ Yani evet-kahkahası, *oui-rire*, “arke-yazı”, “ek” ve “différance” gibi terimlerin işleyişiyle ilişkili bir tarzda işlev gösterir. (e.n.)

² Ayrıca bkz. Derrida'nın “Two Words for Joyce”u. (e.n.)

ların yönelebileceği bütün tarihlerin, öykülerin, söylemlerin, gelecek bütün imzaların, bilsinler ya da bilmesinler öznelere gibi buyrulacağı, etkili bir bilgisayarın alanı dışında peşinen hesaplanacağı, önceden kavranacağı, tutsak edileceği, öngörülebileceği, taraf kılınacağı, metonimleştirileceği, tüketileceği bir alfa ve omegaprogramofon kadar zapt edilemezdir. Ve bilim ya da bilinç hiçbir şeyi çözemez, aksine kendi eklentisel hesaplamasının efendi imzanın hizmetine sokulmasına olanak tanır; Joyce’a gülebilir, ancak böylelikle kendisini bir kez daha ona borçlu kılar. *Ulysses*’te söylendiği üzere, “*Was Du verlachst wirst Du noch dienen*.”¹ /Alaycılar alay” (U, 197).

Bu kudretliliğe, bu büyük *tour joué*’ye, çevrilen bir dümene ve tamamlanan bir büyük tura gülerken işitilebilen bir James Joyce vardır. *Ulysses*’in dümenlerinden ve turlarından [*tours*], hilelerinden, kurnazlıklarından [*retor*] ve geri dönüşünde [*re-tour*], her şeyden geri döndüğünde tamamladığı büyük turundan söz ediyorum. Kesinlikle zafer dolu, kıvançlı bir kakhaha, ayrıca zafer şenliği daima bir tür yasa ihanet ettiğinden dolayı, mütevekkil sağduyunun kakhahası. Çünkü kudretlilik fantazmatik kalır, fantazm boyutlarını açar ve belirler. Joyce bunu *bilemez*. Örneğin, bütün kitapların kitabının, *Ulysses*’in ya da *Finnegans Wake*’in Kongre Kütüphanesi’ndeki milyonlarca kitap arasında hâlâ sadece küçük bir eser olduğunu, bir Japon otelindeki gazete bayiiinde şüphesiz hiç bulunmadığını, içeriği kütüphaneye ilgisiz kitap dışı materyaller arşivinde de kaybedilmiş olduğunu *bilemez*. Milyonlarca turist, Amerikalı ve başka yerlerden, “bir tuhaf karşılaşma”yla bu şeye giderek daha az rastlayacaklardır. Ve bu dalavereci küçük kitap bazıları tarafından fazlasıyla becerikli, gayretli, hileli, kendisini saklayarak, kendisini her şeye ekleyerek açığa vurmada aceleci, bilgiyle

¹ “Güldüğünüz şeye yine hizmet edersiniz”; bir Alman özdeyişi. (e.n.)

aşırı yüklü olarak değerlendirilecektir: Kısacası yoksul edebiyat, avami, çünkü bir şiirin hesapsız yalınlığına asla şans tanımaz, aşırı gelişmiş ve hiperskolastik teknolojiye yüzünü ekşitir, bir doktorun edebiyatı, tam da başka sözcüklerde fazlasıyla sinsi bir gölge, yeni açılmış gözleriyle bir Doktor Pangloss'un (Nora'nın kanısı bu değil miydi?) ABD posta otoriteleri tarafından sansürlenme ve bu şekilde lanse edilme hesaplanmış bah-tiyarlığına sahip edebiyatı.

Fantazmaya katlanışında bile bu evet-kahkahası, Doğu'dan Batı'ya güneşin bir günlük hareketi sırasında yalnızca muazzam bir prova olan şeyle kendisini bir araya getirirken ya da kendisi-ni isme vekil tayin ederken her şeyi bir araya getiren bir öznel-liğin kontrolünü yeniden-olumlar. Bazen sadistçe, alaycı-ironik biçimde kendisini sürekli kınar, bu bir sırtış, iğneleme ve istih-za kinizmidir: *Alaycılar alayı*. Kendisini yenilgiye uğratar, aşırı yükler, bütün hatırayla döller; özeti, tükenişi, ikinci gelişi baş-latır. Bu evet-kahkahası hakkında onun, Nietzsche'nin Hıristi-yan eşeğinin, *Ja, ja* diye haykıran eşeğin kahkahası ya da hatta kendi kahkahasını sünnet eder etmez Yunanlıları güldürmek isteyen Yahudi-Hıristiyan hayvanın kahkahası olduğunu söy-lemek çelişkili değildir: Din hakikati olarak mutlak bilgi, yük-lenilen hafıza, suç, yük edebiyatı [*littérature de somme*] – “yük hayvanı” deriz ya – celpler edebiyatı [*littérature de sommation*], borç âni: A. E. I. O. U, *I owe you* [Ben sana borçluyum], kendi-sini tam da borcun içinde kuran bu *I [Ben]* ile; olduğu yerde, borcun temelinde, kendisine gelir yalnızca.¹ Bu borç ve sesli harfler arasındaki, “I owe you” ve seslendirme arasındaki bu ilişki başka bir yerde (*Kartpostal*'da ve “Joyce İçin İki Sözcük”te) *Finnegans Wake*'teki “he war” ve “Ha, he, hi, ho, hu” hakkında söylediğim şeyi Fransızca *oui*'nin tuhaf bir anagramı olan ve

¹ Freud'un ünlü sloganı “İd neredeyse, ego oradadır” ile karşılaştırınız. (e.n.)

Joyce tarafından onaylanmış baskıda, *evet* dediği ve böylece izin verdiği baskıda “*je vous dois*”¹ şeklinde kötü ve didaktik biçimde çevrilen *Ulysses*’teki “I, O, U” ile ilişkilendirmeye yöneltebilirdi beni – ancak buna vaktim yok.

Ancak bunu Fransızca mı –yani hepsi sesli harflerle olanlar– yoksa İngilizce mi söylemişti? Kahkaha, daima kendisine borçlu olan varisler, okurlar, muhafızlar ve Joyce âlimleri ve yazarları kuşaklarının olmasıyla alay eder. Bu kuşatıcı yeniden-temellükün, kudretli Odysseyci yinelemenin evet-kahkahası, patentli imzasını, hatta Molly’nin imzasını, gelecekteki bütün karşı-imzalarla, yalnızca boş bir kabuğu, bir tözün ilineğini kazanan yaşlı bir adam olarak sanatçının ölümünden sonra bile gücül biçimde önceden dölleyebilen bir aracın kurulumuna eşlik eder. Bu –meşru ya da gayrimeşru– akrabalık makinesi iyi işlev gösterir ve her şeye hazırdır, her şeyi evcilleştirmeye, sünnet etmeye ve tuzağa düşürmeye hazırdır; Logos’un Yaşamı olarak, yani doğal ölümün hakikatiyle de neredeyse kendini toplayan mutlak bilginin ansiklopedik yeniden-temellüküne elverişli hale gelir. Anılan bu şeye tanıklık etmek için buradayız, Frankfurt’tayız.

Ancak bu evet-kahkahasının eskatolojik tonu, ayrıca bütünüyle farklı bir müzik tarafından, bütünüyle farklı bir şarkının sesli harfleri tarafından işlenmiş ya da kat edilmiş –*musallat olunmuş* demeyi tercih ederim– neşeli biçimde karından konuşulmuş gibi geliyor bana. Diğerine çok yakın biçimde bunu da işitebiliyorum, borçsuz bir armağanın, neredeyse amnezik hafif olumlamanın, klasik dilde “eser” olarak adlandırılan bir armağanın ya da terk edilmiş bir olayın evet-kahkahası olarak, yalnızca fantazmalarını sınırlandırmak için bütün parafların yeniden-temellükü ve evcilleştirilmesi döngüsünü açığa çıkarıp

¹ “Size borçluyum.”

isimlendiren ve bunu ötekinin gelişi için zorunlu yarılmayı başarmak adına yapan özel isimsiz kayıp bir imza, bu öteki her zaman Elijah olarak isimlendirilebilir, eğer Elijah kendisi için bir yer ayrılması gereken öngörülemeyen ötekinin ismiyse ve büyük operatör, Elijah, megaprogramotelefonik ağın başı Elijah değil de bu öteki Elijah ise: Elijah, öteki. Ama şimdi buyuralım, bu bir eşseslidir, Elijah aynı anda daima hem biri hem de öteki olabilir, birinin çıkagelme riski olmadan ötekini davet edemeyiz. Ancak daima göze alınması gereken bir risktir bu. Öyleyse bu son harekette bir evet-kahkahasının diğerine bu bulaşma riskine ya da şansına bir Elijah'ın, deyim yerindeyse, bir ben'in öteki tarafından sömürülmesine geri dönüyorum.

Bu kahkaha sorusunu, temel, yarı-aşkın bir tonalite olarak *kalan* bir kahkaha sorusunu niye “evet” sorusuyla ilişkilendirdim?

Ulysses'le ya da her neyse, her kimse onun –örneğin Elijah'ın– gelişiyle ne olduğunu insanın kendisine sorması için bu olayın tekilliğini ve böylelikle, sünnetten sonra, bir baba ismi boyunca okunur bir imzanın biricikliğini ya da daha çok telif hakkı fenomenine indirgenemeyecek, yerinden edilemez bir işaretin biricikliğini düşünmeye çalışmak zorunludur. İsterseniz kendi figürünü önceleyen ve sunan bir işaretin, bir özelliğin olanağından hareketle sünneti düşünmeye çalışmak zorunludur. Şimdi eğer kahkaha *Ulysses*'te temel ya da sonsuz bir tonalite ise, eğer bu kahkaha bilgiyle ve bilgidен hareketle alay ettiğinden dolayı bu kahkaha çözümlemesi mevcut bilgi formlarından herhangi biriyle tüketilemezse, o zaman kahkaha bizzat imza olayında patlar. Ve *evetsiz* imza yoktur. Eğer imza bir ismin manipölasyonuna ya da anılmasına indirgenemezse, evet *diyen* ya da evetleyen, geride bırakılmış bir işareti onaylayan kişinin geri dönülemez taahhüdünü varsayar.

Joyce'un mu yoksa Molly'nin mi, kimin imzaladığını, yazarın

imzası ile bir yazarın imzaladığı bir figürün ya da bir kurgunun imzası arasındaki farkın statüsünü kendimize sormadan önce; cinsel fark hakkında ikilik olarak konuşmadan ve Molly'nin karakteri hakkında “tek yönlü kadınca kadın” (ve burada Frank Budgen ve onu izleyen diğerlerini alıntılıyorum) –Molly, güzel bitki, ot ya da *pharmakon*¹– olarak ya da James Joyce'un “tekyönlü eril” karakteri hakkında görüş bildirmeden önce; Joyce'un aralıksız monolog hakkında “Bloom'un sonsuzluğa geçiş pasaportunun vazgeçilmez karşı-imzası” deyişini hesaba katmadan önce (ve bir kez daha Joyce'un mektuplar ve söyleşilerdeki yeterliği bana herhangi bir ayrıcalığa sahipmiş gibi gelmiyor); büyük ölçüde burada sözünü ettiğimiz olanaklardan türeyen klinik kategorileri ve psikanalitik bilgiyi manipüle etmeden önce insan kendisine bir imza nedir diye soracaktır: Bu, “nedir?” sorusundan daha “kadim” bir *evet*i gerektirir, çünkü bu soru onu, bilgiden daha kadim bir *evet*i önvarsayar. İnsan kendisine bu *evet*in hangi nedenle daima bir *evet*, *evet* olarak ortaya çıktığını soracaktır. “Evet” sözcüğü değil, *evet* diyorum, çünkü sözcüksüz bir *evet* var olabilir.

¹ Molly, Hermes tarafından kendisini Circe'den koruması için Odysseus'a verilen bitkidir (bkz. Ellmann, *James Joyce*, Oxford University Press, New York, 1982, ss. 496-497); *pharmakon* Derrida'nın “Plato's Pharmacy”de kullandığı yararlı veya zararlı ilaç. (e.n.)

MEKTUPLAR DİZİNİ

49	Henrik Ibsen, Mart 1901
51	Lady Gregory, Kasım 1902
52	Ailesine, 6 Aralık 1902
55	Lady Gregory, 21 Aralık 1902
56	John Stanislaus Joyce, 21 Ocak 1903
57	Bayan John Stanislaus Joyce, 25 Ocak 1903
58	Bayan John Stanislaus Joyce, 8 Mart 1903
59	Bayan John Stanislaus Joyce, 10 Nisan 1903
59	Oliver St. John Gogarty, 3 Haziran 1904
60	Nora Barnacle, 15 Haziran 1904
61	Constantine Peter Curran, Temmuz 1904
61	Nora Barnacle, 3 Ağustos 1904
62	Nora Barnacle, 15 Ağustos 1904
62	Nora Barnacle, 29 Ağustos 1904
65	Nora Barnacle, 1 Eylül 1904
67	James S. Starkey, 15 Eylül 1904
67	Nora Barnacle, 19 Eylül 1904
68	George Russell, 4 Ekim 1904
69	George Roberts, 5 Ekim 1904
70	James S. Starkey, 8 Ekim 1904
70	George Roberts, 8 Ekim 1904
71	Stanislaus Joyce, 11 Ekim 1904
72	Nora Barnacle, Aralık 1904
73	Stanislaus Joyce, 28 Aralık 1904
75	Stanislaus Joyce, 12 Temmuz 1905
83	Stanislaus Joyce, 18 Eylül 1905
87	Stanislaus Joyce, 24 Eylül 1905
91	Grant Richards, 15 Ekim 1905
92	Grant Richards, 5 Mayıs 1906
97	Grant Richards, 20 Mayıs 1906

99	Grant Richards, 23 Haziran 1906
101	Stanislaus Joyce, 2 Ağustos 1906
101	Stanislaus Joyce, 25 Eylül 1906
106	Stanislaus Joyce, 9 Ekim 1906
112	Stanislaus Joyce, 6 Kasım 1906
118	Stanislaus Joyce, 1 Mart 1907
122	G. Molyneux Palmer, 19 Temmuz 1909
124	Stanislaus Joyce, 4 Ağustos 1909
126	Nora Barnacle Joyce, 7 Ağustos 1909
127	Nora Barnacle Joyce, 21 Ağustos 1909
129	Nora Barnacle Joyce, 22 Ağustos 1909
131	Nora Barnacle Joyce, 2 Eylül 1909
132	Nora Barnacle Joyce, 10 Aralık 1909
133	Stanislaus Joyce, 22 Ocak 1911
134	Editöre, 17 Ağustos 1911
137	W.B. Yeats, 25 Aralık 1912
137	Grant Richards, 23 Kasım 1913
140	A Llewelyn Roberts, 30 Haziran 1915
141	Emma Cuzzi, 7 Aralık 1915
142	W.B. Yeats, 14 Eylül 1916
144	Bayan Thomas Kettle, 25 Eylül 1916
144	Harriet Shaw Weaver, 8 Kasım 1916
147	Harriet Shaw Weaver, 6 Mart 1917
148	Martha Fleischmann, Aralık 1918
150	Harriet Shaw Weaver, 20 Temmuz 1919
153	Carlo Linati, 21 Eylül 1920
154	Alessandro Francini Bruni, 7 Haziran 1921
156	Frank Budgen, 16 Ağustos 1921
157	Bayan William Murray, 14 Ekim 1921
159	Robert McAlmon, Mart 1922
160	Bayan William Murray, 23 Ekim 1922
164	Harriet Shaw Weaver, 12 Ekim 1923
165	Nora Barnacle Joyce, 5 Ocak 1924
165	Harriet Shaw Weaver, 7 Mart 1924
168	Harriet Shaw Weaver, 27 Ocak 1925

- 170 Harriet Shaw Weaver, 22 Ekim 1925
172 Bernard Shaw, 26 Kasım 1926
172 George Goyert, 19 Ekim 1927
173 Harriet Shaw Weaver, 26 Mart 1928
177 George Antheil, 7 Eylül 1930
178 Stanislaus Joyce, 18 Temmuz 1931
179 T.S. Eliot, 1 Ocak 1932
180 Alfred Bergan, 5 Ağustos 1932
181 W.B. Yeats, 5 Ekim 1932
182 T.S. Eliot, 18 Aralık 1933
183 Harriet Shaw Weaver, 28 Temmuz 1934
184 John Howley, 29 Temmuz 1935
185 George Joyce, 28 Ekim 1935
186 Sean O'Faolain, 16 Temmuz 1936
187 Stephen Joyce, 10 Ağustos 1936
190 Ezra Pound, 12 Kasım 1937
191 Ferdinand Prior, 29 Mayıs 1938
192 Livia Suevo, 1 Ocak 1939
193 Jacques Mercanton, 9 Ocak 1940
194 Maria Jolas, 7 Eylül 1940
196 Zürih Belediye Başkanı, 20 Aralık 1940
196 Stanislaus Joyce, 4 Ocak 1941

